

תמצית הש"ס

סיכומי גפ"ת קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 114 | בבא קמא ע"ג. - ק"ב | שבט ה'תשפ"ד

עדים זוממים

עדים שהעידו על אדם לחייבו מונו, ובאו עדים אחרים ואמרו שהוא לא חייב, זה נחשב הכחשה, אבל אם העדים השניים אמרו שבזמן העדות היו עמם במקום אחר, התורה אמרה שהעדים השניים נאמנים, והעדות נפסלת, והם חייבים לשלם את המזון שרצו להפסידו בעדותם, והעדים נפסלים לכל העדויות.

ולהלן 'יבאר' מה הדין בעדות על גניבה וטביחה ומכירה, אם החזמו על הכל או רק על חלק מהעדות, האם הכל בטל או רק חלק, וכמה הוא העדים חייבים לשלם, וכן 'יבאר' האם רק מכאן ולהבא אם פסולים לעדות, או כבר מזמן העדות.

בתשלומי כפל וד' וה' - אם כת אחת העידה על הגניבה ועל הטביחה והמכירה והזוממה, חייבים ד' וה'. ואם כת אחת העידה על הגניבה ואחרת על הטביחה והמכירה והזוממה, הראשונים משלמים ושלומי כפל והאחרונים משלמים ושלומי שלשה לשלם, וכגון שהזוממו האחרונים תחילה, דאם הזוממו תחילה עדי הגניבה בטלה עדות השניים, דשמא הוא הבעלים, ואינם חייבים לשלם כשהזוממו, ואם רק האחרונים הזוממו הוא חייב כפל והם את השאר, ואם הזום אחד מהאחרונים בטלה העדות השניה והוא משלם כפל והם פטורים, דאין משלמים מונו עד שיוזמו שניהם, ואם הזום אחד מהראשונים בטלה כל העדות והוא והם פטורים, ואפילו חזרו והזוממו האחרונים פטורים כיון שכבר נתבטלה עדותם. וע"ע להלן.

ממתי עד זומם נפסל - לאביי עד זומם פסול למפרע משעת העדות, דמהאי שעתא הוי רשע, ולרבא פסול מכאן ולהבא משהוהו, והלכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ם והע"ז עד זומם.

ע"ג. טעמא דרבא - ללישנא קמא טעמא דרבא משום שכיזון שמה שמאמינים לאחרונים יותר מלראשונים זה חידוש, אין לך בו אלא משעת חידושו. וללישנא בתרא טעמא דרבא משום פסידא דלקוחות שהחתימוהו בינתיים על שטר מכירה. ונ"מ בין הטעמים לדעת רבא, במקום שיש ב' עדים המזימים כל אחד מהעדים, או שהעדים מעידים שהעדים הראשונים גזלנים, דבאופנים אלו אין חידוש במה שהראשונים פסולים, אך יש פסידא דלקוחות.

מדברי התוס' בסוגיה -

י"א שחוששים לפסידא דלקוחות רק כשיש עידי מסירה שיועיעים שהשטר אמנו, ואין נראה, דאי"כ יש נ"מ גדולה בין אביי רבא כשאין עידי מסירה. תוד"ה" משום.

בעדות גרילה אין הבדל אם שנים מזימים שנים או שנים מזימים כל אחד, דתרי כמאה, ורק אם אין המזימים כסיעים זה לזה, שאין אחד ראה ממקום אחר, או בעדות על שני הודאות שונות, אם כל אחד מזום מכת אחרת אין חידוש במה שהשניים נאמנים. תוד"ה דאסהידו.

פסידא דלקוחות כולל גם מקבל מתנה. והא דאיתא בסנהדרין כ"ו: שגולן דאורייתא א"צ הכרה ולא חיישין לפסידא דלקוחות, מיידי שכבר העידו עליהם בב"ד לפני תחמו על השטר, או שלא ראו עד או את השטר מתנה (שיש לחש שכתבוהו אח"כ והקדימו את זמנו, וכב"ל). תוד"ה אי נמי.

עדי נפשות או לאסור אשה לבעלה וכן לענין גיטין וקידושין ועדות החודש, למ"ד עד זומם חידוש הוא אין לפסולו למפרע, ולמ"ד משום פסידא דלקוחות פסולים למפרע. והגמרא מחפשת נ"מ לעדות מונו. שם.

הזומה בטביחה ומכירה - לאביי שעד זומם נפסל למפרע, א"כ מה שמבואר במתני' שכשהזוממו העדים על הגניבה והטביחה או המכירה משלמים הכל, לא איירי שהעידו על הגניבה בנפרד מהטביחה או המכירה, דא"כ כיון שלבסוף הזוממו על הגניבה היו פסולים כשהעידו על הטביחה והמכירה, אף אם מתחילה הזוממו על הטביחה, אלא איירי כשהעידו בבת אחת והזוממו בבת אחת על הכל או שהזוממו תחילה על הטביחה, דליכא ליימוי שנפסלים על הטביחה אף אם עד זומם נפסל למפרע, כיון שזה תוך כדי דיבור. רש"י. וביארו התוס' (ד"ה שהעידו) שאם הזוממו על הגניבה תחילה כבר הוכחשו על הטביחה, אמנם לאביי דלהלן גם בהזוממו על הטביחה הם מוכחשים על הגניבה שהעידו עליה תוך כדי דיבור, והגמרא כאן מנבאת רק דברי אביי הנ"ל שעד זומם נפסל למפרע, ולא את דברי דלהלן.

הזומה בעדות אחת על הגניבה והטביחה או המכירה - עדים על גניבה וטביחה או מכירה שהזוממו על הגניבה, בטלה כל העדות, והם משלמים כפל, והוא פטור דכיון שלא נגזר אין כאן טביחה ומכירה, והם פטורים מהשאר אפילו כשהזוממו על הטביחה, ונחלקו רבנן ורבי יוסי מה הדין כשהזוממו העדים על הטביחה או

המכירה ולא על הגניבה, והיתה העדות עדות אחת עם העדות על הגניבה, שלרובן הגנב משלם כפל והם משלמים ב' או ג', ולרבי יוסי עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה. והגמ' אומרת שאם מדובר בכת אחת שהעידה ב' עדויות בזה אחר זה ודאי לא בטלה העדות הראשונה, ואי איירי שהעידו בבת אחת על הגניבה ועל הטביחה והמכירה, א"כ נמצא שלרובן עד זומם נפסל מכאן ולהבא ולכן הגנב חייב כפל, ולרבי יוסי נפסל למפרע, וכשהזוממו על הטביחה נתבטלה למפרע עדות הגניבה, ולכן הגנב פטור. והגמ' דוחה שאפשר לומר דלכו"ע למפרע הוא נפסל, ורבנן סוברים שתוך כדי דיבור לאו כד"יבור, ולרבי יוסי אם אמר כדי שאילת רב לתלמיד 'שלום עליך' כדיבור דמי, ובזה מיידי כאן, ומש"ה עדות הגניבה נתבטלה, (אבל באומר הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים, אם התכוון לשניהם דבריו קיימים ותרעה עד שתסתאב ותימכר ויבא בדמי חציה עולה ובדמי חציה שלמים, ולר"מ הרי זו תמורת עולה דס"ל תפוס לשון ראשון, ואם נמלך רק תוך כדי שאלת תלמיד לרב 'שלום עליך' רבי ומורי' הרי זו תמורת עולה, שבהו גם לרבי יוסי אינו כדיבור (אפילו לפרש את דבריו הראשונים. תוד"ה תרי). וכתבו התוס' (ד"ה הרי) שאם אמר הרי זו תמורת עולה ושלמים, לאביי מודה ר"מ ששניהם חלים, ולרבא גם בזה לר"מ הראשון חל, דכוונתו שאם יכולים לחול שניהם יחולו שניהם, ואם לאו תפוס לשון ראשון, (והא דאמרין בברכות כ"ז: שהנותן או המחזיר שלום לרב גורם לכשינה שתסתלק מישראל, היינו כשנותן שלום לרב באמירת 'שלום עליך' כמו לחבירו, ועבד אין לו ליתן שלום כלל לרבו, דאימת רבו עליי. תוד"ה כד').

וכתבו התוס' (ד"ה כ"י) שאף שבין לרבנן בין לרבי יוסי תוך כדי שאלת תלמיד לרב אינו כדיבור, מ"מ בבדייתא (נזיר כ"א) מבואר שגם בזה תוך כדי דיבור כדיבור, והגמרא בנדרים (פ"ז) פוסקת להלכה שתוך כדי דיבור כדיבור דמי חוץ מנגדף ועוד ע"ז ומקדש ומגורש. ושיעורו כדי שאלת תלמיד לרב טעמו הוא שכשדאם מעיד עדות או עוסק במקום וממכר וחבירו או רבו נותנים לו שלום הוא צריך להפסיק ולענות, דהנותן שלום לחבירו ואינו משיב נקרא גולן, ולכן תיקנו חכמים שזה לא יהיה הפסק, אך קשה למה הסבור שמת לו מת וקרע ומת בתוך כדי דיבור מועילה הקריעה, ושמא לענין קריעה הקילו.

הכחשה תחילת הזמה

עדים שהזוממו לאחר גמר דין, והיינו שבאו עדים אחרים ואמרו עמנו הייתם במקום פלוני בזמן שעליו אתם מעידים, חייבים לשלם את המזון שזוממו לחייב, אבל אם העדים האחרים הכחישו את המעשה, ולא אמרו עמנו הייתם, אין מענישים אף אחת מהכתות, דאין אנו יודעים מי מהם אמיתית. ולהלן 'יבאר' מה הדין אם בתחילה הוכחשו ואח"כ הזוממו, האם בזה לא מחייבים אותם כיון שכבר הוכחשו, או שמחייבים אותם כיון שההכחשה נחשבת כתחילת ההזומה.

כמו כן דנה הגמרא בכמה אופנים של הכחשה והזומה לגבי עדויות שהאדון סימא עין עין עבדו והפיל את שינו, שאם לא הוכחשו ולא הזוממו העבד יוצא לחרות על הדבר הראשון והאדון חייב לשלם מונו על הדבר השני, והגמרא מנבאת מה הדין בהוכחשו או הזוממו, מתי חייבים לשלם לאדון דמי כל העבד, ומתי חייבים לשלם לאדון או לעבד את דמי העין או השן, ומתי פטורים.

ע"ג: עדים שהוכחשו - (שהעידו שנים שפלגו הרג ובאו שנים והעידו שלא הרג), ולבסוף הזוממו (שבאה כת שלישית ואמרה עמנו הייתם), לרבא נהרגים, דהכחשה היא תחילת ההזומה, ומיידי שלפני ההכחשה נגמרו הדין על פיהם, דהייא שלא נגמרו הדין אין העדים נעשים זוממים. ולבאי אינם נהרגים.

עדות על הוצאת שן והפלת עין -

אדון שסימא את עין עבדו וגם הפיל את שינו או איכפא, העבד יוצא לחרות בגלל הדבר הראשון והאדון משלם לו על הדבר השני, (דכתיב "תחת עינו" וכתוב "תחת שינו" ולא תחת עינו ושינו. ע"ד):

שניים שהעידו שהאדון סימא את עין עבדו ואח"כ הפיל את שינו ונמצאו זוממים, משלמים את דמי כל העבד לאדון. ואם העידו שהפיל את שינו ואח"כ סימא את עינו, והייבו את האדון לשלם את דמי עינו, ובאו עדים והכחישו ואמרו שסימא ואח"כ הפיל, ואח"כ באו עוד עדים והזימו את האמצעיים, הגמ' סברה שהעדים האחרונים לא מחייבים את הראשונים בדמי כולו, כיון שלפי שתי הכתות העבד יוצא לחרות.

פינת הריבית

שמעו עמי ירגוזן, חיל אחז וכו' או נבהלו וכו' יאחזמו רעד, ומ"מ רק יתרו שמע ובא. והשאלה עולה מאלה מה שמועה שמעו יותר ממה ששמעו שאר הגוים.

ובבעל הטורים פ"ר וארא עה"פ 'הקולות יחדלון והברד לא יהיה עוד' כתב בזה"ל 'אבל לא אמר על הקולות שלא יהיה עוד כי יהיו במתן תורה' עכ"ל. והוא ע"פ זבחים קטז. דיתרו שמע מ"ת ובא שכשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו. אך צ"ב הקשר בין קולות הברד לבין מ"ת.

הנה עה"פ 'ואש מתלקחת בתוך הברד' כתב רש"י נס בתוך נס, האש והברד מעורבין והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם עכ"ל. וקודם לכן כתיב ו'ה' נתן קולות וברד ותהלה אש ארצה. אבל פרעה שלא ידע את ה' אמר ורב מהיות קולות אלקים וברד. עדיין ראה בהם קולות כחות הטבע (הטבע' גימ' אלקים).

אבל ה' נתן קולות כתיב, והיינו שהיו אלו קולות נגלים של רצון ה' בהשגחה פרטית, והוא חלות רצון ה' הנקבעת בטבע בשלטון עליו ולא בהסתרה חוקית, כרצון ה"ת הניתן בתורה שהיא גילוי רצון ה' אין צריך לנהל את הטבע, ולכן חוקיו בטלים בפני עושי רצונו, וכדברי הרמב"ן הידועים ס"פ בא שאין לאדם חלק בתורת משה רבינו עד שנאמנו בכל דבריו ומקרינו שכלם נסים אין בהם טבע ומנהגו של עולם. ובהו מובן שע"י קולות אלו עשו שלום ביניהם ואש מתלקחת בתוך הברד.

יתרו שמע את קול ה' שאינו מוגבל בגבולות הטבע, את זאת שאר הגוים לא תפסו, הם שמעו מה שפרעה שמע - קולות אלקים, עדיין ראו בזה כחות הטבע.

וכידוע לימודה כנתינתה באימה ביראה ברדת ובויע, ומפני זה נתקנה טבילה לבעלי קריין, שנצרכת כמה שיותר טהרה בכדי שיהיה הקול גדול של התורה נקבע בעצמות נפשוננו. ואף שבטלה מ"מ כידוע כבר כתב הרמב"ם מעולם לא בטליתה, וכ"כ המ"ב (פח ד) שנהגים אנשי מעשה להחמיר בה.

ומענין לענין - יהודי בנה מקוה לגברים בשכונה חדשה, וכיון שלצורך השלבים האחרונים של הבניה היה חסר לו כסף, יצא במצב שכל מי שיקיים לעשות מנוי לשנה יקבל חודשיים חינם, כך שבפועל ישלם רק עבור עשרה חודשים.

והנה הוא פסיקה בהזולה, שהרי מנויול להם מפני שמקדימים לו מעות, ופסיקה בהזולה אסורה אם אין לו (קענז), והגם שכאן יש לו, מ"מ לא נגמרה מלאכתו ואסור אם חסרים שלש מלאכות (קענז ד). ובחסרים רק שתי מלאכות היא מחל' ראשונים, לרש"י (ב"מ עב): שרי אף בהזולה, ותוס' (שם סג: ד"ה מהו) אסור, ובבאור"ג (על הש"ע ע"ש) כ' שהמתבר סתם להיתר, ובש"ך הביא מהטור לאיסור.

אמנם הוא שאני דאף שאינו משתמש מיד במקוה מ"מ ע"י מתן מעות קנה מיד זכות להשתמש בו כשתיגמר מלאכתו, וא"כ אין כאן המתנת מעות, והא דאסור בחסר מלאכות הוא במטלטלין דלא קנה ע"י הקדמת המעות אלא למי שפרע, להכי הוי כריבית וצריך היתר ד"ש לו, וזה הוא מהני להזולה בחסר מלאכות.

ברם בב"ב (פז) אסור להקדים מעות לפועל שיעבוד לאחר זמן אף שנקנה לך מיד, דכיון שלא עובד לו מהשתא מחזי כריבית, ובתוס' שם (פז): נקטו דה"ה שכירות קרקע אינה מותרת א"כ נכנס מיד לתוך הבית, אלא שריו"ג והרשב"א פליגי וס"ל דדוקא פועל מחזי כריבית אם לא עובד לו מיד כיון שיכול לחזור בו משא"כ בבית שאינו יכול לחזור בו לא מחזי כריבית אף שלא דר בו מיד.

ובב"י סי' קעו הביא את שיטת תוס' להחמיר אף בבית דבע"י שידור בו מיד, אולם הרמ"א בדרכי משה הביא מהמ"מ בשם הרשב"א דבית אי"צ שידור מיד כיון שא"י לחזור בו, ובנקודות הכסף שם על ה"ט' סק"י כתב דנראה שהרמ"א נקט כהרשב"א והיינו דבשכירות בית אי"צ שידור מיד.

מרחק אושר בכבוד (מ"מ)
אושר בכבוד
חושבים לעתיד כהלכה
ביעודם ובכריתם של מרחק ורבנן גדולי ישראל שליט"א
לקבלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org | www.osher-b.org
להצטרפות: 073-3678617

פינת הריבית

א"כ לכאו' ה"ה בנידון דידן להב"י אסור כיון שלא משתמשים מיד מחזי כריבית כשמוזיל מוחמת המתנת המעות, ולרמ"א מותר כיון שהמשלמים קנו זכות מיידית להשתמש כשתייגמר מלאכתו.

ואמנם יש שהתירו כל ריבית דרבנן לצורך מצוה ע"פ הנפסק בשו"ע (קס יח, ועי' קעב א בהגה) להתיר ריבית דרבנן לצורך ת"ת או ביהכ"ג, אולם במ"ב (רמב ד) נקט דאסור ללוות בריבית לצורך שבת, ואולי ס"ל דדוקא מעות המוקדשים לת"ת או ביהכ"ג אך לא ממונן הדיוט, וא"כ כאן אסור, דבין המלוים ובין הלוה שהוא בעל המקוה הוי הדיוט.

אולם יותר נראה דס"ל למ"ב שלא הותר אלא להלוות בריבית ומרויח את הריבית למצוה, משא"כ כשלוה בריבית לצורך שבת אין הריבית הרווחה למצוה, ובדידן הרי המנויים מקבלים תוספת זכות לטבול, וטבילת עזרא ודאי הוי מצוה, ואפי' לתוספת קדושה יל"ד דהוי מצוה, וכן רחיצה לכבוד שבת, ברם בד"כ המנוי הוא גם לשאר ימי השבוע, ואז הרחיצה ל"ה מצוה, א"כ אכתי לנוהגים כהב"י אסור.

גם לנוהגים כהב"י היה מקום להציע שיקצו שהמטלטלין בשוין, וההזולה היא על השימוש בקרקע, יעוי' בהגהות רע"א על הש"ך יו"ד קעג קסט"ו, ואף שהצריך שלא תהיה ניכרת ההזולה וכאן מסתמא ניכר כי רוב ההוצאות על המים ונמצאת ההזולה על שכירות הקרקע יותר מחצי מחירה (יעוי' רע"א קסו ב) כאן עדיף שהיו כבר זכה בשכירות הקרקע, מיהו מסתבר שצריך שלא יהיה בלתי סביר.

עוד יש להציע שהבעלים יסכים לקבל את תשלום המנוי בצ"ק דחוי לתאריך פתיחת המקוה, ובינתיים ישיג הלואת גישור, כך שבזמן התשלום מתחילים להשתמש, ושרי אף שמוזיל להם מפני הקדמתם לשנה.

אבל לכאו' כל המוקדמים לשלם יצטרכו להקפיד להשתמש במקוה בתאריך הרשום בצ"ק, ולא סגי בעצם זה שזכותם להשתמש, וכן לשון תוס' 'שנכנס מיד לתוך הבית', והוא כל' הגמ' גבי פועל 'דקא עביד בהדיה מהשתא לא מחזי כי אגר נטר ל', וכו"ה ל' הרמב"ם (מלוה ז יב) 'הואיל ומתחיל לעשות מעתה', וכע"ז בשו"ע (קעו ח), וכן מוכח שהבין בנקוה"כ הנ"ל, יעוי"ש. אמנם מסתבר דסגי שנותן לו מפתח שנחשב 'מיסרת החזקה, והכ"ג מהני עצם כרטיס המנוי המאפשר את הכניסה.

ואף אם אין למנויים זכות שימוש אלא פעם ביום, וכלפי היום הבא לכאו' הוי כלא נכנס מיד לבית, ואפי' במנוי ללא הגבלה אין הזכות אלא בבוקר בשעות הפתיחה, מ"מ הלא גם פועל שהותר להתחיל לעבוד הרי אינו עונב בלילה, ואפע"כ מהניא תחילת עבודה אף להתיר הקדמת המעות לימים הבאים, משום שהיא עיסקה אחת. ואף שיש לחלק דשאני פועל שעובד כפי היכולת לכן נחשב הכל אחד, וכעומד לכתף, מ"מ לא אשכחן חילוק אם עונב כל היום או חלקו, וא"כ לכאו' הכ"ג בדידן.

ובפשטות אם אכן יסכים לקבל צ"ק דחוי יהיה מותר לקבל גם מזומן, דמוכח שאי"ז אגר נטר שהרי מוכן לקבל גם צ"ק דחוי, אך י"ל דכ"ז אם אינו מעביד את הצ"קים לחברת ניכיון ע"מ לקבל מהם מזומן, דא"כ נמצא כדורש מהמנויים או שיתנו לו היכ"ת להשיג מזומן, או שיתנו מזומן, דא"כ ההזולה הוי אגר נטר ואמנם הצ"קים מותרים דלא לוח מהם אולם המזומן יהיה אסור.

אולם לכאו' עדיין אסור אפי' להרמ"א - שהתיר הוזלה בקרקע אף כשעדיין לא נכנס לקרקע - שהרי התשלום למקוה אינו רק על הקרקע אלא גם על השימוש במים שבמקלחות לכל השנה, נמצא שאת המים עדיין לא קנה אלא למי שפרע ואף אם כבר יש אספקת מים למקוה - ונימא שהמלאכות החסרות הם בבנין ולא במים - מ"מ כיון שהמים אינם שלו אלא של חברת המים, ואף אי נימא שכיון שמוכנים לו אין בזה חיסרון של אשראי דמחסר גוביינא (ב"מ סג: יו"ד קעג ז) מ"מ אין כאן היתר של יש לו להתיר בהזולה.

אמנם אם יש בודד של החמים מים לכל השנה למתרחץ הבודד ניחא, דאף שצריך גם למזוג גם מים רגילים והם עדיין לא של בעל המקוה, מ"מ הלא יכול להנמיך את המעלות ע"י הטרכוסטט והיו ראויים למרחץ, אכן, אם נגזר הדברים עדיין שטרם להתיר שהמנוי לא יכלול שמו או אמונות אא"כ יש לו עבורו משתמש בודד לכל השנה.

לקבלת שטח זכרון בדריס המהודר ללא חשש ריבית:

info@osher-b.org | www.osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617

והגמ' (ע"ד), אומרת שאם הכת השניה העידה על זמן מאוחר יותר, הכת הראשונה חייבת לשלם דמי כל העבד, מפני שבזמן הראשון לא היה האדון מחויב לשחרר את העבד, ונמצא שזממו לחייבו דבר שאינו מחויב בו, ואם הכת השניה מעידה על מעשה שלפני הראשונה פטורים, אמנם אם כשהכת השניה העידה עדיין לא עמד בדין, א"כ נמצא שזממו לחייבו (לרש"י הטעם הוא שזממו לחייבו אף אם יודה, דחירות דשן עין זה קנס, ומודה בקנס פטור, ולתוס' ד"ה דאכתי) אף לשמואל דס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב נחשב שזממו לחייבו, דלפני העמדה בדין אינו נחשב לבר חיובא), וחייבים דמי כל העבד, ואם כבר עמד בדין ע"י עדים אחרים בב"ד אחר וחיובו לשחרר את העבד, שכבר אינו יכול להודות ולהפטר, והאדון המשיך להחזיק בעבד, והעבד תובע שיתן לו את דמי עינו ומביא את העדים הללו, ובאו עדים אחרים אמרו שהמקרה היה הפוך וב"ד חיובוהו רק דמי שן, ולכו"ע אינם חייבים לשלם את דמי העבד כיון שהוא יצא לחרות מב"ד קמא. לרבא משלמים לעבד את דמי עינו שרצו להפסידו בשקר מה שפסקו לו ב"ד קמא. דהכחשה תחילת הזמה, ולאביי פטורים. ואם העדים השניים העידו גם על הזומה משלמים רק את דמי העין שרצו להפסיד לעבד.

ע"ד: שניים שהעידו שהאדון הפיל את שן עבדו ואח"כ סימא את עינו ונמצאו זוממים, משלמים לאדון את כל דמי העבד. ואם לא הוזמו אלא העידו שניים אחרים שקודם סימא את עינו ואח"כ הפיל את שינו שבאופן זה הרב מרויח שאינו צריך לשלם דמי עין אלא דמי שן, ובאה כת שלישית והזימה את הכת הראשונה, לרבא משלמים הראשונים את דמי העין לרב, ולאביי פטורים.

ע"ד: עדים שהעידו על גניבה וחזרו והעידו על טביחה או מכירה, והוזמו על הגניבה (והוי הכחשה על הטביחה או המכירה), וחזרו והוזמו על הטביחה או המכירה, לרבא משלמים ארבעה וחמשה דהכחשה תחילת הזמה, ואם הכחשה לאו תחילת הזמה אין משלמים על הטביחה אא"כ הוזמו על הטביחה תחילה ונתחייבו בתשלומי שלשה ועדיין עדות גניבה קיימת, ואח"כ כשהוזמו נתחייבו גם בכפל.

עדים שחייבו מיתה והוכחשו ולא הוזמו. לרבי אלעזר חייבים מלקות משום "לא תענה", ואע"פ שאין לוקים על לא שאין בו מעשה, מבואר במכות ב: שלומדים מלקות בעדים זוממים מ"הוצדקיך את הצדיק", וכיון שאין לוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד, דעונש הלאו הוא המיתה, הכא הוי לאו שלא ניתן לאזהרת מיתת בי"ד, דאינם נהרגים אף אם הוזמו אח"כ, משום דס"ל שהכחשה אינה תחילת הזמה, ואף שכל לאו ששייך בו מיתה נחשב לאו שניתן לאזהרת מיתת בי"ד אף אם באופן שהעידו עליו אין חיוב מיתה, שאני לאו ד"לא תענה" דגלי קרא שלוקים עליו, ומוקמינן קרא למיקום שאינו יכול לבוא לידי חיוב מיתה. (תוד"ה הוה). (ואיירי שבא הרוג ברגליו, אבל בלאו הכי אינם לוקים, דמאי חזית לסמוך על השניים יותר מהראשונים). ולרבי יוחנן אם הוכחשו ואח"כ הוזמו נהרגים, דהכחשה תחילת הזמה.

באלו אופנים גנב משלם כפל ולא ד' וה'- גנב על פי שנים וטבח ומוכר על פי עד אחד או על פי עצמו שא"א לחייבו ד' וה' שזה קנס ע"פ הודאתו, או שגנב וטבח בשבת או לע"ז שא"א לחייבו על הטביחה כיון שהוכח מתחייב בנפשו, או שגנב משל אביו ומת אביו לפני שטבח ומוכר שא"א לחייבו ד' וה' כיון שהוא ירש חלק מהו ובעינן "וטבח"ו כולו באיסורא, או שגנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר שא"א לחייבו על טביחת שור ושה של הקדש, משלם כפל ואינו משלם ד' וה'. ולר"ש בקדשים שחייב באחריותם משלם ד' וה'. ולהלן יבוארו האופנים הנ"ל.

מודה בקנס ואח"כ באו עדים

מודה בקנס אין לחייבו לשלם על פי הודאתו, דכתיב "אשר ירשיעון אלוהים" פרט למרשיעיו עצמנו. ולהלן יבואר מה הדין בזה אם אח"כ באו עדים.

הגמ' מדייקת ממתני' שמודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב, דקתני שאם טבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו פטור מד' וה', ועל פי עד אחד זה פשיטא, וצ"ל דבא לאשמועינן על פי עצמו דומיא דעד אחד, מה עד אחד חייב אם בא עוד עד (דהלכך כרבי יהושע בן קרחה שמקבלים על אחד היום וכשיבאו חבירו למחר מקבלים את עדותו של שני. רש"י. ולמ"ד שצריכים להעיד יחד הכונה שיעידו שניהם יחד. תוד"ה כ), אף במודה חייב אם באו עדים.

ע"ה: לרב מודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, דכתיב "אם המצא" בעדים "תימצא" בדיינים, פרט למודה בקנס ואח"כ באו עדים, דאם בא לפטור אם לא באו עדים, זה כבר נלמד מ"אשר ירשיעון".

ולשמואל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב ומ'המצא תמצא" לומדים חיוב כפל בגנב עצמו דדרשינן כלל ופרט וכלל

מהמצא תמצא. ומודה שמואל שמדברי ת"ק שאמר שאם ראה שבאים עדים והודה אינו משלם אלא קרן, מבואר דס"ל שמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אמנם שמואל סובר שעל זה נחלק רבי אלעזר ברבי שמעון ואמר שאף אם יודה יבואו העדים ויעידו, (ולרב י"ל דשאני התם שהודה מחמת ביעתותא דעדים, אבל אם הודה מעצמו גם לר"א בר"ש פטור).

ומעשה ברבן גמליאל
ססימא את עין טבי עבדו ושמה שיצא לחרות מפני שהיה עבד כשר והיה רוצה לשחררו אלא שהמשרחר עבדו עובר בעשה, ואמר לו רבי יהושע שאין דבריו כלום מפני שאין עדים, ומשמעו שאם היו עדים ובאו אחר ההודאה היה חייב, ולמ"ד דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור צ"ל שלא היתה ההודאה בפני בי"ד, שאע"פ שרבי יהושע היה אב"ד, לא היה זה במושב בי"ד. ולפי ברייתא אחרת אמר לו רבי יהושע אין בדבריך כלום שכבר הודית, ומבואר דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, וצ"ל דס"ל שהיה זה במושב בי"ד.

לרב המנונא ורבי יוחנן
מסתבר לפטור מודה בקנס ואח"כ באו עדים רק באופן שחייב עצמו קרן בהודאתו (כמו כשאמר גנבת), אבל אם לא חייב עצמו בהודאתו (כמו כשאמר טבחתי ומכרתי) ובאו אח"כ עדים חייב, כיון שכוונתו בהודאתו לפטור את עצמו שהוא יודע שמודה בקנס פטור, הלכך לא הודאה היא ומשלם אם באו עדים. ורב אשי מדייק כדבריהם ממתני' ומברייתא. ומאיךך מהמעשה הנ"ל בר"ג משמע שאין בזה חילוק.

המשך דיני תשלומי ד' וה'

ע"ה: הודה שגנב ולא הודה שטבח ומכר ובאו עדים שטבח ומכר אינו משלם ד' וה', דרחמנא אמר ד' וה' ולא ד' וג'.

אם הוזמו רק עידי הגניבה בטלה כל העדות, שכיון שלא גנב לא טבח, והראשונים משלמים כפל והוא והאחרונים פטורים, ואם הוזמו עידי הטביחה ומכירה ולא עידי גניבה, הוא משלם כפל והם משלמים שלשה לגנב.

ואם העידו שניים על הגניבה, והודה שגנב (שזה לא נחשב הודאה כיון שהוא מודה בגלל העדים) וגם טבח ומכר, אך אמר שלא עשה זאת בפניהם, והוזמו עידי הגניבה, ובאו עדים אחרים שגנב וטבח ומכר, הגמרא רוצה לומר שנחלקו בזה רבנן וסומכוס, שרברנן אין הודאת הטביחה מחמת העדים והוי הודאה ופטור מד' וה' אע"פ שלא חייב עצמו כלום בהודאתו. דהודאת הגניבה אינה הודאה שהרי יש עדים, ולסומכוס אף הודאת הטביחה היא מחמת העדים, וממילא הוא משלם את הקרן והעדים משלמים את תשלום הכפל והוא משלם עוד ג' לפר וב' לאיל.

ולרב אחא בריה דרב איקא מודה סומכוס שההודאה על הטביחה אינה הודאה ואם יבואו עדים אחרים חייב, ונחלקו בעדות שא"א להזימה, ובאופן שהודה שגנב וטבח ומכר בפני פלוני ופלוגי אחרים, והוזמו הראשונים והעידו שטבח ומכר, שרברנן הוא משלם קרן ונטל כפל מן הראשונים, ואינו משלם ד' וה', דכיון שהודה לא מקבלים את העדות דהוי עדות שא"א להזימה, כיון שהוא הודה מתחילה שטבח ומכר בפניהם ועל פיו באו להעיד, ולסומכוס אע"ג דבעלמא אין מקבלים עדות שא"א להזימה, זה דווקא כשחסר בעדותם יום ושעה ד"ל שהם שקרנים והם מפחדים שזימו אותם, אבל כאן העדים מסייעים לדבריו, ואדרבה מה שלא ניתן להזים את העדות זה בגלל שהיא אמיתית, וממילא הוא משלם קרן, והראשונים שהוזמו משלמים את הכפל שרצו לחייבו, והוא משלם ג' לפר וב' לשה מלבד הקרן, דאין כאן הודאה כיון שהודה בגניבה בגלל הפחד מהראשונים, ובהודאה על הטביחה אינו מחייב את עצמו כלום.

דין טביחה ומכירה בהקדש

איתא לעיל (ס"ח): שאם גנב והקדיש ואח"כ טבח ומכר משלם כפל ואינו משלם ד' וה'. לרבי יוחנן מיירי שהגנב הקדיש אחרי יאוש שזה שלו, ופטור מפני שאין חיוב ד' וה' להקדש, ולרבי לקיש מיירי שהבעלים הקדישו לפני יאוש.

ולהלן יבואר מדוע מה שהגנב הקדיש את הבהמה זה לא נחשב כמכירה, וכן תבואר שיטת רבי שמעון שמחייב ד' וה' בקדשים שחייב באחריותם, שמדובר שהבעלים הקדישו את הבהמה לפני הגניבה, וכיון שר"ש סובר ששיחטה שאינה ראויה לאו שמה שיחטה, וכדי לחייב על הטביחה צריך שיחטה ראויה, בהכרח מדובר ששחט שיחטה ראויה, יבואר באיזה אופן שדין שהגנב ישחוט שיחטה המתרת לאכילה, וכן יבואר שאף שחייטת קדשים נחשבת שיחטה ראויה, למרות שאינה ניתרת לאכילה לפני זריקה, משום שכל העומד לזרוק כזרוק דמי, ואם מדובר בעלעי' מומיין שנפדו, השחיטה נחשבת ראויה גם לפני הפדיון משום שכל העומד לפדות כפדוי דמי.

ע"ו: **גנב והקדיש**
אחרי שנתיאשו הבעלים (שההקדש קנה ביאוש ושינוי רשות, אבל לפני יאוש לא חל ההקדש) ואח"כ טבח ומכר, משלם כפל, ואינו משלם ד' וה'.

הגמרא מבראת שעל הטביחה אינו משלם ד' וה' כיון שהבהמה היא כבר של הקדש ולא של הבעלים.

ולענין חיוב על מכירה, אע"פ שהוציאו מרשות הבעלים ע"י ההקדש, ההקדש לא נחשב כמכירה לחיובו על ההקדש ד' וה' (כל סוגיה זו היא לפי ריו"ח ס"ח): שמעמיד שהגנב הקדיש, ולא לפי ר"ל שמעמיד שהבעלים הקדיש. תוד"ה אלא), דבמכירה עברה הבהמה לרשות אחר, אבל ההקדש עדיין שם הבעלים עליו ונקרא עולת פלוני. וכתבו התוס' (ד"ה והשתא) דמיירי בקדשי מובה, ואף ששם הבעלים עליו חשיב יאוש ושינוי רשות לענין שחל ההקדש ע"י יאוש (למ"ד יאוש לא קני), אבל במקדיש לבדק הבית הוי כמכירה חייבי ד' ה'.

מסקנת הגמ' שדין זה (שהקדש אינו כמכירה) הוא בין בקדשי קדשים ובין בקדשים קלים, ולא דווקא לרבי יוסי הגלילי שסובר שקדשים קלים הם ממון בעלים ומ"מ פקע שם הבעלים ע"י ההקדש ולא למרה קא טבח, (לישנא אחרינא אינו חיב על הטביחה משום שבשעת טביחה זה של הקדש, דאינא לעיל י"ג שרבי יוסי הגלילי מודה שלאחר שחיטה זה ממון גבוה, דמשלחן גבוה קא זכו. ולא נהירא, דרק במקדש בחלקו שחלק בקדשים שנשחטו ונזרק דמם והוקטרו חלביהם משלחן גבוה קא זכו, ולא בטביחה), ולא דווקא לר"ש שמחייב ד' וה' בקדשים שחייב באחריותם, דס"ל שדבר הגורם לממון כממוון דמי והם בפרשות בעלים, וכגון שאמר הרי עלי עולה והפריש גניבה זה לנדור, שלר"ש כיון שהוא חיב באחריותו ודבר הגורם לממון כממוון דמי לאו מכירה היא, ומ"מ פטור על הטביחה, דחל על זה שם הקדש להוציאו מרשות הבעלים הראשונים ולא דמרה קא טבח. אלא בכל גוונא פטור לכו"ע, וכנ"ל שהקדש אינו כמכירה מפני שעדיין שם הבעלים עליו.

ביאור שיטת רבי שמעון במתני-

ר"ש אומר קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ד' וה', ושאינ חיוב באחריותם פטור.

הגמ' אומרת שאין לבאר שר"ש לא מייחא על הטביחה, ואפילו הפרישו לשם נדר שמוטל עליו אחריות, זה יצא מרשות הבעלים והגנב נעשה שומר להקדש ולא דמריה קא טבח, אלא ר"ש מחייב על ההקדש כמו על מכירה, דא"כ יותר יש לחייב באינו חיוב באחריותם, מפני שבוהו היא יוצאת מרשות הבעלים.

אלא מיירי **בגונב הקדש** (נדר או נדבה) **מבית בעלים**, שלת"ק פטור מד' וה' דכתיב 'וגונב מבית האש', ולר"ש קדשים שחייב באחריותם נחשבים "מבית האיש" דדבר הגורם לממון כממוון דמי.

ואמנם כיון שלר"ש שחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה כמבואר במתני' שר"ש פוטר טובח טריפה, בהכרח מיירי ששחטם שחיטה ראויה, וכדלהלן. וכתבו התוס' (ד"ה ורבי שמעון) שלמ"ד ישנה שחיטה מתחילה ועד סוף פטור אף אם שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, דמכי שחט בה פורתא נאסרה ואידן לאו דמריה קא טבח, ושאלת הגמרא מנשיטה שאינה ראויה היא למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף. עוד כתבו התוס' (ד"ה שחיטה) שר"ש לומד ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה מ"וטבווח טבח והכ", אמנם לגבי לאו דשחוטו חוץ שמה שחיטה, דבהכי חיוב רחמנא. ואף שבהיחא מפרסכת היא היא כבעלת מום, א"א לפדותה ולהתירה באכילה ולהחשיב השחיטה לראויה, דרק מום מחיים אפשר לפדות על ידו, ולא מום לאחר מיתה.

לרב דימי בשם רבי יוחנן מיירי ששחט תמימים בפנים לשם בעלים, ונשפך הדם אבל השחיטה היתה ראויה, (דאם הם נשפך הדם הרי חזרה קרן לבעלים כיון שהם נזבחו לשם הבעלים).

ולרבינ' בשם רבי יוחנן מיירי ששחט תמימים בפנים שלא לשם הבעלים דשחיטה ראויה היא, דכל הובחיס שנזבחו שלא לשמן כשרים, וקרן לא חזרה להחיותם א"א דקימא לן שלא עלו לבעלים לשם חובה. וכתבו התוס' (ד"ה שלא) דה"ה ששחטן שלא לשמן. (ולאו רצה ריו"ח להעמיד כר"ל דלקמן, מופני שהוא רוצה להוציא את המשנה בתמימין. ע"ז:).

ע"ז:

ע"ז: ולר"י מיירי ששחט בעלי מומים בחוץ שזה מותר, (היינו לפי דבריו ס"ח) דמיירי ששחיטו בעלי ביד גבה. ובהו היה שחיטה ראויה בשחוט בעלי מומין בחוץ. תוד"ה ור"ל), (אבל אם שחט תמימים בפנים אינו חייב ד' וה', דכתיב 'וטבחו או מכרו' דכל היכא דליתא במכירה ליתא גם בטביחה, ומכירת קדשים אינה מכירה דאין קדשים תמימין יוצאים לחולין. ולריו"ח חייב אף היכא דליתא בטביחה. ע"ז:). ומיירי שקדם מומם להקדשם, דאי קדם ההקדש למומם אינם ראויים לפדיון משנשחטו. רש"י. ור"ת (תוד"ה בשחוט) מבאר שהיא ראויה לפדיון בשעת פרכוס, והסוברים שבשחיטה גמורה לא נעזר פרכוס, באורו כרש"י.

רבי אלעזר מקשה (לרש"י הקושיה היא על רבין, ולתוס' ד"ה והלא) הקושיה היא על האוקימתא כשנשפך הדם, דלרבינ' ששחטם בפנים שלא לשם בעלים חשיב שחיטה ראויה גם ללא כל העומד לזרוק כזרוק דמי, כגון במחוור זמן שאינו עומד לזרוקה), שהזריקה השתירה ולא השחיטה, וכן לר"ל קושיה שהפדיה מתורת ולא השחיטה, וא"כ בשעת טביחה זו ח"ל שחיטה שאינה ראויה, (ואין מסתבר לומר דמיירי כשפדית, לרש"י שמדובר בבעל מום מעיקרו, דסתם גניבה שוחטים אותה בסתר ואוכלים אותה מיד, ומסתמא לא נודע לו שהיא של הקדש עד שנאכלה, שכבר אינו יכול לפדותה. תוד"ה והלא).

הגמרא מתרצת שר"ש אמר שכל העומד לזרוק כזרוק דמי וכל העומד לפדות כבעלי מומין שסופם להפדות כפדוי דמי, וכדלהלן.

וכתבו התוס' (ד"ה כל) ששיטת רבי אושעיא (חולק פ.) שלר"ש שחיטת קדשים נחשבת שחיטה שאינה ראויה, דכל כומר ללא זרק את הדם לא משתרי בשר, דליה לית כל העומד לזרוק כזרוק דמי, או דס"ל דלא אמרינן כזרוק דמי בשעת גמור שחיטה, משום שמצוה להמתין מלזרוק עד שיקבל כל דם הנפש.

לעיל נתבאר שלר"ש כל העומד ליצטט כשחוט דמי וכל העומד ליפדות כפדוי דמי. והלן יבואר היכן מצינו שזו שיטת ר"ש, (כיוון שלגבי פדיון תמי' ממה שפדויו דמי היא בטומאת אוכלין בפרה אדומה, שכיון שאפשר לפדותה, כבר עכשיו היא נחשבת כאוכל, האריכו התוס' (ע"ז). לבאר למה פרה אדומה מטמאה טומאת אוכלין, ולמה לל הקדשים לא מקבלים טומאה מחיים למרות שאחרי השחיטה הם מותרים באכילה).

טומאת אוכלין בנותר- לרבי שמעון איסורי הנאה אין מיטמאין טומאת אוכלין, דכתיב 'מכל האוכל אשר יאכל'- אוכל שאפשר להאכילו לנכרי או לישׂראל, ומה היתת לה בשעת הרת משנשחטה ירדה עליה דין קבלת טומאה אפילו אם נאסרה אח"כ. ולכן נותר ששחטו סמוך לשקיעת החמה (בקדשים שנעשים נותר בלילה אחד, כגון תודה וקדשי קדשים), ולא היה שהות ביום לזרוק את הדם, אינו מטמא טומאת אוכלין, אבל שחטו והיה שהות לזרוק את הדם ביום, אע"פ שלא נזרק, מטמא טומאת אוכלין, ובבואר דכל העומד לזרוק כזרוק דמי.

ע"ז. **טומאת אוכלין בפרה אדומה-** פרה אדומה מטמאה טומאת אוכלין לר"ש, כיון שהיתה לה שעת הכושר שהיתה ראויה לאכילה, וירדה לה תורת אוכל, שהרי לר"ש היא נפדית אפילו אם נשחטה כדין על גבי המערכה, אם מצא אחרת יפה ממנה, (ואפילו מדרבנן מותר לפדותה, והמ"ד שאוסר אוסר מדראווייתא. תוד"ה אומר), והוו שעת הכושר שלה, ואע"פ שלא נפדית כל העומד ליפדות כפדוי דמי.

כתבו התוס' (ד"ה פרה, הראשון) שאף שלר"ש פרה אדומה היא קדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית ניתן לפדותם אף לאחר שחיטה, מ"מ לאחר הזאה אין סברא שתהא בת פדייה, ואפ"ה מטמאה טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הכושר קודם הזאה. ואף שכל העומד להזות כמזוה דמי, קודם קבלה לאו כמזוה דמי.

והא דלא אמרינן שחיבת הקדש ששחטתה ומשוייא לה אוכלא, (והתוס' שם) מוכיחים ששייך חיבת הקודש בפרה אדומה אף לר"ש שהפרה אדומה היא קדשי בדק הבית, (ובד"ה אומר כתבו התוס' שלכו"ע היא קדשי בדק הבית, ומה שהא בהא מתרומות הלשכה, היינו משום שהכהנים העובדים בקרבנות צריכים לה וחשיב צורך קרבן, ולב י"ד מתנה עליהם, דאפילו מלמדיו הלכות קמיצה לכהנים נוטלים שכרם מתרומת הלשכה, ואפילו בלא לב י"ד מתנה יכול להיות שמן התורה מותר לקנותה מתרומות הלשכה כיון שהיא צורך קרבנות), ואף שאפילו בקדשי מזבח לא מהני חיבת הקדש אלא כשקדשו קודשת הגוף בכלי שרת, ולא שייך בפרה קודשו כלי כיון דקדשי בדק הבית היא, מ"מ שייך ביה חיבת הקדש כיון דחטאת קרייה רחמנא, וכל ענייניה כעין עבדת הגוף, דיש בה הזאה ופסולה שלא לשמה), דאין חיבת קדש מועלת אלא לתת לרבי שאנו אוכלי אוכל, כגון נותר ופרה שזה נחשבים כפרה, ועצים ולבונה, אבל דבר שאוכל אלא שאינו מקבל טומאת לר"ש משום אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים, לא יועיל חיבת הקדש לעשות האיסור מנותר.

והא דלא אמרינן שכל הקדשים יקבלו טומאה מחיים כיון שמצוה לשוחטן וכל העומד לשחוט ששחטו דמי, משום שאפילו אחר שחיטה לא אמרינן דכזרוק דמי עד שיקבל בכוס, כ"ש כשעדיין לא נשחט.

והא דשעיר המשתלח אינו מיטמא לר"ש טומאת אוכלין מחיים, למ"ד שאיבדו מותרים בהנאה, מטעם דכל העומד לדחות כדחוי זמני, הטעם הוא דלא אמרינן כל העומד לשחוט כעשוי דמי אלא לעשות אוכל האסור כמותר ולהחשיבו אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים, ולא לעשות דבר שאינו אוכל כאוכל.

רש"י (חולין פ"א:): מקשה מה נ"מ שהפרת מקבלת טומאה, והרי בלאו הכי היא גופה מטמאה אדם ובגדים, כדמצינו שהיא מטמאה את המתעסקים בה. ותיריך דמי' כגון לא דאיתא כבירותו (כ"א): שיחפה פחות מכביצה בבצק פחות מכביצה, דאם היא כאוכל היא מצטרפת לבצק והבצק מקבל טומאה אם יגע בטומאה, ומטמא שאר אוכלים, ואי לאו אוכל הוא אין הבצק מקבל טומאה כיון דלית ביה שעורא, ואם יגעו אוכלים אחרים בבצק הם ישארו טהורים, כיון שאינם נוגעים בפרה אלא בבצק. וכתבו התוס' (ד"ה פרה, השני) דלא דק, דכבירותות מזדבן כשיש בבצק כותי' מן הנבילה, שהבצק נטמא מהנבילה ע"י צירוף לכביצה. עוד כתבו התוס' דמבואר כאן שרש"י חזר בו משיטתו במקומות אחרים שאוכל פחות מכביצה מקבל טומאה את התורה. ואין לתרץ קושיית רש"י שלא מצינו שהפרה מטמאה אלא את המתעסקים בה, דמ"מ היא מטמאה אוכלין ומשקין מאחר שסופה לטמא טומאה המורה את המתעסקים בה, וא"צ לא הכשר מים ולא הכשר שרץ.

ור"י נותרץ דמיה שסופה לטמא טומאה חמורה את המתעסקים בה, לא מהני אלא לענין אהבת חי' כאלו הוחשב במים וכאלו נגע בשרץ, אבל אין זה מועיל לעשות שאין אוכל כאוכל, וממילא לר"ש דבעי אוכל שאתה יכול להאכיל לאחרים, אינה מטמאה אלא משום שהיה לה שעת הכושר, (ובובחים ק"ה. שי בזה מחלוקת לענין שורך פרה ופרים מושלח השעיר, שלר"מ הפרה והפרים והשעיר מטמאים אוכל במקומה, דמה ססופו לטמא טומאה המורה מועיל להחשב אכילה, (אמנם נבלת עוף טהור ואבר מן החי צריכים מחשבה לאכילה, דשעיר המשתלח אם היה נשחט היה ראוי לאכילה, ומש"כ נבלת עוף טהור ואבר מן החי), ורבנן סוברים שזה לא מועיל להחשיב שעיר שהוא חיי לזאכול, ור"ש סובר שדווקא פרה אדומה מטמאה הואיל והיתה לה שעת הכושר, וקרנין ביה אוכל שאתה יכול להאכילו לאחרים, ולא פרים ושעיר המשתלח שלא היתה להן שעת הכושר), ולפי זה גרסינן פרה מטמא ולא גרסינן מטמאה (ולא מוכח בתוספתא), דלענין טומאת אחרים אין נ"מ אם הוא טיטמא, דכיון שהיתה לה שעת הכושר חל עליה ש אוכל ובלא קבלת טומאה היא מטמא אחרים משום דסופה לטמא טומאה תמורה. ואם גורסים

מיטמאה צ"ל כמו שתיריך רש"י דמיירי כשצירפה לפחות מכביצה בצק, דאינה מטמאה בפני עצמה כיון שהכשר הוא פחות מכביצה, ולכן צריך קבלת טומאה ממוקדם אחר כדי שיטמא הבעץ, אך קשה למה צריך צירוף לכביצה, והרי אוכל מקבל טומאה בכל שהוא, ואם הו"מ היא לענין קבלת טומאה דאווייתא שלרוף עליו את הקדשים, זה ניחא אם חיבת הקדש דפרה דאווייתא אע"פ שאין בה קידוש כלי, אבל אם זה מדרבנן ומדאווייתא זה כשרוף וכעפרא בעלמא, א"כ בכל מקרה זה דרבנן.

ועוד אומר ר"י שיש נ"מ במה שהיה לה שעת הכושר לענין שאם קיבלה טומאה מן השרץ היא עצמה פסולה, דבלאו הכי לא היתה נפסולה ונפסלת, (שאף שהתורה הקפידה שהעוסקים בה יהיו טהורים, נ"מ שזה לא בשביל שלא מטמאה, אלא זה גזר"כ, כדמצינו שאפילו העוסקים בה בקנה או בפשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה צריכים להיות טהורים. ואף שגם האפר בירק טומאה, כדאימת בחוביה (כ"ג), שהעבירו מי חטאת אף חטאת בסניפה בירק ונמצא ויתר מן הפירות בקרקעית הסניפה וטימאה (וגזרו שלא להעביר מי חטאת אף מים חטאת בספינה בירדן), מ"מ היא עצמה מקבלת טומאה משני ושלישי רק בגלל שהיא נחשבת אוכל, אמנם אחר שנפסלה אינה מטמאה טומאת אוכלין, אף שהיה לה שעת הכושר).

ע"ז: **גנב ומכר טריפה** לר"ש הפוטר בשחיטה שאינה ראויה, לר"ל פטור דכתיב 'וטבחו או מכרו'- כל היכא דליתא בטביחה ליתא במכירה, (ומוכר בהמה בשבת חייב ד' וה' אע"ג שאם טבח פטור, כיון דההיא בהמה איתא בטביחה בחול. תוד"ה כל), ולרבי יוחנן חייב, דאע"ג דליתא בטביחה איתא במכירה.

גנב וטבח כלאים בהמה שנולדה מכבשה ותיש, חייב ד' וה' (וכן במכירה).

ע"ת. הגמרא שואלת מדברי רבא שאמר שלומדים מבנין אב שכל מוקן שנאמר "שה" זה כמעט כלאים, (לרש"י (חולין ע"ח: לומדים מן אב מדכתיב "שור זה נכשיו ושה עיזים, ולתוס' (ד"ה זה) הבנין אב הוא נופסח דכתיב "שה נמיים וכו' מן הכבשים ומן העיזים תקחו", דמשמע עד שיהיה אביו כבש ואמו כבשה, ומיתורא נפקא, דלמופיה לא איצטריך דילפינן משאר קדשים. עוד כתבו התוס' (ד"ה גבי) שהלמיד שיהי רבא הוא רק אחר ה' דכתיב רק שה, ולכן נגניבה דכתיב גם שור צריך לימוד מיוחד למעט כלאים), ונ"מ שאין פוידים פטר חמור בכלאים וכדלהלן, ולרבי אלעזר דס"ל שפודים פטר חמור בכלאים וכדלהלן, אתי למעוטי טמא שנולד מן הטהור ועיבורו מן

הטמא -פרה שנתעברה מסוס וילדה סוס, או רחל שנתעברה מחזיר וילדה חזיר, דאסור באכילה, דכתיב "זאת הבהמה אשר תאכלו שור שה נכשבים" שה פרט לכלאים כהאי גוונא. ולא אתי למעוטי כלאים מקדשים שהם פסולים לקרבן, דהתם נתמעטו מ"שור או כשב", ולא אתי למעוטי כלאים ממשער בהמה, דיליף תחת תחת מקדשים, ולא אתי למעוטי כלאים מכבוז, דיליף העברה העברה ממעשר, דכתיב "אך כבור שור" שיהא הוא שור וכבורו שור.

הגמרא מתרצת דשאני הכא דאמר קרא "שור אַן שה" לרבות את הכלאים, ואע"ג ד"שור אַן כשב" ממעט כלאים, התם כתיב בהמשך 'שסוק "או עז" וכשב ועז אפשר להוציא מהם כלאים, ואתא או למעט, (ואע"ג ששור וכשב א"א להוציא מהם כלאים, מ"מ גם ה"או" שלהם בא למעט, דמדסיפא למעט ירישא נמי למעט, ואתי למעוטי נדמה שאינו דומה לא לאביו ולא לאמו, שבא מאיל רחל ודומה לעז, (ודוקא כשאין דומה ללא, אבל אם דומה במקצת סימנים קודש בבכור. תוד"ה עז), ולא אמרינן מדרישא לרבות סיפא נמי לרבות, דלא איצטריך תרי רוביי, דאם מרבים כלאים כ"ש נדמה), אבל שור או שה א"א להוציא מהם כלאים מפני שאין עיבורם שוה, דבהמה גסה יולדת לתשעה ודקה לחמשה, וממילא אתי קרא לרבות.

פטר חמור- אין פודים לא בעגל, ולא בחיה (-צבי ואיל), ולא בשה שחוטה, ולא בטריפה, ולא בכלאים משני מיני בהמות, ולא בכוי הבא במהמה וחיה. ורבי אלעזר מתיר לפדות בכלאים מפני שהוא שה.

בהמה טמאה שנולדה מבהמה טהורה שנתעברה מבהמה טמאה אסורה באכילה, לרבא משום דכתיב "שה". ולרבי יהושע מדכתיב "שה נכשבים ושה עיזים" לומדים שצריך שיהא אביו כבש ואמו כבשה. ואף שטהורה אינה מתעברת מטמאה (וכן טמאה אינה מתעברת מטהורה), איצטריך קרא למעוטי מי שנתעבר מקלוזט שפרסותיו קלוטות כבהמה טמאה, אבל אביו טהור, וכר"ש ש שאוסר בהמה זו באכילה, דכתיב ב"פ גמל לרבות גמל הנולד מן הפרה אף אם אביו שור, ורבי יהושע חולק וסובר שאם נולד משור גמור מותר בסימן אחד של טהרה, מעלה גרה או מפרים פרסה, אבל בנו שנתעברה פרה (ממנו) טמא. רש"י. אבל התוס' כתבו (ד"ה לטמא) שאם הוא דומה למגמי לגמל טמא אפילו אם יש בו סימן אחד של טהרה, ורק אם יש בו סימן אחד שוהא דומה בפרסה לפרה מותר, ואין כוונת רבי יהושע לסימן של מעלה גרה או מפרים פרסה אלא לסימן של דמיון.

ע"ת: **הנודר הרי עלי עולה והפריש שור** נלדרו, ובא אחר וגנב את השור, יכול הגנב לפטור את עצמו בכבש לרבנן או בעוף לראב"ע כיון שבזו יוצא הגנב ידי חובת נדרו, ועל הפסד ההקדש פטור, דכתיב 'וגונב מבית האש', והיינו לר"ש שמחייב בקדשים שחייב באחריותם, וכתבו התוס' (ע"ז:). שהגנב עצמו פשיטא שיכול לפטור עצמו כ"ל, אם אינו רוצה לעשות מצוה מן המובחר.

האם צריך מכירה וטביחה של כל הבהמה

גנב ששייר במכירה - גנב שמכר בהמה חוץ מאחד ממואה שבה חייב כפל ופטור מד' וה', ל"ת פטור אף בשייר גיזותיה או קרנה, דבעינן "וטבחו ומכרו" כולו, וכן ס"ל ללוי. ובדעת רשב"א י"א שאם שייר גיזותיה חייב, משום שעומדות ליגז, אבל אם שייר קרנה פטור, וי"א שגם אם שייר קרנה חייב, דדבר שאינו צריך שחיטה אינו פטור מד' וה', וכן ס"ל לרב. ולרבי דזווקא דבר המעכב בשחיטה שאם היה ניטל ממנה מחיים לא היתה ניתרת בשחיטה (כגון ושת או קנה או ירך וחלל שלה או כבד או אחד מבני מעיים) פטור מד' וה', דכתיב "וטבחו" לאפוקי מה שאינו בשחיטה כגון יזה ורגלה מן הארוכבה ולמטה.

הגונב בהמה קיטעת או חיגרת או סומא וטבח או מכר חייב ד' וה', כיון שטבח או מכר את כל מה שגנב.

חיוב ד' וה' **בשותפין** - הגונב בהמת השותפין חייב ד' וה', ושותף שגנב מחבירו וטבח חייב כפל ופטור מד' וה' אפילו על חלק חבירו, דבעינן "וטבחו" כולו בחיובו, ושותפים שגנבו וטבח אחד מהם, אם טבח לדעת חבירו שעשאו שליח חייבים, ואם טבח שלא לדעת חבירו פטורים דליכא "וטבחו" כולו בחיובא, בדחלק חבירו אינו שליח, והתי שטבח ומכר מה שאחר גנב פטור. והא דאינא לעיל (ע"א:) ששייך להתייב חמשה חצאי בקר, זה דזווקא כשגנב בהמת שותפין וטבחה כולה באיסורא, ורק אח"כ הודה לאחד מהם ונפטר מחלק אותו שותף.

רבי ירמיה מסתפק בגנב שמכר את הבהמה **חוץ מל' יום** שבהם יעשה הגנב מלאכתו, **או חוץ ממלאכתה** שיכול הלוקח לשוחטה מיד אבל אם יעשה בה מלאכה היא של הגנב, אם חייב ד' וה'.

גנב שמכר את הבהמה **חוץ מעוברת**, ללישנא קמא למ"ד עובר ירך אמו הוי שיור ואינו חייב ד' וה', ולמ"ד עובר אינו ירך אמו הסתפק ר' ירמיה אם הוי שיור כיון שכעת הוא מחובר, או דלא הוי שיור כיון שעתידי לצאת. וללישנא בתרא צדדי הספק הם אם לא הוי שיור כיון שאינו ירך אמו, או דהוי שיור כיון שניתר בשחיטתה. תיקו.

גנב בהמה וקטע רגלה ומכרה הסתפק רב פפא אם חשיב מכירה כיון שמכר כל מה ששייך, או דלא חשיב מכירה כיון שלא מכר כל מה שגנב. תיקו.

חיוב ד' וה' באופנים שונים

מה נקרא טביחה - אם נתנבלה בידו, או שנחרה -קרעה מנחירה ועד ליבה, או שעיקרה -עקר הסימנים, חייב כפל ופטור מד' וה' אפילו לרבנן, דלאו שחיטה היא כלל.

שליחות בטביחה - גנב שנתן לאחר לא במתנה (דמתנה מחייבת בד' וה' כמו מכירה) אלא שעשאו שליח לטביחה או למכירה, והשני טבח או מכר, חייב ד' וה', דאע"ג דאין שליח לדבר עבירה, הכא יש שליח לדבר עבירה, דכתיב "וטבחו או מכרו" מה מכירה א"א שלא תהיה ע"י אחר אף טביחה ע"י אחר חייב.

ע"ט. גנב והקדיש (לבדק הבית, דלא שייך לומר מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, דרק קרבן קרוי על שם הבעלים כיון שהוא קרב לשם הבעלים. תוד"ה גנב) חייב ד' וה', דאין חילוק בין מכרו להדיוט למכרו לשמים.

גנב והקיף (מכר באנמה ואשראי ולא קיבל דמים), או החליף, או נתן במתנה, או פרע את חובו או את הקיפו, או ששלחו לסבלנות לבית חמיו, חייב ד' וה'.

גנב וטבח ומכר **ברשות הבעלים** פטור מד' וה' דלא קנאו ולא נעשה עליו גנב, אבל אם גנב או טבח ומכר שלא ברשות הבעלים חייב.

איזה קנין צריך בשביל להחשב גנב - גנב שמשך את הגניבה ומתה ברשות הבעלים, או שנתנו הגנב כשהוא ברשות הבעלים (וי"מ) שהבעלים נתנו, והגזון הוא מה הדין כשמתו בפשיעה) לפדיון בכור או לפרעון חוב או לאחד מד' שומרים, ומשכו את הגניבה ומתה כשהיא ברשות הבעלים, פטור לגמרי. (וי"מ שלא מדובר כאן על גנב אלא על הבעלים והקשה רש"י דהניחא שואל חייב באונסים, אבל שאר שומרים הוי פטורים במתה כדרכה, וכן בכרן ובעל חוב לא שייך לומר חייב או פטור אלא הפסידו או לא הפסידו), אבל אם הגביהה שזה קונה אפילו ברשות בעלים, או שהוציאה מרשות הגנב שקנאה במשיכה, ומתה חייב. ומימי שהוציאה לסימטא, דמשיכה לסימטא קונה, אבל משיכה לרה"ר יש מחלוקת בין רב אחא ורבינא (כתובות ל"א:) אם היא קונה, ולהלכה משיכה קונה לסימטא ולא לרה"ר, ואין חלק בין משיכה של גנב שאינה אלא להתחייב באונסים למשיכה של שאר קניות. (תוד"ה או). עוד כתבו התוס' (ד"ה נתנו) שמדובר הממושך לא ידע שזה גנוב, דאי לא הכי אין שליח לדבר עבירה, אבל כשאינו יודע על שליחותו בין לטעם של דברי הרב דברי התלמיד דברי מי שמועין, בין לטעם דאי בעי עביד אי בעי לא עביד, מפני שהגנב יודע שהוא ישמע לו כיון שהוא לא יודע שזה גנוב.

הגונב ביער והכישה במקל חייב.

הגונב מבית השומר חייב.

קניינים - כדרך שתיקנו משיכה בלקוחות כך תיקנו משיכה בשומרים (שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך. רש"י. ולתוס' (ד"ה תיקנו) מיירי גם לענין שהמשאיל לא יכול לחזור בו). וכשם שהקרקע נקנית בכסף שטר וחזקה כך שכירות קרקע נקנית בכסף שטר וחזקה, אבל בשכירות מטלטלין שהשכיר לו כליו, לא מועיל שטר, דאין מטלטלין נקנים אלא במשיכה, ואף שהם נקנים בכסף לענין מי שפרע, בשטר אינם נקנים כלל דדברים בעלמא נינהו, ודברים אין בהם משום מחוסרי אמנה.

ע"ט: גנב וגזלן - גזלן אינו משלם ד' וה', וגזלן היינו החוטף מחבירו בגלוי, אבל אם הוא מתחבא אע"פ שראוהו הוי גנב וחייב ד' וה', וכן הגונב בפני שנים הוי גנב, שכיון שהבעלים לא רואה אותו הוא לא מפחד מאחרים כיון שלא לקח מהם כלום. והטעם שהתורה החמירה בגנב יותר מבגזלן, מפני שהגנב מופחד מענין של מטה ולא משל בעלה, אבל הגזלן גם משל מטה זהו מפחד.

למה בשור משלם ה' ובשה ד' - לר"מ בשור משלם ה' מפני שביטלו ממלאכתו משא"כ שה. ולרבנן יוחנן בן זכאי בשור משלם ה' מפני שהלך ברגליו, משא"כ שה שהרכיבו הגנב על כתיפו וזלזל בעצמו, וגדול כבוד הבריות. וכתבו התוס' (ד"ה מפני) שבטוען טענת גנב וטוען טענת גזלו לא שייך האי טעמא.

גידול בהמה בארץ ישראל

בהמה גסה - מותר לגדל בהמה גסה בארץ ישראל, מפני שא"א להביאה מוח"ל והיא נצרכת למשא ולחרישה, ואין גוזרים גזירה על הציבור א"כ יכולים רוב הציבור לעמוד בה.

בהמה דקה - אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, מפני שהם אוכלים את השדות, וכל שדות ארץ ישראל סתמן של ישראל, מפני שאפשר להביאה מוח"ל, אבל במדברות או ביערות מותר, ובסוריא ארם צובה שנכבשה ע"י דוד מותר אפי' בישוב דס"ל שכייבוש יחיד לאו שמיה כייבוש והוי כחול", ואצ"ל שבחול" מותר דלא חיישינן לישובם, ואם יפסידו שדות אחרים ישלם. ול' יום קודם הרגל או קודם משתה בנו מותר להשהות בהמה דקה, ואין להשהותם אלא עד הרגל אפילו את אלו שעדיין לא עבר עליהם ל' יום. וטבח המוכר בהמות ביום השוק מותר לקנות ולשחוט או להשהות עד יום השוק, אבל לא ישעה את המאוחרת שבהם ל' יום אלא ישחוט את כולם ביום השוק. רש"י. ולתוס' (ד"ה והטבח) הטבח רגיל לקנות כמה בהמות יחד, וקאמר שאין להשהות ובלבד שהאחרונה לא תשהה יותר מל' יום. ולר"ג אסור לגדל אבל מותר להשהותם בביתו, ויקשרנה בכרעי המיטה ובלבד שלא תצא ותרעה בעדר, ורבנן אוסרים גם בזה. רש"י. אבל התוס' (ד"ה מהו) כתבו שאין מחלוקת, ורג"מ מתיר דזוקא קודם הרגל, ולקשור לאו דזווקא אלא אורחא דמילתא נקט, ואי נימי נקט לקשור ללמד שאפילו בשומרים אסור לגדל. וכן כתבו התוס' (ד"ה אין מגדלין) שבהמה דקה אסור לגדל אפילו בבית, דלרעות אסור אפילו בבהמה גסה. ומגדלין בהמה דקה בארץ ישראל פסולים לעדות, אבל של בהמה גסה או בחו"ל כשרים. והא דאמרין בב"מ (ה) שרועה בהמות של אחרים קאי אדם חוטא ולא לו, היינו בהמה גסה שמותר לגדלה, אבל דקה בארץ ישראל (או בבבל לרב) פסול, דאפילו קשורה בכרעי המיטה אסור.

פ. עונש המגדל - מעשה בחסיד אחד שהיה גונח מליבו וכו' ואמר בשעת מיתתו שאין לו אלא העוון שקשר בהמה דקה בכרעי מיטתו לרפואתו ועבר על דברי חבירו, וכן מצנינו שחרבו בעלי בתים בגליל העליון מפני שהיו מרעים ביערות הסמוכים לבתיהם והיו מעבירים את הבהמות דרך שדה קטנה של אחרים, (וכן חרבו מפני שהיו דנים דיני ממונות ביחיד).

רועה שעשה תשובה שלא לגדל עוד בהמה דקה, אינו חייב למכור מיד אלא מעט מעט, וה"ה בגר שירש כלבים וחזירים, (והנודד לקנות בית ולישא אשה בארץ ישראל, אינו חייב אלא בהוגנת לו, וכן הורו חכמים באשה אחת שנדרה שתנישא לכל מי שיבוא, מחמת שבנה היה מיצר לו, ואמרו חכמים שאינה חייבת להנשא אלא להגון לה).

חיה דקה - אין מגדלים חיה דקה בארץ ישראל, ורבי ישמעאל מתיר בכלבים כופריים (ק-טנים ונגסים. לישנא אחרינא כלבים גדולים של ציידים ואינם מזויקים), וחתולים שחורים, וקופים, וחולדות סנאים (-הגדילות בסנה, והיינו שירצא חרצא, וי"א שירצא חרזא, ששוקיה דקים ונמוכים), מפני שעשויים לנקר את הבית מהעכברים.

בבבלי - רב אמר עשינו עצמינו בבבל כארץ ישראל לבהמה דקה, שמיום גלות יכינה היו שם תלמידים רבים בישוב קבוע. (ורב הונא אמר שאת שלו חובה אשתו שומרת, ואמרו לו רב אדא בר אהבה שחובה תקבור את בניה (שאתה סומך עליה והיא אינה יכולה לשמור. רש"י. ור"ח (תוד"ה חובה) פירש וכי חובה דרכה לקבור את בניה ואינה עוסקת

לגדלם אלא עוסקת לגדל צאן. וכל השנים שרב אדא בר אהבה היה חי לא התקיימו בניו של רב הונא כשגנה היוצאת מלפני השליט. תוס' שם.) וי"א שתקנה זו היא מכי אתא רב לבלב שרבו המתיישבים שם מפני שיבתו, לישנא אחרינא הוא בא ולימד להזרה בזה מפני שראה שיש שם רוב ישראלי שישוב קבוע, ודעת ר"ת (תוד"ה מוכי) שמימות גלות יכינה עם החרש והמסגר דינה כארץ ישראל, מפני שיש שם רוב ישראל, וכן מה שנאמר שלענין אמירת בפני נכתב ובפני נחתם בבל כארץ ישראל, היינו מאותו הזמן, לפי שהיו בקיאים לשמה.

פ: חתול לבן מותר להורגו מפני שהוא מועד להיך אדם ואין בזה גזל, ואף אסור לקיימו, ואין חיוב השבת אבידה אפילו לענין עורו, וחתול שחור מותר לקיימו וכנ"ל, וחתול שחור בן לבן בן לבן אסור. ורבינא הסתפק מה הדין בשחור בן לבן בן שחור. ותקנה זו נאמרה ע"י רב (אבל התקנה היתה מקודם לכן. תוד"ה נפק) לאחר שחתול לבן קטע ידו של ילד, והיה זה בזמן שרב ושמואל ורב אסי ואב לבי שבוע בעי (ברית מילה), וי"א לבי ישוע הבן (פדיון הבן. ור"ת (תוד"ה לבי) מפרש שזה סעודה שהיו רגילים לעשות כשנולד בן), ול"א הסכימו להכנס זה לפני זה, מפני שרב היה מכבד את שמואל לאחר שקיללו, ורב אסי היה גדול משמואל ותלמידו של רב. וכתבו התוס' (ד"ה מותר) שמה שמצינו בסנהדרין ט"ו: שארי דב זאב ברדלס ותנח אפילו לר"א שכל הקודם להורגם זכה, היינו דזווקא כשהמיתו, ולא כשלא המיתו, היינו בקשורים בשלשלה, שכן דרך לגדלם, וכאן מדובר בחתול שחינו קשור. אי נימי מאלו דרך להזוהר משא"כ מחתול שלא יודיעים אם אביו שחור או לבן.

מתריעים (לרש"י בציבור ובתחינה ובשפורות ובחצוצות. ולתוס' (ד"ה מתריעין) הכונה לאמירת ענוו) על החיכוך שחין הגורם לאדם לחכך בו, ודווקא יבש, אבל לח לא היו מתריעים בשבת אלא רק צועקים ביחיד, (והשחין שהביא הקב"ה על המצרים היה לח מבחוץ ויבש מבפנים). וכן על חגב או זבוב או צרעה ויתוש ושילוח נחשים ועקרבים לא היו מתריעים אלא צועקים. ואיחא בתענית י"ט. שמתריעים על הארבה ועל החסיל ועל הגובאי, ואם גורסים כאן גובאי במקום חגב, הכונה שם להתרעה בפה, או שמדובר שם שהוא מזיק לשדות, וכאן מדובר שהוא מזיק לבני אדם. תוד"ה על החגב.

דלת הננעלת על האדם מהוית מצליח לא במהרה תיפתח, ונ"מ להרבות בבקשת רחמים. י"מ על הסמיכה, וי"מ שכל מי שהביאו עליו רעה לא במהרה תבוא עליו טובה. ורב אחא מדיפתי אמר שמי שמתריעים לו לעולם אין מטיבים לו, והגמרא אומרת שזה נאמר רק על עצמו.

הלוקח בית מנכרי בארץ ישראל מותר לומר לנכרי לכתוב שטר מכירה בשבת, שאע"פ שאמירה לנכרי שבות, משום ישוב ארץ ישראל לא גזרו. וכתבו התוס' (ד"ה אומר) שדווקא משום מצות ישוב ארץ ישראל התייר, אבל לצורך מצוה אחרת אסורה אמירה לנכרי, ואפי' לצורך מילה משמע בעירובין שאסור (לחמם מים לתניוק לצורך מילה, ורק אגב אמו מותר), ואפילו איסור דרבנן אין להתיר ע"י נכרי משום מצוה אחרת, כגון להביא ספר דרך כרמלית כדי ללמוד בו, אמנם לצורך מילה מותר לעשות איסור דרבנן ע"י נכרי, כיון שהמילה עצמה דוחה שבת. ומב"ג משמע שלצורך מילה מותר לעשות גם איסור דאורייתא ע"י נכרי, כמו משום ישוב ארץ ישראל (חימום המים הותר רק אגב אמו משום שמדובר לאחר המילה וכבר עברו ג' ימים שכבר נתרפא, ועי' ישראל אסור להרבות בשביל התינוק, ועדיף לומר לנכרי לעשות איסור דאורייתא, מלעשות איסור דרבנן ע"י ישראל.) והנהיראה מדברי רב"ה ג' שמותר ביו"ט שני אפילו של ראש השנה להתיר לעשות כל צרכי מילה, אפילו לכרות עצים לעשות ברזל ע"י ישראל, ויש לדחות.

הלוקח עיר בארץ ישראל כופים אותו ליקח לה דרך מד' וחוחתיה, משום ישוב ארץ ישראל.

י' תנאים שהתנה יהושע

יהושע התנה עשרה תנאים כאשר הנחיל לישראל את הארץ, ומטרת תנאים אלו לננוע מריבות, וחלוקת הארץ היתה על דעת זה.

פ"א. שירעו בהמה דקה ביער
גס ולא יקפיד בעל היער, לפי שאינה מכלה את האילנות, אבל דקה בדקה או גסה בגסה וכ"ש גסה בדקה לא.

שילקטו עצים
או עשבים למאכל בהמה משדות של אחרים, והיינו היזמי והיגי כשהם מחוברים ולחים, ואסור לשרש, אבל יבשים שדעתו עליהם לאור, או תלושים שבעל השדה טרח ותלשם ודעתו עליהם, או שאר עצים, אסור.

שילקטו עשבים
בכל מקום, חוץ מעשבים שגדלו עם תלתן שנטעו לזירין שהם מועילים לו (ואף שתיקנו להפקיר שדה שיש בה כלאים, הכא מיירי כשאין בזה שיעור. תוד"ה כאן), אבל תלתן שנטעו לזרע קשו לה עשבים, ואין מחייבים אותו לעקור (משום כלאים כיון שבעל כרחו ילקטנו מפני שהוא מפסיד את התלתן. רש"י. והתוס' (ד"ה אין) כתבו שאין בהם איסור כלאים כיון שהם גדלו מאליהם, ולא חשיב מקיים כלאים כיון שהם מזינים). וללישנא בתרא אם נטע לבהמה אסור ללקט, ואם נטעה לאדם (כערוגות) מותר.

שיקצצו
נפנים לנטיעה או להרכבה בכל מקום ולא יקפיד בעל האילן, וישאיר גרופיות של זית (-לרש"י הכונה למלוא ב' אגרופים, שמהם

יגדלו ענפים חדשים. ולערוך (תוד"ה חוץ) הכונה ענפי הזית נקראים גרופיות), והיינו שבזית ישאיר כביצה למטה סמוך לגזע, ובקנים ובגפנים מותר לקטום מן הפסק ולמעלה, ובשאר האילנות מותר מאובו של אילן -המענפים הרכים והקדים, ולא מוחזו של אילן -ענפים גדולים וגסים, (לישנא אחרינא מחובו היינו ממחבואתו, אמצע גובהו שיש שם הרבה ענפים, ולא מחוזו למעלה שזה הענף האמצעי שהוא העליון ועיקר האילן), ודווקא מענף חדש שנתוסף בשנה זו, שעדיין אינו עושה פירות, ודווקא ממקום שאינו רואה פני חמה, ולא ממקום שרואה פני חמה בצידי האילן מבחוץ ששם זה עיקר האילן מפני שהחמה מבשלת שם את הפרי וממתיקה אותו, שנאמר "ומגמד תבואת שמש".

פ"א: מעין היוצא בתחילה וכ"ש מעיינות ישנים שהיו מימות יהושע בני העיר מסתפקים ממנו, וי"א שצריכים לשלם ואין הלכה כך. וכתבו התוס' (ד"ה ומעין) שאם בעל הקרקע טרח בו וחסרו אין ליטול ממנו.

מותר לפרוס חכה או לצוד ברשתות ומכמרות בימה של טבריה, אבל לא יפרוס קלע מפני שמעמיד את הספינה, (ימה של טבריה היתה בחלקו של נפתלי, ועוד נטל בדרומה מלא חבל חרם, שנא' "ים ודרום ירשה", (ואפילו לבעלים אסור לפרוס קלע, ולפרוס חכה מותר לכולם, ובמכמורת וברשת מותר רק לבעלים. תוד"ה ומחכן). והתלושיים שבהרים בחזקת כל השבטים וכל מי שירצה יכול ליטול, מפני שאם כמו המוטלשין ושאר השלל המלקוח, והמחוברים בחזקת אותו השבט. ואין לך שבט שאין לו בהר בשפילה ובנגב (-ארץ שדות ובקעות שאין שם צל אילנות והחמה זורחת ומנגבת) ובעמק).

נפנים אחזר הגדר אפי' אם היא שדה מלאה כרכום, ומותר ליטול צרור מהגדר ואפי' בשבת, (ומר זוטרא חסידא שלח את שמשו בחול להחזירה ולטוח שם בטיט ולחברו היטב).

מהלכים בצידי הדרכים ללכת על המיצר לצד הדרך, אפילו בזמן שיש תבואה בשדות, מפני היתדות שבדרכים -הטיט שהתייבש בימות התמה נעשה כיתדות.

אף בחוץ לארץ נוהגים התנאים שהתנה יהושע וכ"ש בבבל שמצוים שם עורבים ושבים.

התועה בין הכרמים או רואה את חבירו תועה בכרמים, מותר לנתק את הזמורות מלמעלה ומלמטה כדי למצוא את הדרך, ודבר זה אינו מחויב השבת גופו (שהיא דאורייתא דכתיב "והשבותיו" משמע השבת גופו, שאם טעה צריך להעלותו לדרך), שהרי יכול להקיף מבחוץ בלא לנתק את הזמורות.

מת מצוה קנה מקומו שנפל שם בעת מותו, ואין בעל השדה יכול לעכב עליו, ואם מצאו מוטל ברוחב הדרך, מתוך שניתן לפנותו כדי שלא יאהלו עליו עושי טהרות, מפנהו לכל מקום שירצה, ואם מצאו מוטל ברה"ר (ט"ז אמה), יכול לפנותו לאחד מצדדי רה"ר, אם יש שם שדה בור מצד אחד ושדה ניר (-הרוש ולא זרוע) מצד שני מפנהו לשדה בור, ואם יש שם שדה ניר ושדה זרע מפנהו לשדה ניר, ואם שתי השדות שוים מפנהו להיכן שירצה.

עוד תקנות של יהושע-

א' בשעת הוצאת זבלים מותר להוציא זבל לרה"ר לצוברו ל' יום כדי שיהא נישוף ברגלי אדם ובהמה.

ב' מותר לרדת לשדה חבירו לקצוץ ענף כדי להציל נחיל דבורים שלו שהלכו לשדה חבירו והתישבו שם על הענף, ואם יטול אחת אתם הם יברחו לו כיון שנתנו עיניהם באותו ענף, ונתון לו דמי הענף.

ג' זה בא עם כד יין וזה בא עם כד דבש ונסדקה חבית הדבש, תיקן יהושע לשפוך יין להציל דבש וליטול מהדבש דמי היין, (ומיירי כשעקל בית הבד כרוך עליה, שאפשר להציל ע"י הדחק, דאי לאו הכי יכול המציל לומר שהוא זכה בדבש מן ההפקר. ואם שפך מעצמו אין לו אלא שכרו, והכא מיירי שבעל הדבש בא לשפוך את היין מכה התקנה. תוד"ה ונטל). וכן זה בא בחבילת פשתן על חמורו וזה בחבילת עצים ומת חמורו של בעל פשתן, יפרק העצים מהחמור ויטול פשתן ויטול מהפשתן דמי העצים.

ד' אילן הנוטה לשדה חבירו או שהוא סמוך למיצר מביא ביכורים וקורא.

שלמה תיקן שיהיו מהלכים בשבילי הרשות דסתם בני אדם לא מקפידים שקיצור את הדרך בשזותיהם מזמן שהכניסו תבואתם עד רביעה שניה שמנה בי"ז מרחשון, אח"כ הורעים צומחים ודריסת הרגל מזוקה, ובקרקע של בבל אפי' אחרי שירד בלילה טל דריסת הרגל למחרת מזיקה לה.

י תקנות שתיקן עזרא

ביאה ראשונה שבאו ישראל לארץ היתה על ידי יהושע, וביאה שנייה היתה על ידי עזרא. לכך כי הכיני שהתנה יהושע ותיקן עשרה תנאים להנהגתן וטובתן של ישראל, כך תיקן עזרא עשר תקנות להנהגתן וטובתן של ישראל. הדקושו באות להלדיד. תורת חיים.

פ"ב: א' שיקראו בתורה במנחה בשבת, משום יושבי קרנות חנויות, שכל ימות השבוע הם עוסקים בסחורה ולא קוראים בתורה בשני וחמישי, תיקנו בשבילם קריאה נוספת.

ב' שיקראו בתורה בשני וחמישי, ואף שכבר נביאים ראשונים תיקנו דבר זה כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה (וקבעו בשני וחמישי מפני שמשה עלה בחמישי לקבל לוחות אחרונות וירד בשני ונתרצה לו המקום, ומפני שהם ימי רצון קבעו לקרוא אז בתורה, ומטעם זה נהגו להתענות בשני וחמישי, ואע"פ שעלה בהשכמה אין להקפיד בכך. תוד"ה כד'), מי"מ היה מספיק שאדם אחד יקרא ג' פסוקים, או ג' אנשים ג' פסוקים, כנגד כהנים לויים וישראלים, ועזרא תיקן שיקראו ג' אנשים ו' פסוקים, כנגד עשרה בטלנים -בני אדם כשרים הבטלים ממלאכתם לעסוק בצרכי ציבור ומקדימים לבוא לבית הכנסת כדי שיהיו מצוים עשרה בזמן התפילה ומתפרסמים משל ציבור.

וכתבו התוס' (שם) דאיתא בסדר עולם שמשה עלה בו' בסיון וירד בי"ז בתמוז ושבר הלוחות, ובי"ח בתמוז עלה וביקש רחמים עליהם מי' יום וככ"ט באב נתרצה המקום וירד משה לפסול הלוחות, ועשה עוד מי' יום מל' באב עד י' בתשרי ונתרצה המקום וירד משה ב' בתשרי והלוחות בידו, ובאותו יום נתרצה המקום לישראל ולכן הוא יום מחילה וסליחה לדורות. נמצא דמ' יום אחרונים הסרים לילה, שהרי ביום ל' באב עלה בהשכמה וירד ביום הכפורים, אם לא נימא שעיברו את אלול. או שנאמר שבי"ז בתמוז שרף את העגל וזן החוטאים ובו ביום עלה, וביום כ"ח באב ירד בהשכמה ופסל לאלהים וביכ"ט שבר שהיה יום ה' עלה. או נאמר שכ"ט באב ירד ובו ביום עלה, והיה אחר חסר כדי שיבא יום הירידה ביוה"כ.

ג' שידונו בשני וחמישי, משום שאז האנשים מצויים בערים לקריאת התורה. והא דאיתא בכתובות שלפני התקנה היו בי"ד קבועים בכל יום, זה היה רק בעיר אחת, ועזרא תיקן שבכל עיר ועיר יהיו קבועים בשני וחמישי. תוד"ה ודנין.

ד' שייכבסו את הבגדים ביום חמישי, משום כבוד שבת.

ה' שיאכלו שום בערב שבת, משום עונה. (השום משיבע, ומשחין -חמם, ומצהיל פנים, ומרבה הזרע, והורג כנינים שבבני מעיים, וי"א מכניס אהבה מתוך שמשמח את הלב, ומוציא את הקנאה).

ו' שהאשה תשכים לאפות ביום שהיא צריכה לאפות, כדי שתהיה הפת מצויה לעניים.

ז' שאשה תחגור בסינר (-כעין מכנסים קטנים), משום צניעותא.

ח' שאשה הטובלת לא תסתפק בעיון לפני הטבילה לראות שלא יהיה קשר בשערה או דבר מאוס (דחציצה פוסלת מדאורייתא בגוף או בשיער, דכתיב "ורחץ את בשרו במים" שלא יהיה דבר חוצץ בין בשרו למים, ומ"את" מרבים שיער), אלא תחפוץ במסרק לפני הטבילה להרחיק מחשש חציצה. וכתבו התוס' (ד"ה ושתאה) שלא תיקן חפיפה אלא בראש, והדהה נצרכת רק בבית הקמטים, ונהגו לרחוץ כל הגוף בחמין.

פ"ב: ט' שהרוכלים שמביאים בשמים נשים להתקשט בהם יחזרו בעיירות, ולא יכלו בני העיירות לעכב עליהם. משום תכשיטי נשים, שלא יתגנו על בעליהן.

י' בעל קרי (שהוא חייב בטבילה מדאורייתא לתרומה וקדשים, דכתיב "ואיש כי תצא ממנו שכבת זרע ורחץ במים את כל בשרו"), יטבול גם לדבריו תורה ולא ילמד עד שטיבול. וכתבו התוס' (ד"ה אתא) שהלכה כרבי יהודה בן בתירא שדבריו תורה אינם מקבלים טומאה, וי"ל שריב"ט סובר ששורא לא תיקן תקנה זו, או שהתנה שאפשר לבטל, או שלא פשט האיסור בכל ישראל.

עשרה דברים נאמרו בירושלים- המוכר בית אינו חלוט כדון בתי ערי חומה, אלא יכול לגאול, ויוצא ביובל כתיי חצרים, ואינה מביאה עגלה ערופה (ואף דבלאו הכי הולכים אחרי רובא דעלמא, והוי ישראל עולים לשם לרגל, ובשאר השנה היו עולים לשלם נדרים ונדבות, וגם אומות העולם היו מגיעים שם לסחורה, מי"מ נימ' למאקומת שהיו רק מיושבי ירושלים, או בימי חזקיה שכל ישראל היו בירושלים ולא היו באים לסחורה. תוד"ה ואינה), ואינה נעשית עיר הנידחת, ואינה מיטמאה בנגעים. וכל אלו משום דס"ל שירושלים לא נתחלקה לשבטים, ובדיינים אלו כתיב "אחוזתכם" וכדו'. וכן אין מוציאים זזיםם וגוזזטראות בירושלים, מפני אהל הטומאה, וכדי שלא יזוקו העולי ירגלים. ואין עושים בה אשתפות משום שרצים שדרכם ליגדל באשפתה ומרבים טומאה לפי שמתים שם ומטמאים קדשים שבירושלים, וללא כבשונות -מיתרשפות סיד לקדירות) בגלל העשן שבמשיחיו את החמה, וגנאי הוא. ולא גנות ופרדסים בגלל הריח של העשבים הרעים שנתלשו ושל הובל, חוץ מגינות ורדים (והינו כיפת הירדן הנצרך לקטורת) שהיו בה מימות נביאים הראשונים. ואין מגדלים בה אפילו ישראלים תרנגולים בגלל הקדשים, שישראל אוכלים שם בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה, ודרך תרנגולים לנקר באשפה ושמא יביאו עצם כעדשה ויטמאו את הקדשים, (וכהנים לא יגדלו אף בשאר ארץ ישראל בגלל הטהרות שכיון שהכהנים אוכלים תרומה הם צריכים להזהר בטהרתם), וקבלה בידינו שאין מלינים בה את המת אלא קוברים אותו מיד באותו יום.

אין מגדלים חזירים בשום מקום, מפני מעשה שהיה כשצרו בית חשמונאי זה על זה כשרבו על המלוכה וכו' והעלו חזיר (במקום כבש לתמיד) בחומת ירושלים, כיון שאמר להם זקן אחד שהיה מכיר בחכמת יונית שכל זמן שעוסקים בעבודה לא ימסרו לידיהם, וכשנעץ ציפורניו בחומה זקן דוך חזיר כשגוררים אותו נדזעזעה ארץ ישראל ד' מאות פרסה על ד' מאות הפרס, ובאותה שעה אמרו ארור האיש שיגדל חזירים, וארור האדם שילמד את בנו חכמת יונית, ועל אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגנות הצריפין שזה רחוק מירושלים, בגלל שהצרים החריבו את תבואת השדה, ושתי הלחם מבקעת עין סוכר. ומה שמצינו (מנחות ט"ז) שזה היה בימי מרדכי, אותם שהיו בקיאים ברמזים ולשונות היו נקראים על שם מרדכי.

הקשו התוס' (ד"ה לא) תיפוק ליה דאסור לעשות סחורה בדברים טמאים. ותירץ ר"ת שהאיסור הוא רק בדבר העומד לאכילה, אבל אם מגדלם כדי למשוח עורות בשומנם או למוכרם לישראל שימשח מותר, וכן חלב מותר למכור כשאינו עומד לאכילה, וכן סוסים וחמורים מותר למכור משום שסתמן למלאכה.

עוד כתבו התוס' (ד"ה ואסור) שכבר בפולמוס של טיטוס גזרו לאסור ללמד חכמת יונית, וי"ל שאז לא קיבלו את הגזירה, אי נמי מי שהיה רוצה לקבל ארור לא היה נקרא עבריין, עד שאסרו זאת.

פ"ג: לשון יווני- מותר לדבר בלשון יווני, אבל לא בחכמת יונית שמדברים בה הקרובים למלוכות, ולבית רבן גמליאל התירו מפני שלא גזרו (תוד"ה התירו) על מי שהוא קרוב למלוכות, (ומהאי טעמא התירו לאבטלמוס בר ראובן לספר קומי' -מקודימה קרוב למצא ולהשאיר בלורית מאחורה. ל"א דרך רומיים לגלח את השיער שלמעלה מן האוזן) אף שזה מדרכי האמורי'.

גידול כלב- אסור לגדל כלב מפני שהוא נושך ונובה ואשה מפילה מיארתו, אא"כ הוא קשור בשלשלת (ולרבי אליעזר הגדול הרי הוא בכלל ארור), אבל בארץ ישראל בעיר הסמוכה לספר (או בבבל שיש שם ישוב קבוע והרבה ישראלים בנהרדעא שהיא סמוכה לספר) מותר לקושרו ביום ולשחררו בלילה.

אין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות.

הרחקה במלכודות ובשוככים- אין פורסים נישבים ליונים שלא ילכדו בהם יוני הישוב, אלא במרחק ל' ריס מהישוב, כיון שזה מרחק מעופם, ובמקום ישוב כרמים שהולכים מכרם לכרם אסור אפי' במרחק מאה מיל, וי"א דהיינו בישוב שוככים, ואיירי בשוככים של עכו"ם או של הפקר או שלו, דאל"כ יש לאסור משום השוככים עצמם. ולענין הרחקת שוֹבך מהעיר כדי שלא יפסידו את הפירות והתבואה שסביב העיר די בחמישים אמה, מפני שבמרחק זה ממלאים כריסם ואין לחוש ביותר.

^[פירוט]

החובל

פרק זה (פ"ג: - ג'.) עוסק בדיני חיוב אדם החובל בחבירו (שזה חמשה מ"ג אבות נזיקין שמנה רב אושעיא (ד' נזק צער רפוי שבת ובושטה).

ופצע אותו ולא הרגו, שחייבתו תורה בחמשה דברים: נזק צער ריפוי שבת ובושטה. נזק דכתיב "עין תחת עין". צער דכתיב "פצע תחת פצע". ריפוי ושבת דכתיב "רק שבתו יתן ורפא ירפא". בושת דכתיב "וקצותה את כפה" ממוון.

ויבואר מתי משלמים כל אחד מהחויבים הנ"ל, ואיך שמים כמה לשלם.

חיוב נזק בחובל בחבירו

פ"ג: איך שמים נזק- החובל בחבירו חייב לשלם את הנזק, ורואים את הנחבל כאילו הוא עבד הנמכר בשוק, ושמים כמה היה מחירו לפני החבלה וכמה מחירו עכשיו, ואת ההפרש החובל משלם, מפני שהפסידו ממוון זה, דאם היה נצרך היה מוכר עצמו לעבד עברי. ושיטת רבי אליעזר (פ"ד.) ששמים כמה שוה המזיק עצמו, וכמה היה שוה ללא האבר שחבל בה לנחבל אם היה נחבל בעצמו, דס"ל דהוי ככופר שמשלם דמי מזיק. תוד"ה אלא.

מנלו שאין הכונה "עין תחת עין" ממש-

בברייתא מבואר שלומדים גזירה שוה מכה אדם ממכה בהמה, שכמו שבמכה בהמה חייב בתשלומין ה"ה במכה אדם "עין תחת עין" אין הכונה שמסמאים את עינו של המסמא, אלא הכונה לממוון. והגזירה שוה אינה מהא דכתיב "מכה נפש בהמה ישלמנה ומכה אדם יומת" שהרי שם מדובר כשיש חיוב מיתה ואין חיוב תשלומין, אלא הכונה להא דכתיב "מכה נפש בהמה ישלמנה" וסמין ליה "ואיש כי יתן מום בעמיתו כאשר

עשה כן יעשה לו", ולומדים הכאה הכאה שהכונה לתשלומין, ואף שהלשונות אינם דומים שייך ללמוד גזירה שוה, כמו שלומדים גזירה שוה ושב כהן ואב הכהן קין שהמשמעות שוה, והכא נמי "כי יתן מום" זה ע"י הכאה. והא דכתיב "איש כי יכה כל נפש אדם מות יומת" הכונה לממון, שהרי מכה אדם הוקש למכה בהמה, ועוד דהא כתיב "כאשר יתן מום באדם כן ינתן בו". וממשיכה הברייתא הנ"ל (על פי ביאור הגמרא) ואומרת שאם תדחה את הלימוד הנ"ל ותאמר שעדיף ללמוד דין חובל באדם מדין הורג אדם, ולא ללמוד חובל באדם מחובל בבהמה, אפשר ללמוד ממוקם אחר דכתיב "ולא תקחו כופר **לנפש רוצח** אשר הוא רשע למות", לנפש רוצח אין אתה לוקח כופר אבל אתה לוקח כופר לראשי אברים שאינם חוזרים לאחר שנטקעו. ואין פסוק זה נצרך לדתן קים ליה בדברה מיניה, שמי שחייב מיתה אינו חייב בתשלומין, קדין הוא מ"כדי רשתו", ואף שהפסוק נצרך לומר שלא פוטרים רוצח ממתתה ע"י שישלם ממון, מ"מ "לנפש רוצח" מיותר ובא ללמדנו כנ"ל. וכיון שאפשר ללמוד מ"לנפש רוצח", הגזירה שוה הנ"ל מכה אדם ממכה בהמה מלמדת שמשלם דווקא ממון, ואין המכה יכול לומר שהוא מעדיף שיוציאו את עינו.

רבי דוסתאי בן יהודה אומר ש"א"ל לומר שהכונה עין ממש, שהרי אם עין הנחבל גדולה משל החובל אין כאן "עין תחת עין", ואין לומר שדווקא בכהאי גוונא ישלם ממון, דכתיב "משפט אחד יהיה לכם". הגמ' דוחה שי"ל שגם באופן הנ"ל מתקיים "עין תחת עין", שהרי נוטלים ממנו את מאור עיניו תחת מאור עיניו של הנחבל, כמו שרוצח חייב מיתה גם אם הרוצח הוא גדול או קטן מהנהרג, מפני שנוטלים את נשמתו תחת נשמת הנרצח שנטל.

פ"ד. רשב"י אומר שא"א לפרש עין ממש דא"כ **מה יעשו לסומא שסימא** וכדומה, ואין לומר שרק בכהאי גוונא ישלמו ממון, דכתיב "משפט אחד יהיה לכם" משפט השוה לכולכם. והגמ' דוחה שאין זה ראייה, די"ל שבסתמא הכונה עין תחת עין ממש, ובסומא שסימא פטור, דהיכא דלא אפשר לא אפשר, כמו שטריפה שהרג את השלם פטור, דכיון שאם נמצאו העדים זוממים אינם חייבים מיתה כיון שזממו להרוג גברא קטילא, הוי עדות שאי אתה יכול להזימה, וממילא גם הוא פטור.

דבי רבי ישמעאל למדו מהיתור "**כן ינתן בו**", ואין נתינה אלא ממון. והא דכתיב ברישא דקרא "איש כי יתן **מום** בעמיתו" זה נכתב אגב ינתן דסיפא דקרא.

דבי רבי חייא למדו מהיתור "**יד ביד**" שנכתב בעד זומם שאם העיד על אדם שקטע יד חבירו משלם ממון דבר הניתן מיד לי"ד.

דבי חזקיה למדו מדכתיב "**עין תחת עין**" והרי אם ימות בהוצאת העין נמצא עין ונפש תחת עין. והגמ' דוחה שאומדים אם ימות ע"י הוצאת העין, ואין לחשוש שיאמדו שלא ימות ולבסוף ימות, כמו שבמלקות אם אמדו שהוא יכול לקבל מלקות ומת פטור.

רבה לומד **ממה שמשלם צער**, ואם מוציאים לחובל עין גם הוא מצטער. והגמ' דוחה די"ל שכוונת התורה לחייב צער היכא שהחובל מצטער פחות מהנחבל.

רבא לומד **ממה שמשלם ריפוי**, ואם מוציאים לו עין גם הוא צריך ריפוי. והגמ' דוחה די"ל שכוונת התורה לחייב ריפוי היכא שהריפוי של הנחבל ארוך יותר.

רב אשי לומד מ"**תחת אשר עינה**" שזה אדם שהזיק וכמו ששם הכונה לתשלומין ה"ה ב"עין **תחת** עין". ולא לומדים מ"נפש תחת נפש" שתחת זה אותו הדבר ממש, דשם מיירי במיתה ולא בנזק.

חמור שקטע ידו של אדם חייב בנזק ופטור מצער ריפוי שבת ובושת, דכתיב "איש בעמיתו" ולא שור בעמיתו. ומעשה בחמור שקטע יד של תינוק וחייבו אותו נזק, ולא רצה אביו לזלזל בו לשום אותו כעבד, ואמרו לו שהוא מפסיד את התינוק שהי התשלומים הם שלו, ואמר האב שכשיגדל הוא יפייס אותו.

דיני גביית נזקין בבבל

כתיב בפרשת משפטים "עד ה**אֲנֹתָם** יבוא דבר שניהם", ולומדים מזה שבבבלי לחייב על נזיקין בעינן מומחים. וזה כולל אדם שהזוק ע"י אדם או שור כון שור שהזוק ע"י אדם או שור (שכל דינים אלו כתובים בפרשת משפטים). וכיון שבבבל אין סמיכה יש נזיקין שאין גובים שם, אמנם יש דברים שגובים משום דשליחותיהו דייני ארץ ישראל קעבדינן, ויש דברים שבהם לא נאמר הכלל דשליחותיהו קעבדינן, וכדלהלן.

פ"ד: שור שהזוק ע"י אדם, או שור שהזוק ע"י שור בשן ורגל כגון שנתחבק בשור אחר להנאתו והזיקו, שזה תולדה של שן, או שהזיק את השור בדרך הילוכו, שדחפו בלי כוונה, שזה תולדה של רגל,

גובים אותם בבבל, דאף דכתיב בפרשת משפטים "אלוהים" והיינו מומחים וסמוכים, במילתא דשכיחא עבדינן שליחותיהו, כמו **שדנים הודאות והלוואות** שמעדיים שבפנינו הודה על הלואה או שבפנינו הלווה, כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. אבל **תשלומי קרן** אין גובים בבבל, לא בשור תם, וכן אין מייעדים שור בבבל, ואף אם נעשה מועד בארץ ישראל ובא לבבל או שבאו דייני ארץ ישראל לבבל ועשאוהו מועד, מ"מ אין גובים בבבל, דבמילתא דלא שכיחא על עבדינן שליחותיהו. וכתבו התוס' (ד"ה אי נמי) שגזילות וחבלות דבעי מומחים "ל שלא זנים בבבל מפני שוה לא שכיח, משא"כ הודאות והלוואות. אך קשה דמצינו בכמה מקומות שהיו דנים דיני גזילות, ויש לדחות דשם מיירי בתפס או שאמר שיקבעו לו דין בארץ ישראל. וי"מ שדווקא גזילות שע"י חבלות לא דנים בבבל, שוה פחות שכיח, אבל גזילות זניח ניבבל.

תשלומי נזק אין גובים בבבל, כדאמר רבא שכל הנישום כעבד אין גובים אותו בבבל כיון שוה לא זרבי קצוב. ולפי זה מה שרבא אמר שישימו כעבד ילד ששור לעס את ידיו, הנ"מ במה שישימוו היום היא שאם תפס אח"כ אין מוציאין מידו.

אדם שהזיק אדם או שור אין גובים נזק זה בבבל, דבמילתא דלא שכיחא לא עבדינן שליחותיהו.

קנס כגון תשלומי ד' וה' אין גובים בבבל, דבקנסא לא עבדינן שליחותיהו.

בושת ופגם אין גובים בבבל (אע"פ שהם ממון, דבושת אינו קנס שהרי אין זה סכום קצוב אלא הכל לפי המבייש והמתבייש, ופגם דאנוס ומפתה הוא ממון ובא במקום נזק, שאומדים כמה אדם מוכן להוסיף על שפחה בתולה יותר מבעולה כדי להשיאה לעבדו שיש לו קורת רוח ממנו. ובתוס' (ד"ה קנסא) כתבו דקרי ליה קנס משום שאין בזה חסרון כיס), דאע"ג דשכיחא, בדבר שאין בו חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו, ורב פפא גבה בושת בבבל, ואין הלכה כמותו.

חיוב צער בחובל בחבירו

האם יש חיוב צער במקום שאין עושה חבורה-

לרבי אין חיוב צער אלא במקום שעושה חבורה, ולבן עזאי ותנא דמתני' חייב אף במקום שאין עושה חבורה.

רבא מבאר שלרבי כויה משמע שאין בה חבורה, והא דכתיב אח"כ חבורה, זה בא ללמד שאינו חייב אלא בכויה שיש בה חבורה, שכיון שמשלם ריפוי משלם גם צער, אבל צער לחודיה אינו משלם. ולבן עזאי כויה משמע שיש בה חבורה וזסתם כויה יש בה חבורה, והא דכתיב אח"כ חבורה זה בא ללמד שהכויה אין בה חבורה.

ורב פפא אומר להיפך, שלרבי כויה משמע שיש בה חבורה ותבורה מלמד שבכויה אין חבורה, ולבן עזאי כויה משמע שאין בה חבורה ומלמד שחייב דווקא בכויה שיש בה חבורה.

פ"ה. או שנחלקו בכלל ופרט הרחוקים זה מזה, דהכא כתיב כויה שמשמע שחייב אפילו באין בה חבורה, שלבן עזאי דורשים כלל ופרט (אא"כ אינם באותו ענין. תוד"ה כלל), ובא חבורה למעט שאינו חייב בכויה אלא כשיש עימה חבורה, ולרבי אין דורשים כלל ופרט ברחוקים זה מזה, ולרבי מחבורה לומדים לחייב דמים יתרים בכויה עם חבורה, דלא נימא שאינו משלם אלא דמי כויה. רש"י. והתוס' (ד"ה לדמים יתירים) ביארו שהכונה לדמים יתרים שמשלם בצער שיש בו רושם מפני שמתנגה ע"י, יותר מצער שאין בו רושם.

אין שמים צער- במתני' איתא שאם עשה לו כויה במקום שאינו עושה חבורה אומדים כמה אדם מוכן לשלם שבביל להצטער כך. והגמרא אומרת שצער במקום נזק אומדים באדם שגזרה המלכות שיקטעו את ידו בסייף, כמה אדם כיוצא בו (שלפי מה שהוא מעונג, גדול צערו וכאבו) מוכן לשלם כדי שיקטעוהו בסם. (ואין לשום כמה אותו אדם מוכן לקבל אם גזרו שיקטעו את ידו בסם, כדי לקוטעה בסייף, שהרי אדם לא רוצה ליטול ממון כדי לצער את עצמו. ואין לשום צער לפי כמה אדם מוכן לקבל כדי שיקטעו את ידו, שהרי הקוטע חייב בחמשה דברים, ועוד שרשם אדם רגיל לא יסיכס לזה כלל תמורת כל ממון שבעולם. ואין לשום כמה אדם מוכן לקבל כדי שיקטעו את ידו הקטועה שאינה ראויה למלאכה אבל היא מחוברת. שהרי יש בזה גם בושת במה שישלם צער ובושת בפרט לכלביו).

חיוב ריפוי בחובל בחבירו

המכה חייב לרפאות את המוכה.

עלו בו צמחים שלא מחמת המכה, והיינו שעבר על דברי הרופא ואכל דבש או כל מיני מתיקה הקשים למכה (לא חשיב ליה פושע כ"כ. תוד"ה עבר), פטור, דכתיב **וַיַּחַד** שבתו יתן".

עלו בו צמחים מחמת המכה, לתנא דמתני' חייב, ובברייתא איתא שאם עלו ונסתרה המכה (ולא אמדוהו, דאי אמדוהו אין נותנים

לו אלא כפי שאמדוהו. תוד"ה עלו), לת"ק חייב בריפוי ושבת, ולרבי יהודה חייב בריפוי ופטור משבת, ולחכמים פטור אף מריפוי כיון שאינו חייב שבת והוקשה רפואה לשבת, ונחלקו ת"ק ורבי יהודה אם המכה ניתנה לאגד מחמת צער הצינה, ואע"פ שעולים צמחים מחמת האגד, וממילא חייב גם שבת, או שלא ניתנה לאגד והנחבל אגדה להנאתו והוא אשם שעלו בה צמחים, ואינו חייב אלא ריפוי דכתיב "ורפוא ירפא" - שנה עליו הכתוב. ולרבה לכונ"ע מכה ניתנה לאגד, דאי לאו הכי גם בריפוי לא היה חייב, ורבי יהודה מדבר באגד יתירא, דס"ל דלא ניתנה לאגד יתירא, וריפוי נתרבה מ"רפוא ירפא", ולא מקישים שבת לריפוי דכתיב "רק שבתו" למעט, ות"ק סובר שלומדים שבת מריפוי, ו"רק" ממעט צמחים שלא מחמת המכה. ורבנן בתראי סוברים שמ"ורפוא ירפא" לומדים שניתנה רשות לרופא לרפאות ולא אמרינן רחמנא מחי ואיהו מסי. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה שניתנה) שרפוי מכה בידי אדם לומדים מ"ורפוא", ומ"ירפא" לומדים שגם חולי הבא בידי שמים מותר, ולא אמרינן שנראה כסותר גזירת שמים.

איזה רופא צריך לרפאות את הנחבל- אם החובל רוצה לרפא את הנחבל בעצמו, יכול הנחבל לומר שהוא דומה עליו כאריה. ואם רוצה להביא לו רופא בחינם, יכול לומר דאסיא במגן מגן שויא. ואם רוצה להביא לו רופא מרחוק, יכול לומר שלא יחשוש להזיק לו.

מכה שהתרפאה וחזרה ונתקלקלה, חייב לרפאותה, אך אם כבר התרפאה כל צרכה פטור.

אם יכול הנחבל לבקש ממון- אין הנוחבל יכול לתבוע את דמי הריפוי ולרפא את עצמו, שמא יפשע ויתבע עוד ממון (כשלא אמדוהו. תוד"ה פשעת), ואף אם קוצץ שלא יתבע עוד יכול החובל לומר שאם יפשע בריפוי יקראו לו "שור המזיק".

פ"ה: חיוב צער ריפוי שבת ובושת הוא אף במקום שמשלם נזק, דכתיב "פצע תחת פצע" ליתן צער במקום נזק, (וכן לומדים מזה לחייב על השוגג כמזיד ועל האונס כרצון, מדלא כתיב פצע בפצע), וי"א מדכתיב "ורפא ירפא" ליתן רפואה במקום נזק, (ואף שלומדים מזה שניתנה רשות לרופא לרפא, לומדים גם מדלא כתיב ורופא ירפא, ואף שלומדים מזה גם דין עלו בו צמחים, מדלא כתיב רפא רפא או ירפא ירפא).

כוואו במקום שאין עושה חבורה זהו צער במקום נזק. ורפוי בלא נזק שייך במכה שהתרפאה והניח עליה סמא חריפא והבשר הנפק ללבן כמוראה צרעת, וצריך סם לרפאותו. ושבת ללא נזק שייך באדם שנעל אדם אחר בחדר וביטלו ממלאכה. ובושת ללא נזק שייך אם ירק בפניו.

אין שמים שבת- השובר את יד חבירו וביטלו ממלאכה, רואים את הנחבל כאילו מתבטל משמירת קישואים כיון שהוא ראוי עדיין לשמירת קישואים לולא חוליו, ואין מידת הדין לוקה היכא שעבודתו יקרה יותר, שהרי כבר שילם לו דמי ידו. ואם שבר את רגלו שאינו ראוי לשמור קישואים כיון שצריך ללכת סביב הגינה, (אא"כ שבר רק אחת שהוא יכול לשמור קישואים. תוד"ה רואין אותו כאילו הוא שומר הפתח. ואם סימא את עינו (שתי עיניו. שם) רואים אותו כאילו הוא שומר ברחיים.) וכתבו התוס' (שם) שמדובר כאן בסתם בני אדם שאינם בעלי אומנות, דבמלמד תינוקות או בעושה מעשה מחסו או נוקב מרגליות אין לומר שישלם כאילו היו שומרים.

חירשו שאינו ראוי לכלום, נותן לו דמי כולו. והקשו התוס' (ד"ה חרשו) שמשמע כאן שחרש לא שוה כלום, וקשה דאיתא בערכין (ב.) שחשו"ו נידדים ונערכים, ותיורצו שיש לחלק בין חרש בידי אדם לחרש בידי שמים. ולר"י נראה שכאן מדובר באדם שאינו בר אומנות, שאם חירשו אינו שוה כלום, ובערכין מדובר כשיש לו אומנות.

קטע את ידו ולפני שאמדוהו שבר את רגלו וסימא את עינו וחירשו רבא מסתפק אם נותן לו רק דמי כולו, או דמי כל דבר בפני עצמו, ואף שלגבי נזק ושבת אין נ"מ, שהרי נותן לו יותר מדמי כולו, מ"מ נ"מ לגבי צער ובושת אם חייב על כל חבלה. (שיטת רש"י שלגבי רפוי אין נ"מ, שהרי לא נתרפא ביתיים, והתוס' (ד"ה נתי) כתבו שרפוי הוא כמו צער ובושת, דאין הרפוי בכלל הנזק. ובהמשך דבריהם כתבו התוס' שפשיטא שמשלם צער ורפוי ובושת על כל מעשה, והספק הוא היכא שלא אמדוהו עד שעשה את הכל, האם מחשיבים כאילו עשה הכל בבת אחת ואומדים הכל ביחד, או שיון מעשה בג' מעשים נפרדים אומדים לכל אחד רשוי צער ובושת בפני עצמו, ונ"מ שאם אומדים הכל ביחד זה יוצא פחות מאשר אם אומדים הכל יחד). ואם תמצא לומר שבכהאי גוונא נותן רק דמי כולו, יש להסתפק מה הדין באמדוהו ועדיין לא שילם. תיקו.

דין שבת הפוחות מדמים כגון הכהו על ידו וצימתה וסופה לחזור ססופו להיות שלם ככתחילה, אבל עכשיו מלבד השבת אם היה נמכר עכשיו היה שוה פחות. (דאין בני אדם בקיאים להכיר בידי אם סופה לחזו, ולא יכניסו עצמם בספק, אבל בדבר שידוע ססופו לחזור אין נותן לו אלא שבת של כל יום. תוד"ה שבת.) (וכן בגימלוו וסופו לחזור), רבה

מסתפק אם חייב נזק כיון שפחתו מדמיו, או לא משום שסופה לחזור. ולאביי נותן לו שבת גדולה –דמי ידו ושבת קטנה על ימים אלו, כאילו הוא שומר קישואים. ולרבה אין נותן לו אלא שבת שבכל יום עד שיחזור לקדמותו, ולא כאילו הוא שומר קישואים אלא כמו שנשכרים פועלים בשוק.

פ"ו, העושה אביו חרש, לרבה נהרג, לפי שא"א לחרישה בלא סיפת דם.

קלב"מ בחיוב חמשה דברים– המכה אביו ואמו ולא עשה בהם חבורה שאין בזה חיוב מיתה, או החובל בחבירו ביוה"כ, חייב בחמשה דברים. ואם עשה באביו ואמו חבורה, או שחבל בחבירו בשבת פטור מכולם, מפני שמתחייב בנפשו. (ושייך חיוב ה' דברים באביו, כגון שסך שער אביו בסם והשיער אינו חוזר וצומח, שזה גורם גם לבושת גדולה, ויש לאביו פצעים בראשו וזה כואב לו מחמת הסם שצריך לרפאותו, ושייך שבת אם היה מנענע בראשו בחנויות כדרך הליצינים ועכשיו אינו יכול לעשות זאת).

הקוטע יד עבד עברי של חבירו– אם הנוק הוא רק לעבד (כגון שחתך את קצה אוזנו או קצה חוטמו) משלם רק לעבד, ואם הנוק הוא רק לאדון יתן הכל לאדון (תוד"ה פיחה). ואם הנוק הוא גם לאדון וגם לעבד, לאביי נותן שבת גדולה (-דמי ידו) לעבד כדי שיצא מביט רבו בידי שלימה (תוד"ה שבת גדולה), ושבת קטנה (- כשומר קישואים על הימים שנפל למשכב עד שיחזור לקדמותו) לאדון, (ואע"פ שהאדון מפסיד שאינו יכול לדלות וללכת בשליחיות ויכול רק לשמור קישואים ופתח. ושבטין ליה כמו חלה דאמרינן בקידושין י"ז. דנסתחפה שדחו. ואף שבחלה ד' שנים חייב להשלים, שם אינו יכול לעשות שום מלאכה, וכאן יכול לשמור. תוס' שם. ואם הכהו עד ידו וצמחה וסופה לחזור קודם שיצא לחרות, לא שהעבד כלום מפסיד כלום ונתנים שבת גדולה לעבד לפי אביו, כיון דשם נזק הוא. ובגוץ של קטיעת ידו אין לרב אפילו פירות. תוד"ה פיחה). ולרבה הכל ינתן לעבד, ויקח בזה קרקע והאדון אוכל פירות. והקשו התוס' (ד"ה רבא) למה שבת קטנה לא יקבל הרב, ולכן גרסו הכל ינתן לרב, ושבת קטנה יקח לעצמו, ושבת גדולה יקח קרקע ויאכל פירות מפני שהוא מפסיד שאינו יכול לשולחו לדלות דליים וללכת בשליחיות, ויכול רק לשמור קישואים או פתח.

חיוב בושת בחובל בחבירו

שומת הבושת– לר"מ כל מי שביישוהו רואים אותו בין אם הוא עני בין אם הוא עשיר כבן חורין שירד מנכסיו, שהרי כולם הם בני אברהם יצחק ויעקב, וכיון שיש עשירים שלא מתביישים יותר מבן חורין שירד מנכסיו, וכן עניים, וא"א לדקדק מי מתבייש יותר או פחות, אין מדקדקים בדבר ויש לכולם שומא אחת, כדאינת לקצ' צן. בהעביר טליתו ופרע ראש האשה שאין מדקדקים אם היו שם בני אדם שמתבייש מהם יותר או לא אלא יש לכולם שומא אחת. תוד"ה כאילו. ולרבי יהודה בגדול משלם לפי גדלו ובקטן לפי קטנו. ולר"ש עשירי רואים אותו כבן חורין שירד מנכסיו, ועני כפחות שבעניים, וכן ס"ל לתנא דמתני' שאמור שהכל לפי המבייש והמתבייש דאדם קל שבייש בשותו מרובה, ואדם חשוב שנתיביש בשותו מרובה.

מבייש שהתכוין לאדם אחר– איתא בברייתא שאם נתכוין לבייש את הקטן ובייש את הגדול, נותן לגדול דמי בושתו של קטן, ואם נתכוין לעבד ובייש בן חורין, נותן לבן חורין דבי בושתו של עבד. אם הכונה לגדול וקטן בנכסים, א"כ מתני' כרבי יהודה שהגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו, ומה שאמור רבי יהודה שאין לעבדים בושת, היינו שלא משלם להם, אבל שמין לבן חורין מה שהיה ראוי לשלם לעבד, ואם הכונה גדול ממש וקטן ממש, א"כ איתא אף לר"מ, ואיירי בגיל דמיכלמו ליה ומיכלם. ולר"ש כל שנתכוין לזה ובייש את זה פטור, (דכתיב "ושלחה ידה והחזיקה במבושיו" עד שיתכוין לו, כמו לגבי רוצח שלומדים מ"ואורב לו וקם עליו"ו עד שיתכוין לו).

פ"ו: המבייש את הערום חייב, והיינו כשהוא ערום מחמת הרוח והמבייש הוסיף להגביה הבגדים יותר (ואם הוא עצמו הגביה בגדיו פטור כיון שאינו מקפיד, או י"ל שנקט רוח משום אורחא דמילתא. תוד"ה דאתא זיקא), אבל ערום סתמא שאינו מקפיד לא ללכת ערום בפני בני אדם אינו בר בושת, ואינו דומה המבייש לבוש למבייש ערום. והמבייש בבית המרחץ חייב, והיינו על גב הנהר, אבל בית המרחץ אינו בר בושת שני אדם עומדים שם ערומים ואין להם בושת, ואינו דומה המבייש בבית המרחץ למבייש בשוק. ואם רקק בו או סטרו חייב אף בהולך ערום או בבית המרחץ, דלגבי בושת זו אין נ"מ במה שהוא ערום. תוד"ה ערום.

המבייש את הישן חייב.

כוונה לבייש– ישן שבייש פטור. ואם פניו מן הגג והזיק ובייש, חייב על הנזק, ופטור על הבושת כל זמן שאינו מתכוין.

ביישו ישן ומת מתוך שנתו ולא הכיר במה שביישו, רבי אבא בר ממל מסתפק אם חייב. לרב זביד צדדי הספק הם אם חיוב בושת

הוא משום כיסופא -חפיית פנים, או משום זילותא שמזלזל בו בפני רבים ואע"פ שאינו שם ליבו לדבר. ולרב פפא הספק הוא אם חיוב בושת הוא משום בושת שלו או בושת המשפחה.

בושת בחרש שוטה וקטן– מבואר בברייתא שחרש וקטן יש להם בושת, ושוטה אין לו בושת. הגמרא אומרת שלפי הצד שבושת זה בגלל הזילותא או בגלל המשפחה ניחא מה שייך בושת בקטן, ובשוטה ליכא זילותא ולא בושה למשפחה, דשוטה אין לך בושת יותר מזו, ואם הבושת זה בגלל הבושה שלו עצמו, הא דמחייב בקטן היינו בשיעור דמיכלמו ליה ומיכלם. וכן מבואר בברייתא בשם רבי שקטן פעמים יש לו בושת ופעמים אין לו בושת.

בושת ושאר חיובים בסומא– לתנא דמתני' המבייש את הסומא חייב, וכן סומא שבייש חייב. ולרבי יהודה סומא פטור מבושת, גזירה שוה עינך עינך מעדים זוממין עדעים זוממים לא יכולים להיות סומין, דאם לא ראה איך יעיד. ופטור מגלות דכתיב "ואשר יבוא את רעהו יביעור לחטוב עצים" יכול אפילו סומא תלמוד לומר "בלא ראות" דמשמע שהוא רואה במקום אחר ורק כאן לא ראה, (אבל המבייש את הסומא חייב. תוד"ה סומא), (ור"מ לומד משם לחייב סומא, דכתיב גם "בבלי דעת" ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות, ורבי יהודה לומד מ"בלי ראות" למעט הורג בכונה), ופטור ממימתת ב"ד, גזירה שוה רוצח רוצח מחייבי גלויות, ופטור ממלקות גזירה שוה רשע רשע מחייבי מיתות ב"ד. ובברייתא אחרת מבואר שסומא פטור לרבי יהודה מכל הדינים שבתורה, דכתיב "בין המכה ובין גואל הדם על המשפטים" כל שאינו בדין מכה וגואל הדם אינו במשפטים. ובברייתא אחרת מבואר שפטור לרבי יהודה מכל המצוות שאינו במשפטים אינו במצוות וחוקים. וכתבו התוס' (ד"ה וכן, השני) שגם לרבי יהודה סומא חייב במצוות מדרבנן, כדי שלא יהיה נכבדי שאינו נוהג בתורת ישראל כלל, (משא"כ אשה שלא חיובה מדרבנן במ"ע שהזמן גרמא כיון שהיא חייבת בהרבה מצוות). ולכן מי שראה ונסמא פורס על שמע ומוציא אחרים בק"ש, דגם לאחרים ק"ש דרבנן, (וקטן אף שחיובו דרבנן לא יכול להוציא, דחיובא דקטן אינו אלא כדי לחנוך, אבל מי שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס על שמע אפילו מדרבנן כיון שאין לו הנאה, (ולרבנן יש לו הנאה במה שאחרים רואים ואומרים לו). והגמ" (פ"ו.) אומרת שאפשר לפרש דברי רבי יהודה שאם בייש פטור, אבל מי שביישו חייב.

פ"ז, גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה.

כמה דיני חובל

אדם המזיק משלם נזק צער ריפוי שבת ובושת ומשלם דמי ולדות, ושור המזיק אינו משלם אלא נזק.

החובל בעבד עברי חייב בחמשה דברים, ואם הוא שלו פטור משבת, ובעבד כנעני חייב בחמשה דברים, ולרבי יהודה אין לעבדים בושת, דכתיב "כי ינצו אנשים יחדיו איש ואחיו" יצא מי שאין לו אחוה (לרש"י הכונה שאינו בא בקהל, ולתוס' ד"ה יצא) הכונה שאין יוצאי חלציו קרויים אחים), (ומ"מ זוממי עבד לא יהרוגו אף דכתיב "ועשיתם לו כאשר זמן לעשות לאחיו" וקיימאי לן שעבד כישראל לגבי מיתת בית דין, ולוקה וגולה על ידו, וכיון שהם אינם נהרגים גם העבד אינו נהרג, הדוי עדות שאי אתה יכול להזימה. תוד"ה זוממי. והקשו התוס' (ד"ה דכתיב) שהרי גם בריבית ואונאה וגונב נפש וצדקה כתוב אחיו, וכתבו דקצת משמעי בגיטין י"ב. שאין כ"כ חובה לתת צדקה לעבד, וגונב עבד פטור דכתיב בפני ישראל, וריבית ואונאה אין קנין לעבד בלא רבו), דשאני התם דכתיב "ובערת הרע מקרבך" מכל מקום, ולרבנן אחיו אינו במצוות שלו חייב במצוות כאשה. פ"ח.), ואם חבל בעבד כנעני שפטור לגמרי. וכתבו התוס' (ד"ה בעבד כנעני) שהאדון חייב ברפואת העבד, ורק באמזוהו לה' ימים ונתרפא בסמא הריפא בני ימים ההפרש הוא של האדון. עוד כתבו התוס' שאין ראיה מכאן שהאדון יכול לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך, מדפטור מבושת, ד"ל שמוזבר שהאדון זן את העבד. ומסקנת התוס' שיש חילוק בין היכא שאחרים חבלו בעבד שחייב לרפאותו, לבין היכא שהאדון חבל בו שהוא זכדי בכל.

חש"ו פגיעתם רעה החובל בהם חייב והם שחבלו באחרים פטורים.

עבד ואשה החובל בהם חייב, ואם חבלו באחרים פטורים, אבל משלמים אחר גירושיה ושחרורו.

פ"ז: החובל בבת קטנה של אחרים, לרבי יוחנן זוכה האב אף בדמי הפציעה אם הפחיתה משווייה, דכל שבח נעורים ואפילו כסף קידושיה. רש"י. והקשו התוס' דאינת בקידושין ג' דבהפרת נדרים הוא דכתיב, אלא כסף קידושיה שלו כיון דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין, ומציאתה משום איבה, וחבלה של אב אף שלא שייך איבה, משום דאפחתה נכספה). ולריש לקיש ורב אין האב זוכה בתשלומי החבלה (אפילו אם הפחיתה משווייה, אמנם מה שמפסיד לגבי המכירה בעוד שהיא קטנה לכ"ע נותן לאב, ולרבי יוחנן נותנים לאב גם מה שהופסדה אח"כ.

תוד"ה א"ל), דלא זיכתה תורה לאב אלא שבח נעורים משום דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין דכתיב "את בתי נתיי לאיש הזה" אלמא בידו לתתה למי שירצה, ולכן כסף קידושיה שלו, ולחובל בה הרי אינו רשאי דכתיב "פן יוסיף", אמנם שבת משלם לאב כיון שמעשי ידיה עד שעת נגרות שלו אביה. והא דאינת לברייתא (שהחובל בבתו הקטנה פטור), ואחרים שחבלו בה חייבים לאביה ויעשה להם סגולה, י"ל דאיירי בחיוב שבת, והיינו בסמוכה על שולחנו, ואם אינה סמוכה על שולחנו נותן לה את השבת, דאף למ"ד יכול הרב לומר לעבד עשה עימי ואיני זנך אלא חזור על הפתחים, זה אינו אלא עבד כנעני שיכול לחזר בלילה על הפתחים, אבל בעבד עברי (דכתיב "כי טוב לו עמך" -עמך במאכל עמך במשתה. ואף שזה סיפור דברים מה אמור העבד כשאינו רוצה לצאת, לומדים מה שכן צריך לעשות. ולריציב"א לומדים מדכתיב "כשכיר כתושב יהיה עמך". תוד"ה דכתיב) וכ"ש בבתו, אינו יכול לומר עשה עימי ואיני זנך, ומ"מ ההעפדה ממזונותיה של האב.

החובל בבניו אם הם סמוכים על שולחנו פטור, ואם אינם סמוכים על שולחנו או שאחרים חבלו בבניו, גדול יתן לו מיד ובקטן יעשה סגולה (י"א ס"ת וי"א דקל), דאין האב מקפיד אלא בדבר שהוא חסר מחמתו וצאק על רווח מעלמא שיש להם צער בו (אבל מציאתה שאין להם צער מקפיד).

וכתבו התוס' (ד"ה כאן) שלמ"ו בב"מ י"ב: שמציאות בנו ובתו הקטנים לאב וגדולים לעצמם, אין הכונה לגדול וקטן ממש, אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן, וקטן שאין סמוך על שלחן אביו זהו גדול, א"כ אין חילוק בין חבלה שהאב חובל בו למציאה, אבל חבלה שאחרים חובלים בהם הוי דידהו אפילו בסמוכים, דכיון דאית להו צערא דגופיהו ולא חסר לה קפיד. אבל לשמואל דאמור התם קטן קטן ממש הוי מציאת קטן לאביו אפי' אין סמוך על שולחנו משום שבשעה שמוציאה מריצה אצל אביו, וגדול אפי' סמוך על שלחנו מציאתו לעצמו, דכיון דלא חסר לה קפיד וגם אין מריצה אצלו, א"כ האא אם האב חבל בהם, ואם הוא סמוך אפי' גדול הוי לאב, דכיון דחסר קפיד, ואם אין סמוך אפי' קטן הוי לעצמו, דכיון דאית ליה צערא דגופא אין מריצה לאביו, ובחבלו בהם אחרים אפי' סמוכים וקטנים הוי דידהו, כיון דלא חסר וגם אין מריצין.

פ"ח, עבד, וגר אפילו הורתו ולידתו בקדושה, פסולים למלכות ואפילו לשוטר בעלמא, דאינו "מקרב אחיך" -ממובחר שבאחיך. ולעדות עבד פסול, ואף דליכא למילף בצד השוה מאשה וקטן (דכתיב "ועמדו שני האנשים, אנשים ולא נשים וקטנים, ועוד דקטן הוי עדות שאי אתה יכול להזימה כיון שאינו בר עונשים) לפוסלם, דשאני התם שכן אינם איש, (ואף שלומדים עבד בגזירה שוה לה לה מאשה, היינו להחמיר עליו לעשותו כישראל ולהתחייב במצוות לכל הפחות כאשה, ולא לגרונו מאיש ולעשותו כאשה להפסל לעדות, דכתיב "ועמדו שני האנשים" ועבד הוא איש, ונכרי אע"פ שהוא איש פסול משום שאינו אחיו. תוד"ה יחא), וא"א ללמוד לפוסלו מגזלן שכן מעשיו גרמו לו, לומדים מגזלן ואשה או מגזלן וקטן הצד השוה שבהם שאינם זהירים בכל המצוות, זה מפני רשעו וזה מפני שאינו מחויב, (ואין ללמוד מגזלן וחד מנהגן שמוזמר ופצוע דכה וכרות שפכה יהו פסולים לעדות, דמה להצד השוה שבהם שכן אינם זהירים בכל המצוות, זה מפני רשעו כשהוא שאינו מצווה. תוד"ה אלא), וי"א שלומדים מ"לא יומתו אבות על בנים" לא יומתו על פי אבות שאין בניהם מתייחסים אחריהם, (וגר אף שאין לו חיים למעלה, דכתיב "וזרמת סוסים זרמתם", יש לו חיים למטה שבונו נקרא על שמו).

בעלות הבעל והאשה בנכסי מילוג ובכתובה

מבואר במתני' (פ"ז), שהחובל באשה חייב, ואשה שנואה שחבלה פטורה, אבל משלמת אחרי שנתגרשה. והלהן יבואר דין זה (מה הדין כשחבלה באחרים וכשחבלה בעל), ועוד דינים בענין זכות האשה והבעל בנכסי האשה ובכתובתה כשהיא תחת בעלה.

פ"ח: אשה שכתבה נכסי מילוג שלה לבנה אחרי שנישאת
לבעל אחי, ומתה, רב ירמיה בר אבא פסק שזכה בהם הבן ולא הבעל, דתנן הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מותו שהגוף קניו לבן מהיום והאב אוכל פירות עד מותו, אם האב מכר חלה המכירה והלוקח אוכל פירות עד שימותו וכשימות הבן מוציא מיד הלוקחות, ואם הבן מכר קנה הלוקח לאחר מיתת האב, ודויק רבי ירמיה דאפי' היכא שמת הבן בחיי האב קנה הלוקח לאחר מיתת האב, וכשיטת ר"ל, (וטעמו משום דקניין פירות שהם קניינים לאב, וה"ה נכסי מילוג הקנויים בחייה לבעל, לאו כקניין הגוף, וממילא הבן מכר את שלו, אבל לרבי יוחנן אם מת הבן לפני האב שלא הגיעו הנכסים לרשות הבן לא קנה הלוקח, דקניין פירות כקניין הגוף, ולאו דידיה מכר, ומתני' מיייר כשהבן לא מת בחיי האב), ולשמואל אין ממש ראייה, לרב יוסף טעמו של שמואל הוא דשאני כותב נכסיו לבנו שודאי האב הקנה אותם בחייו לבן למוכרם כשירצה, דלאחר מיתה בלאו הכי הם שלו כיון שהוא ראוי ליורשו, אבל באמא שהבעל יורשה ולא בנה לא, (ורק אי הוה תני איפכא בכותב נכסיו לאביו לאחר מותו, ומכר האב קנה לוקח, ועל זה היה אמור ר"ל שאף אם מת האב בחיי הבן קנה לוקח, היה אפשר ללמוד שקנין פירות לאו כקניין הגוף). ולאביי גם האב יורש את הבן אם אין לבן בנים,

ובנו"כ מדובר שיש לו בנים, וכתב נכסיו לאביו כדי להבריח הנכסים מבניו, ואו"כ גם בכותב נכסיו לבנו כוונתו להבריחים משאר הבנים, ואם קנה לוקח ש"מ קנין פירות לאו קנין הגוף דמי, ושאיני אשה דאלמנה רבנן לשעבודיה משום איבה שאינה יכולה למכור כתקנת אושא וכדלהלן.

הקשו התוס' (ד"ה הכי) דאם שמואל סובר שקנין פירות לאו קנין הגוף, א"כ כיון ששמואל סובר שאחים שחלקו לקוחות הן, א"כ לא יביא ביכורים אלא מי שכל הדורות היה רק בן אחד. וכן קשה לרבא שפוסק כר"ל שקנין פירות לאו קנין הגוף, וס"ל שהאחים שחלקו לקוחות הן, וכן קשה לרד"ן דקימא לן כר"ל וקימאי לן דאין ברירה בדאורייתא. ותירץ ר"י שכל מי שסובר שאין ברירה לא יסבור שחלקו מחזירים לו לה גיבול (מלבד רבי יוחנן), דלא מצנינו שחזרת יובל תליה בכך, וכמו שרבי יוחנן סובר שהלוקת יהושע אף שהיא יורשה מאבותיהם לא חזרה גיבול והביאו ממנה ביכורים, דסבירא היא כיון שחלקו על פי נביא ואורים ותומים ובגזירת הכתוב, הביאו ביכורים, ומשום לומדים לכל ירושה, ולרבי יוחנן לא לומדים משום לכל ירושה.

תקנת אושא בענין מוכרת נכסי מילוג – באושא התקינו שאשה שמכרה נכסי מילוג בחיי בעלה, הבעל מוציא מיד הלקוחות אע"ג דבעלמא קנין פירות לאו קנין הגוף, בעל בנכסי אשתו דאלמנה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי לוקח ראשון. (וכתבו התוס' (ד"ה באושא) שלרבי יוחנן דקנין פירות קנין הגוף, מ"מ בתקנת אושא הליכא שאינו אוכל פירות, כגון דכתב לה דין ודברים אין לו בנכסיין ובפירותיהן ובפירי תועיהן עד עולם, אמנם אם כתב נכסיין בפירותיהן לא סגי, מפני שבפירות יקנה קרקע ויאכל פירות).

הגמרא להלן דנה אם יש ראיות ממשניות לתקנת אושא.

פ"ט. עדים שזממו להפסיד לאשה כתובתה – המעידים שפלוגי גירש את אשתו ונתן לה כתובתה, ונמצאת תחתיו ומשמשתו (דאם נתגרשה ע"י עדים אחרים ונמצאו זוממים משלמים לה את כל הכתובה שרצו להפסיד לה), ונמצאו זוממים, משלמים רק טובת הנאה דכתובתה, דשמת תמות תחתיו ויירשנה בעלה ונמצא שלא היו מפסידיים לה כלום, והיינו שמוחי כתובתה נמדד שיתכן שהיא תתאלמן או שתגרש, ומאידך יתכן שהיא תמות והוא יירשנה. רב אידי בר אבין מוכיח מדין זה את תקנת אושא, דאי לאו הכי הרי היא יכולה למכור ולא יירשנה בעלה, ואביי דוחה שהברייתא עוסקת בנכסי צאן ברזל שהנסיסה לו בשומא מבית אביה שהבעל מקבל אחריות עליהם ואם פיתחו פיתחו לו ואם הותירו הותירו לו, שאת זה ודאי אינה יכולה למכור, וכך נכסי מילוג שאם פיתחו פיתחו לה ואם הותירו הותירו לה יכולה למכור. וכתבו התוס' (ד"ה אמו) שלגבי מנה ומאתים פשיטא שאפילו מכרה אין הלקוחות גופים אם מתה בחיי בעלה.

אשה המוכרת כתובתה בטובת הנאה הרי המביא לה כסף, ואין הבעל קונה בהם קרקע ואוכל פירות, דלא תינקו לו רבנן אלא פירא ולא פירא דפירא. (והיינו במילי דאתי מעלמא, כגון טובת הנאה דכתובה, או גונב ולד בהמת מילוג שמשלם כפל לאשה (וה"ה בגונב בהמת מילוג עצמה, אמנם גם באותו כפל הבעל קונה קרקע ואוכל פירות), אבל פירא דפירא דאתי מגופיה, כגון ולד של ולד שב בהמת מילוג, תקינו ליה לבעל. תוד"ה פירא דפירא). ואף כ"מ דאמרו אסור לכתוב שיהיה את אשתו אפי" שיעה אשת בלא כתובה, יכולה לאמור כתובתה, ודטעמא דר"מ הוא כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואף כשמכרה אינה קלה בעיניו להוציאה.

אשה שחבלה באחרים פוסרה מלשלם (וה"ה עבד, אבל החובל באשה או בעבד חייבו). רב פפא ורב הונא בריה דרבי יהושע רוצים להוכיח מכאן דאיתיה לתקנת אושא, דאי לאו הכי יכולה למכור נכסי מילוג שלה ולשלם. והגמרא דוחה שמדובר שאין לה, ואף הכי תמכור נכסי מילוג בטובת הנאה. ואין לה, דאי לאו הכי תמכור נכסי מילוג בטובת הנאה. ואין אומרים שתמכור כתובתה בטובת הנאה ותשלם לניזק, (ואף דמילי לא משתעבדי לניזק, טובת הנאה זו היכא מילי דמדובני דיניר), משום שודאי תמחול על הכתובה לבעלה, ושמואל אמר שהמוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול (ואפילו יורש יכול למחול), ואין אנו רוצים להפסיד את הלוקח בידים. ואף אם תמכור את הכתובה לניזק, כיון שודאי תמחול לבעל אין לנו להטריח ביי"ד בחינם.

וכתבו התוס' (ד"ה כל) שאין אומרים שמוכר את הכתובה לבעל עצמו ותשלם לחובל, מפני שבעל לא ירצה לקנות ולהפסיד את אשתו. אי ינמי כר"מ דאסור לשותה עם אשתו בלא כתובה. ולר"מ אם מחלה צריך הבעל לחזור ולכתוב לה כתובה, ואפילו אי ימאי שאינה יכולה למחול בעודה תחתיו, עישה קנויאי ויגרשנה ותמחול לו ואח"כ יחזירנה. ואף דר"מ דאין דינא דגרמי, וא"כ כיון תמחול תהיה חייבת לשלם ללקוחות, ומ"מ היא לא תחשוב למחול, כיון שעכשיו אין לה מה לשלם, אע"פ שכשתתאלמן תצטרך לשלם יותר, ומ"מ חשיב ליה אסורווי בן דינא בכדי, כיון שעכשיו היא לא משלמת כלום. ולר"ת דס"ל שאפילו לר"מ אינה חייבת לשלם אם מחלה, אתי שפיר טפי. ואין להקשות שתמכור כתובתה בנעמד בשלתן, שאז אינה יכולה למחול, דמעמד שלשתן אין מועיל בכתובה בעודה תחת בעלה כיון דעדיין לא ניתנה לגבות. ואין הרקשות שנכתבו שטר בשמו של הבעל שאינה יכולה למחול, דשמא הבעל לא ירצה, אבל הלן כשחבלה בבעלה שיהיה ירצה לכתוב שטר כדי לגבות חבלתו, צ"ל שבין שאין הכתובה בשם האשה הרי הוא כאילו משהא אשתו בלא כתובה, אע"פ שאין קלה בעיניו להוציאה. עוד כתבו התוס' שאף שלגבי בעל ודאי מחלה, מ"מ יש לה טובת הנאה למכור, כיון שהיא יכולה לעשות קיום במשכונות או בערבות או בנדד או בשבועה שלא תמחול.

אבל כאן אם יש לה תשלם ואם אין לה היא לא משועבדת לניזק לעשות לו קיימים.

פ"ט: ואם חבלה בבעל עצמו מ"מ אינה מוכרת לו כתובתה בטובת הנאה (כדתניא שאשה שחבלה בבעלה לא הפסידה כתובתה), משום שאסור לאדם שישהה את אשתו בלא כתובה כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה, ואם הפסידה כתובתה הוא יגרש אותה ויגבה את החבלה מהכתובה, אבל מה שצריכה לשלם לו לאחר הגירושין אינו בכלל התקנה, ומייריי שכתובה דאורייתא שלה מרובה מהחבלה, ולא ירצה להפסיד את השאר, אמנם אם התוספת כתובה מרובה מהחבלה, צריכה למכור לבעלה את המותר שבויל לשלם על החבלה.

המוכרת כתובתה לבעלה או לאחרים, לא הפסידה כתובת בנין דיכרין שכותב לה בעלה שהבנים הזכרים שיהיו לו ממנה ירשו את כסף כתובתה מלבד שאר חלקם יחד עם שאר האחים (וני"מ היכא שכתובת אשה אחת גדולה משל השניה ומתו שתיהן או אחת מהן בחייו, שהבנם נוטלים כתובת אמנו והשאר חולקים בשות), וגם אם אחת מהן מכרה כתובתה לאחר בטובת הנאה ומתה בחיי בעלה הלוקח מפסיד ובניה יורשים את הכתובה, ואין שאר הבנים יכולים לומר שלא יירשו בניה כיון שאם היתה האם קיימת היו להקחות גובים את הכתובה, דזוזי הוא דאנסוה ולא להפסידם נתכוונה. וכתבו התוס' (ד"ה כך) שאף שלר"מ אינה יכולה למחול כתובתה לבעלה, היא יכולה למכור, ואף שאסור להשהותה בלא כתובה, הברייתא מלמדת מה הדין אם עברה, אי נמי מיירי במכרה התוספת.

יציאת עבדי מילוג בשן ועין – אם הבעל הוציא לעבדי מילוג שן או עין, אינם יוצאים לחרות, ואם האשה הוציאה להם שן או עין, לברייתא אחת יוצאים לחירות, ולבריייתא אחרת אינם יוצאים לחרות. הגמ' אומרת שאין הכרח לבאר שנחלקו בתקנת אושא דלתקנת אושא אלים שעבוד הבעל, וס"ל קנין פירות לאו קנין הגוף, ד"ל דלכו"ע הבעל מוציא מיד הלקוחות, והברייתא שאומרת שיוצאים בשן ועין ע"י האשה נשנתה קודם תקנת אושא. או ששניהם נשנו אחר תקנת אושא, וס"ל כרבא דהקדש (קדושת הגוף למזבח, ולא קדושת דמים. ואם הדבר נעשה תכריכי המת ג"כ זה מפקיעו שעבוד. רש"י. וכתבו התוס' (ד"ה הקדש) דה"ה שאר אסורים כגון קונמות או ענבד. ואם מכר את האפותיקי, מן הדין לא קע שעבודו, ומדרבנן פקע משום פסידא ולקוחות, כיון לדית ליה קלא, ואם עשה העבד אפותיקי דאית ליה קלא אין המכר מפקיע מידי שעבוד) חמץ (כשהלוה לנכרי על חמציו ולא הרחינו אצלו אלא החמץ בבית הישראל) ושחרור, מפקיעים מידי שעבוד. ואם היה ההקדש או החמץ או העבד אפותיקי אינו גובה מהם אלא גובה חובו ממקום אחר, (וה"ה יציאה בשן ועין מפקיעה מידי שעבוד. תוד"ה מא), ונחלקו אם האלימו רבנן את שעבוד הבעל. דיש מקומות שמוצינו שולכו"ע מפקיעים או לא מפקיעים את שעבוד הבעל או האשה, דיש מקומות שצריך לחוק את כח הבעל או האשה יותר ממקומות אחרים. תוד"ה אלמנה). או שולכו"ע ליתא לתקנת אושא ושעבודא דבעל כשאר קנין פירות, ונחלקו אם קנין פירות קנין הגוף.

צ. קנין גוף ופירות בעבד – המוכר עבדו לאחר ע"מ שישמשנו ל' יום, לר"מ רק הראשון קנינו אדון לדין יום או יומיים שאם הכהו ומת רק אחרי יום או יומיים אינא נהרג, אבל השני נהרג אפי' אם העבד מת אחרי ג' שנים, דס"ל קנין פירות שיש לאדוןשן כקנין הגוף. וכתבו התוס' (ד"ה רבי מאיר) דאע"ג דגבי שן ועין אין יוצא לא לאיש ולא לאשה, היינו משום שאין לבעל כח לשחרר קנין הגוף של האשה, אבל בזין יום או יומיים שהוא תחתיו ויש לו כח לדחותו לעשות מלאכתו, סבירא הוא שיהא בזין יום או יומיים מאחר דקנין פירות קנין הגוף דמי. וי"מ שר"מ סובר שעבד יוצא בשן ועין לאיש. ולרבי יהודה רק השני נקני אדון, דקנין פירות לא קנין הגוף. ולרבי יוס' שניהם נקני אדון, היינו יומיים, דמספקאי לא אין קנין פירות קנין הגוף וספק נפשות להקל. ולרבי אליעזר שניהם פירות בזין יום או יומיים, דבעינן "כספו" המיוחד לו.

והא דתניא דאיש ואשה שמכרו בנכסי מילוג לא עשו ולא כלום (ואם מת אחד מהם השני מוציא מיד הלקוחות, ולא דמו לשותפין שמכרו, דשם לכל אחד יש חלק בכולו לטול חצי, אבל כאן הגוף שלה והפירות שלו ואינו מיוחד לא לה ולא לזה), היינו כר"א.

וכן הברייתא שאומרת שעבד של שני שותפין או חצי עבד וחצי בן חורין אינם יוצאים בראשי אברים שאינן חוזרים, היינו כר"א. וכתבו התוס' (ד"ה איש) דשותפין היינו שלאחד יש גוף ולשני פירות, וחציו עבד וחציו בן חורין כגון שנתן לו כל דמיו ואינו מעוכב אלא גט שחרור להתירו בבת חורין.

בושת

כמה חייב מבייש-

התוקע לחבירו (-הכהו על אזנו, ל"א תוקע מישה) חייב סלע, ולרבי יוסי הגלילי מנה צורוי שהוא כ"ה סלעים והיינו ק"ז.

הסוטר על הלחי חייב מאתים זוז, ואם סטרו על גב ידו חייב ד' מאות זוז.

הרוקח בחבירו ופגע בו הרוק חייב ד' מאות זוז, (אבל אם פגע הרוק בבגדו פטור, שהרי אין שכיבוש שהמבייש בלילה פטור. צ"א.).

צרם (-משך) באזנו או תלש בשערו או רקק ופגע בו הרוק או שהסיר ממנו את בגדו או שפרע ראש אשה בשוק חייב ד' מאות זוז.

השיעורים הנ"ל לת"ק הם **לפי כבודו** של המתבייש, (והיינו לקולא שיש מתבייש שמשלמים לו פחות. שם.) ולר"ע אפי' לעניים נותנים שיעור זוז, מפני שהם ביב אברהם יצחק ויעקב.

צ. מעשה באחד שפרע ראש אשה וחייבו ר"ע ד' מאות זוז, והמתין שתעמוד בפתח חצרה ושובר כד בפניה, וגילתה את ראשה כדי לקחת מהשמץ, וטען המבייש שא"כ א"צ לתת לה ד' מאות זוז, ואמרו לו ר"ע שזה אינו טענה, שהרי מותר לה לבייש את עצמה, ומ"מ אחרים שביישוה חייבים, ואפ"י בחבלה שיי"א שאין רשאי לחבול בעצמו פטור, (עיין להלן צ"א:), אבל אחרים שחבלו בו חייבים, וכן הקוצץ נטיעותיו אע"פ שאינו רשאי פטור (ואף שלא שייך כאן חיוב ממוון, ומלוקת הרי חייב משום "לא תכרות", מ"מ נקט פטור. תוס' צ"א: ד"ה החובל), אבל אחרים חייבים (והיינו כר"מ דס"ל שלוקח ומשלם, אי נמי בדלא אתרו ביה. שם).

אם עד נעשה דיין – סנהדרין שראו אחד שהרג, לרבי טרפון מקצתם יהיו עדים ומקצתם דיינים. ולרבי עקיבא כולם עדים ועד אינו נעשה דיין. (ועד שמעיד בפועל גם לרבי טרפון אינו נעשה דיין). ולרבי יהודה נשיאה לתירוץ קמא בגמ' אם ראו את המעשה ביום יכולים שניהם להיות דיינים מפני שדנים מיד ולא על פי שמועה, ורק בלילה לא. לרש"י הוא סובר כר"ט, ולתוס' (ד"ה כגון) אפילו לר"ע ניהא, דאין לומדים מדיני נפשות לדיני ממונות, וכדלהלן.

וביארו התוס' (ד"ה כגון) שאם ראו ביום דנים על פי ראה, דלא תהא שמיעה גדולה מראיה, אבל ראו בלילה אין יכולים לדון ע"פ ראיות לילה, דראיה קבלת עדות וקבלת עדות כתחילת דין, ותחילת דין ביום אפי' בדיני ממונות, ומיאלא צריכים לחזור ולהעיד ביום, ולכן אין המעיד נעשה דיין, אבל עד הרואה שאין מעיד, כגון שיש עדים אחרים שמעידים, נעשה דיין אפי' בדיני נפשות לרבנן, (ודלא כרשב"ם שפוסל אם נתכוונו להעיד). ולר"ע אפי' עד הרואה אין נעשה דיין בדיני נפשות, כדמשמע הכא, דכתיב "עד עמדו לפני העדה למשפט" –עד שיעמוד בבי"ד אחר, (והא דאיתא בר"ה כ"ו. שהטעם משום "והצילו מעדה", ואלו שראוהו שהרג לא ימצאו לו זכות, הכונה שם למה לא לומדים מין לדיני ממונות). ויברננן אפילו עד המעיד נעשה דיין. והטעם שעד המעיד אינו נעשה דיין, י"מ משום הד"ל עדות שאי' אתה יכול להזימנו, דהדין לא יקבל הזומע על עצמו, והקשה הר"ם דארוליינש דא"כ עדים הקרובים לדיינים לא יעידו בפניהם, ועי'ו מספיק שיכולים להזימם בבי"ד אחר, וא"כ ה"ה בעד שנעשה דיין שייך להזימו בבי"ד אחר. ורשב"ם מפרש משום דכתיב 'ועמדו שני האנשים' אלו העדים, 'לפני ד' אלו דיינים, משמע שיעמדו העדים לפני הדיינים, ולא שיהיה העדים בעצמם יושבים ודנים. ור"י מפרש עוד טעם דלפנינו מ"ביום הנחילו את בנינו' שעל פי הנחלת יום ששמעו מבקרי החולה יעמידו כל אחד בחלקו, ולא על פי שמועתו בלילה, והיינו משום שאם שמעו בלילה צריכים להעיד ואין עד נעשה דיין.

אומד בריציחה – לשמעון התימני אם אבדה האבן שהרג בה אין הרוצח נהרג א"כ שהעדים ראו אותה, מפני שבי"ד לא יכולים לאמוד אם יש בה כדי להמית, וכתיב "והכה איש את רעהו באבן או באגרוף", בעינן שיהיה דבר המסור לעדה ולעדים כמו אגרוף. ולר"ע לומדים מ"אגרוף" למעט מקרה שהעדים ג"כ לא ראו את האבן, אבל א"צ שביי"ד יראו את האבן, שהרי אין בי"ד יודעים כמה מכות הכהו והיכן בגופו הכהו (ואף שר"ע סובר שאין עד נעשה דיין, דברים אלו נאמרו לדבריו של שמעון התימני), ואם דחף את חבירו ממקום גבוה וכי בי"ד הולכים לשם, וכן אם נפל אותו בנין האבן חוזרים ובונים אותו.

דין שור שהמית והזיק – שור תם שהמית ואח"כ הזיק, השור נהרג ואינו חייב על הנזק דחם אינו משלם אלא מגופו והרי הוא נסקל. ומועד דנים ומוחיבים אותו על הנזקין ואח"כ על המיתה ומשלם מן העליה, ואם דניו אותו על המיתה, לשמעון התימני שצריך אומד של בי"ד אף לנזקין אם ראו לגניחות אלו, דהאי קרא ד"והכה איש את רעהו באבן או באגרוף" מיירי בנזיקין, דכתיב "ולא ימות", א"א לדנונו על הנזקין, כיון שהורגים את השור מדי, וא"א לאומדו אם יכול להמית. וכן לר"ע אם בעל השור ברח אחרי שנתקלבה העדות, שאין חשבן שלא בפניו, ואין לו עוד נכסים, דנים אותו דני ממונות, ומשתלם מהדמים המבקלים על חרישת השור, ואח"כ יזינו אותו דיני נפשות, (אבל אם גמרו דינו ליסקל אין מענים דיני להשהותו לחרישה), אמנם בתם אינו משתלם מזה, דלא חשיב מגופו אלא מעליה, ואין לומר שיתנו את השור לגמרי לניזק ויהרגוהו אחרי שישתמש בו לרידיא, דאם הוא של ניזק לגמרי אין ממתנים לו עד שיחרוש בו כשיעור הנזק, כמו שלבעלים לא ממתנים. תוד"ה זאת.

צ"א. אומד לנזקין – כמו שלגבי מיתה אומדים אם יש במכה כדי להמית, כך גם בנזקין (למסקנת הגמרא שמביאה ברייתא של שמעון התימני שיש אומד לנזקין) אומדים אם יש במכה כדי להזיק, וכגון בבור פחות מעשרה טפחים אם אין בו כדי

להזיק פטור, וכן המזיק את חבירו נותן לו רפיו ושבת אומדים כמה צריך עד שיתרפא ונותן לו מיד רפיו ושבתו ומוזנות הנצרכים לו עד שיתרפא. לפי השיעור שאמדוהו כמה הניזק אמור להנזק וכמה החפץ ראו להזיק, ואף אם אח"כ נחלה יותר אינו משלם יותר, וכן אם הבריא מוקדם יותר נותנים לו כפי שאמדוהו, דמשמים ריחמו עליו.

בור פחות מ'י' טפחים שנפל לתוכו שור או חמור ומת פטור, ואם הזק בו חייב.

מתי בסימאו או חרשו העבד יוצא לחרות – הכה את עבדו על עינו וסימאו, או שהכהו על אזנו וחרשו, יוצא העבד לחרות, אבל אם הכהו על הכותל כנגד עינו ואינו רואה, או כנגד אזנו ואינו שומע, אינו יוצא לחרות. ומכאן אין ראה שיש אומדנא לנזקין, ד"ל שהטעם משום דאמרינן דאיהו דאבעית אנפשיה, כדתניא שהמבעית את חבירו כגון שתקע באזנו וחרשו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים, אמנם אם אחזו ותקע באזנו וחרשו חייב מפני שזה מעשה שלו. והקשו התוס' (ד"ה לא) דמשמע הכא שיה גזירת הכתוב שיעשה בו מעשה, דא"ל אף בכהכה כנגד אזנו ועינו יצא לחרות, וא"כ אין הטעם משום דאיהו דאבעית אנפשיה.

נותנים למבייש זמן לשלם בושת. ודווקא בושת דלא חסריה ממונא, אבל חבלה דחסריה ממונא אין נותנים זמן.

צ"א: אדם רשאי לבייש את עצמו. ולענין חבלה, הא דאמרינן לעיל ז: שאין אדם רשאי **לחבול בעצמו**, אין דין זה מוסכם, אלא איכא למ"ד שאדם רשאי לחבול בעצמו, וכמבואר בברייתא שאם נשבע להרע לעצמו ולא הרע חייב קרבן, דכתיב "להרע או להיטיב" מה הרעה רשות אף הטבה רשות. (ואין לומר דמייירי שנשבע לשבת בתענית, שאת זה האדם רשאי לעשות, ודכוותה גבי אחרים שאסור לאדם לסגור אדם אחר בחדר, דבברייתא שם מבואר דמייירי בחבלה ולא בתענית).

והתנא דס"ל שאין אדם רשאי לחבול בעצמו הוא ר"א הכפר, דס"ל שזניר נקרא חוטא דכתיב "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", מפני שציער עצמו מן היין (וכ"ש שהמצער עצמו מכל דבר שמסגף עצמו בתענית נקרא חוטא. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) שיעיק החטא הוא נזיר טמא, שחוששים שיעבור על נזירותו כיון שמתארכים הימים, אבל נזיר טהור המצוה לקבל נזירות גדולה מן העבירה, ואינו נחשב כ"כ חוטא, (כמו שמי שמתענה תענית הליום בשבת קרויעים גז דניו ומ"מ נפרעים ממונו על מה שהתענה בשבת). אבל מרבי אלעזר דס"ל שההורג עצמו יענש, אין ראה שאסור לחבול בעצמו, ד"ל דקטלא שאני. ומה שאמר רבי אלעזר שהמקרע על המת יותר מפדיא עובר משום בל תשחית, י"ל שזה דווקא בבגדים שזה שרשאי דלא הדר, (ורבי יוחנן היה קורא לבגדיו 'מכבודתא', ורב הסדא היה מגביה בגדיו כשהיה עובר בין הקוצים משום שהגוף מתרפא והבגדים לא), אבל בגופו רשאי לחבול. ומה ששמואל קרע על רב י"ג בגדים, י"ל דצורבא מרבנן שאני, זה לא היה יותר מדאי. תוד"ה עובר.

המזיק את חבירו, אין המזיק יכול לטעון שהניזק הרשה לו להזיקו, דא"כ לא שבקת חיי לברייתא, אמנם בשור העומד להריגה מפני שהמית או אילן העומד לקציצה מפני שהוא של אשירה או שהוא נוטה לרה"ר ויש חשש שיפול על אדם וימות, ובא אדם והרג את השור או קצץ את האילן, וטוען הבעלים שהוא רצה לקיים את המצוה, אין יכול לחייבו י' זהובים שחייב ר"ג מי שסכה דם במקום חבירו, (דכתיב ושפך וכיסה מי ששפך יכסה), דכיון דלהכי קאי מסתמא קושטא קאמר דלא קפיד איניש כולי האי. וכתבו התוס' (ד"ה כל) שמה שמצינו בב"ב ל"ו. שאדם שבא עם כל אומנות לקצוץ דקל שנשכר לו נאמן, דלא קציץ איניש לקצוץ דקל שלא שלו, מיירי בקוצץ פירות, (דדרך למכור פירות קצוצים ולא למכור דקל לקצוץ פירותיו), ולא בקוצץ את הדקל עצמו. עוד כתבו התוס' (ד"ה וחייבו) ש' זהובים הם שכר הברכה, ושכר המצוה בכלל שכר הברכה, ואף כשאין ברכה חייב משום המצוה, וברכת המזון שזה ד' זרכות שוה ארבעים זהובים. ומעשה באחד שקראוהו לס"ת ובא אחר וקרא, ואמר ר"ת שיתן לתרנגולת לשחוט במקום שתי הברכות, ור"י חלק עליו, דא"כ למה חייבו ר"ג י' זהובים, ועוד פטרו ר"ת משום שגדול הענה אמן יותר מן המברך, ומשום שאין נדים בבבל מילתא דלית בה חסרון כיס.

קציצת עץ מאכל– דקל הטוען קב פירות אסור לקוצצו, ובזית שהוא חשוב אפי' ברובע אסור לקוצצו, ואם העץ מעולה בדמים לבנין יותר משבח פירותיו מותר, וכן אילן סרק מותר לקוצצו, ושמואל ורב הסדא הורו לארים שלהם לקצוץ דקלים שגדלו בתוך הגפן, מפני שהכחישו מאד את הגפן עד כדי ששמואל הרגיש בתנורים שטם יין, והרווח מהדקלים הוא מועט. (ומה שביזניו (כתובות ט"ט) שאם שם שקיבלה כספים יקנה בהם הבעל דקלים ולא גנבים, שאני התם שהבעל לא יטרח לזמר ולתקן הכרם והם ילכו לאיבוד, ובנכסי מילוג בעינן דבר המתקיים יותר. תוד"ה למרח). ובמלחמה מותר לכרות עץ מאכל, דכתיב "רק עץ אשר תדע" שזה מיותר, דהיי ליה למיכתב רק עץ אשר לא הוא מאכל, ולומדים מזה שאם

אין יודע עץ קרוב יותר למצור מותר לקצצו אפילו אם הוא עץ מאכל, ואם יש שם עץ סרק אסור.

צ"ב. **מחילה על החבלה**– החובל בחבירו אע"פ ששילם ואע"פ שהביא כל אילי נביות שבעולם, אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה, דכתיב "ועתה השב אשת האיש וכו' ויתפלל בעדך וחייה", ואם לא מחל לו הוא נקרא אכזרי, דכתיב "ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך" וגו'.

אבימלך ושרה– אבימלך נצטווה "ועתה השב אשת האיש" אפי' לא היתה אשת נביא, והא דכתיב "כי נביא הוא" היינו שהנביא לימד שאכסנאי הבא לעיר שואלים אותו על עסקי אכילה ושתייה ולא על עסקי אשתו, ובן נח נהרג על שהיה לו ללמוד דרך ארץ ולא למד. וענשו הזכרים שבבית אבימלך שנעצרו משכבת זרע, והנקבות משכבת זרע מלפלוט, ומלהוליד, דכתיב "כי עצור עצר", ובברייתא איתא שנעצרו הזכרים והנקבות גם מקטנים, ולרבינא גם בפי הטבעת (-נכב הגדולים ליפנות) נעצרו. ודבי רבי ינאי לומדים מ"בעד כל רחם" שאפילו תרנגולת שלהם לא הטילה ביצתה.

כתיב "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים", והיינו אלו ששמותיהם נכפלו בברכת משה, והם זן דבולון גד אשר ונפתלי, שלפי שם החלשים שבבולם וגזריכים חיזוק כפל את שמם לחזק, ואותם הביא יוסף לפני פרעה כדי שלא יבורר אותם להיות ראשי גייסות ולהטריחם, ויהודה אע"פ ששמו נכפל אינו בכלל החמשה, ושמו נכפל כדי ללמד שכל מ' שנה שהיו ישראל במדבר היו עצמות יהודה מגולגלים בארון ולא היה שלדו קיימת ומחברת מפני שהיה מנודה, שאמר ליעקב "אם לא אביאנו אליך וחסאתי לאבי כל הימים" וקלתת חכם אפילו על תנאי היא באה, (וכל השבטים יצאו עצמותיהם ממצרים, דכתיב "והעליתם את עצמותי מזה איתכם") עד שבא משה וביקש רחמים, ואמר "וזאת ליהודה" שיהודה גרם לראובן שיודה שבלבל יצועי אביו, ע"י שאמר "צדקה ממני", (אמנם תשובה עשה כבר לפני כן. תוד"ה מו), והוסיף לבקש רחמים שיכניסוהו למתיבתא דרקיעא, ושידע לשאת ולתת עם החכמים, ושתעלה לו השמעתא אליבא דהלכתא.

מנא הא מילתא דאמרי אינשי

המשנה למדה שמי שאינו מוחל לחבירו על חבלה נקרא אכזרי מדכתיב "ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך". ולהלן הגמרא לומדת עוד דבר מפסוק זה, ואגב זה מביאה הגמרא עוד מקורות לדברים שאנשים רגילים לומר.

אמרי רבנן **כל המבקש רחמים על חבירו והוא צריך לאותו דבר הוא נענה תחילה**, דכתיב באיוב "וד' שב את שבות איוב בהתפללו בעד רעהו", וי"א מדכתיב "ויתפלל אברהם אל האלוקים וירפא אלוקים את אבימלך" וגו', וכתיב "וד' פקד את שרה" והיינו שילדה בריות, אבל על עצם הלידה נתבשרה לפני כן. תוד"ה כאשר.

המנכש שדה מוקצים מנכש עמם גם כרוב כלומר שכני הרשע נענשים עמו, דכתיב "כולכם פשעתם בי", וי"א מדכתיב "עד אנה מאנתם לשמור מצוותי וחוקותי".

בתר עניא אולא עניותא, כדמצינו שעשירים מביאים ביכורים בקללות של כסף וזהב ועניים בסלי נצרים של ערבה קלופה, ונותנים את הסלים והביכורים לכהנים. וי"א מדכתיב "טמא טמא יקרא" שלא יז לו נגעו אלא הטיל עליו הכתוב חובה לבייש את עצמו.

צ"ב: **טוב להשכים לאכול** בקיץ מפני החמה ובחורף מפני הצנינה, דכתיב "לא ירעבו ולא יצמאו – ולא יכם שרב ושמש". וי"א מדכתיב "ועבדתם את ד' אלוקיםם (-ק"ש ותפילה) וברך את לחמך ואת מימך (-פת במלח וקיתון של מים, מכאן ואילך) והסירותי מחלה מקרבך", ואיתא בברייתא שמחלה זו מרה, ונקרא שמה מחלה מפני שיש בה פ"ג חולאים, ואת כולם פת במלח שחרית וקיתון של מים מבטלים.

מי שקוראים לו חמור שישים אוכף על גבו, דכתיב "ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי בורחת".

מי שיש בו דבר גנאי שיקדים לאומרו לחבירו, דכתיב "ויאמר עבד אברהם אנכי".

האז הולך כפוף ועיניו מרחוק, כלומר לא יתבייש אדם מחמת ענותותו לשאלו מה שנצרך לו, בין לתורה בין לפרנסתו ולתבוע חובה, דכתיב באביגיל שהיתה מתנאה שימות נבל בעלה, ולרמב"ם לדוד שיזכור את יופיה "והטיב ד' לאדני וזכרת את אמתך".

השומע חבירו אוכל והוא אינו אוכל באים עליו מכאובים, דכתיב "ולי אני עבדך ולצדוק הכהן ולבניהו בן יהוידע ולשלמה

עבדך לא קרא" ומבואר שהיה קובל עליו שלא זימנו למשתה. וי"א מדכתיב "ויביאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה" וכתיב אח"כ "ויוסף אברהם (שנתקנא ביצחק) ויקח אשה ושמה קטורה".

חמריה למריה טיבותא לשקיה -אע"פ שהיין מהמלך מחזיקים טובה למוחג, דכתיב "וסמכת את ירך עליו למען שמעון ויראון כל עדת בני ישראל", וכתיב "ויהושע בן נון מלא רוח חכמה כי סמך משה את ידיו עליו וישמעו אליו כל בני ישראל" ובאמת החכמה היא מאת הקב"ה. רש"י. והתוס' (ד"ה חמריה) מבארים שהמשקה נותן בעין לפה למי שהוא רוצה, שהקב"ה אמר "וסמכת ירך" ומשה סמך ב' ידיו.

אדם רעב אוכל כל דבר שיתנו לו, דכתיב "נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מור מתוק".

המחובר לטמא טמא והמחובר לטהור טהור, דכתיב "וילך עשו אל ישמעאל" ושניו בניבאים דכתיב "ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויהיו עמו", ומשולש בכתובים (אין זה במקרא, ושמו הוא בבן סירא. (וכן סלסלה ותרוממך ובין נדיבים תושבך). תוד"ה משולש) כל עוף למינו ישכון ובני אדם לדומה לו. ותנן במתני' כל המחובר לטמא טמא כל המחובר לטהור טהור, ולכן אונקלי (וסמך) על מתכת העשוי כמזלג תללות עליו בחמה בשעת הפשטה כשהוא תחוב בכותל) לא דרג ושל שלחן טמא, ושל מנורת עץ (שאינה מקבלת טמאה אפילו אם נגע בה טמאה מפני שהיא פשוט כלי עץ) טהור. ותניא בברייתא רבי אליעזר אומר לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו, ור"א סובר שזרזיר הוא עוף טמא, ורבנן חולקים וסוברים שהוא טהור.

הקורא לחבירו להוכיחו ואינו עונה ידחהו בידים ליפול ברשעו, דכתיב "יען שחרתוך ולא טהרת מטמומתך לא תטהרי עוד".

בור ששתית ממנו מים אל תזרוק בו אבן, כלומר דבר שהיה נצרך לך פעם אחת שוב אל תבוזה, דכתיב "לא תתעב אדומי כי אחיך הוא ולא תתעב מצרי כי גר היית בארצו".

אין אדם רוצה להכנס בסכנת נוק אלא אם חבירו משתתף עמו, דכתיב "ויאמר אליה ברק אם תלכי עמי והלכתי ואם לא תלכי עמי לא אלך".

הנחשב גדול בקטנותו נחשב קטן בזקנותו, דמעיקרא כתיב "וד' הולך לפנייהם יומם בעמוד ענן לנחותם הדרך וילילה בעמוד אש להאיר להם", ולבסוף כתיב "הנה אנכי שולח מלאך לפניך לשמרך בדרך".

צ"ג, **המתחבר לעשיר מתעשר**, דכתיב "וגם ללוט ההולך את אברם היה צאן ובקר ואהלים".

המוסר דין על חבירו הוא נענש תחילה שנאמר "ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך", וכתיב "ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה", והני מילי שיכול לתבועו בדין בארץ, ובימי שרה היה ב"ד של שם קיים. (תוד"ה דאיכא). ואוי לו לצועק יותר מן הנצעק, ובברייתא איתא ששניהם נענשים דכתיב "וחרה אפי והרגתי אתפם", אבל ממהרים להעניש את הצועק יותר מאת הנצעק, ובספרי איתא שאחד הנזעק ואחד שאינו צועק (שאין העני צועק עליו) שניהם נענשים כשאנים מחזירים עבוטו, וממהרים לצועק יותר ממי שאינו צועק, ולפי זה לא לומדים משרה. תוד"ה אחד.

לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה ונתקיים בזרעה שנאמר "אנה הוא לך כסות עינים", לא-הואיל וכסית ממני ולא גילית שהוא אישך וגרמת אלי הצער הזה יהי רצון שיהא לך בני כסוי עינים, ונתקיים בזרעה דכתיב "ויהי כי זקן יצחק ותכחין עיניו מראות".

לעולם יהא אדם מן הנרדפין ולא מן הרודפין, שאין לך נרדף בעופות יותר מתורים ובני יונה והכשירן הכתוב לגבי מזבת.

האומר לחבירו שזיזק לו בממונו והזיק חייב, ואם אמר ע"מ לפטור פטור. וכן לענין צער אם אמר לו ע"מ לפטור פטור דעל צערו אדם מוחל.

ואם אמר לו שיחבול בראשי אברים שלו ע"מ לפטור חייב, לרב פפא משום פגם משפחה ומשלם הכל ואפילו צער (תוד"ה משום), וכן אמר רבי אושעיא. ולרבא משום שאין אדם מוחל על ראשי אברים שלו. ולרבי יוחנן מיירי שאמר את הע"מ לפטור בדרך תימה, וכן מבואר בברייתא שאם אמר לו הן בדרך תימה זה כמו שאמר לו לא, ואם אמר לו לא בדרך תימה רבי כמו שאמר לו כן אבל אם אמר לו שהוא מוחל לא בדרך תימה, סובר רבי יוחנן שאדם מוחל על ע"מ. (והתוס' (ד"ה רבי יוחנן) כתבו שבימיה גופו אפילו אמר לו הן דומה שאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר, ובנזקי ממונו אפילו אמר ליה לאו דומה שאומר בניחותא מסתמא בתמיה קאמר, כיון שמתחילה אמר לו קרע את כסותי ושבור את כדי).

עוד איתא בבברייתא שלומדים מ"לשמור" שהנותן לחבירו חפץ כדי לאבדו או לקורעו או לחלקו לעניים פטור דכר אינו של המפקיד, והעניים אינם יכולים לתובעו, דאומר לכל אחד שהוא יתן לאחרים. והקשו התוס' (ד"ה ורמינהו) הדפסוק לא פוטר אלא בפשיעה, ויתרצו שאם בא הכתוב רק לפטור בפשיעה מאי איירא ע"מ לקרוע, אפילו אמר לי עינך בן פטור. ור"י מפרש שצ"מ לקרוע הכונה שנתן לו לשמור ולא הרשהו לקרוע, שאז חייב בכל דיני שומר, אבל אם הרשהו לקרוע ולאבד אין עליו שום חיוב שומר, ומזה מוכח שנתנית רשות לקרוע פוטרת, דאי לא הכי היה חייב בשמירה. והגמרא שואלת שממתני' משמע שרק בע"מ לפטור פטור. רב הונא מותרץ שמתני' מיירי כשכבר הגיע לידו וקרע בידים איי"כ אמר לו ע"מ לפטור, ואפילו בא לידו ע"מ לאבד. רש"י. והתוס' (ד"ה הא) כתבו שאם נתנו לידו ואמר לו שמור ואם תרצה תוכל לקרוע חייב, שכיין שקודם נתנו ואח"כ הרשה לו לקרועו אין כוונתו לפטרו אלא לפטומי מילי, כדי שישמור ברצון ולא יחשוש שידקדק עימו, אבל אם כבר לפני שבא לידו אמר לו שישמורו ויכול לקרועו כוונתו לפטורו לגמרי. ורבה שואל ש"לשמור" משמע דכבר בא הדבר לידו. ולכן מבאר רבה דמתני' מיירי שבא לידו בתורת שמירה ואח"כ אמר לו לקרועו, ובהו אינו פטור אם לא אמר לו ע"מ לפטור, ובבברייתא מזדבר שהגיע לידו כדי להזיקו.

ואם אמר לו שיחבול באדם ע"מ לפטור, חייב.

הנותן מעות לשמור ע"מ לחלקם לעניים פטור בפשיעה, ואם המעות קצובות לעניים כך וכך לשבוע לכל אחד חייב דהוי ליה ממון שיש לו תובעים וקרין ביה "לשמור".

הגוזל עצים

פרק זה מתחלק לשמונה חלקים: הראשון בגזל ונשנית הגזלה בידו, הן לשבח הן לקלוקל, הן שנוי מאליה הן שנוי על ידי מעשה, על איהה צד משתלם ועל איהה צד אינו משתלם. השני שלא נשתנה גוף הדבר בידו אלא שנספס ביד הגוזל לסיבה אחרת שלא מחמת קלקול גוף הדבר, כגון חמץ הגיע זמן איסורו, על איזה צד משלם. השלישי שלא גזל אלא שנמסר בידו על מנת לתקן, וקלקל, על איהה צד חייב. הרביעי בנמסר בידו לתקן וכבר תיקו דבר שגזל, מה דיני, כגון גזל את אביו, החמישי בגזל ונשבע ורוצה לשוב ולהשיב את גזילו, מה הוא חייב להחזיר, ועל איהה צד, ויתכפר לו. הששי שלענין זה קבלת שבועה כשבועה, ושכפירת הפקדון כגזלה לענין זה. השביעי בגזול לאדם והגיע לו חלק אחר כן באותו דבר שגזל, מה דיני, כגון גזל את אביו, ויתגלגל עם זה דין אחר הדומה לו שלא ממין הענין. השמיני בגזול את הגר ואין לו יורשים ומת, על איהה צד גזילו משתלם. זהו שורש הפרק דרך כלל, אלא שיתגלגלו בו דברים נוספים. מאירי.

אם שינוי קונה

כתיב בגזלן "והשיב את הגזילה אשר גזל" והיינו שהגזלן חייב להחזיר את החפץ שגזל עצמו, ולא את דמיו, (ואף אם הוקר או הוזל מחזירו כמות שהוא. ב"מ מ"ג.)

במקום שהחפץ השתנה י"א שבכחה גוונא שינוי קונה ויכול להחזיר דמיו, דכתיב "והשיב את הגזילה אשר גזל" -אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו שילם דמיים. לאביי ב"ש סוברים ששינוי אינו קונה ובי"ה סוברים ששינוי קונה, ויש תנאים שסוברים שגם לבי"ה שינוי אינו קונה, ולרבא לכ"ע שינוי קונה, ויש אופנים שיש מחלוקת האם זה נחשב שינוי, וכדלהלן.

ויש לברר מתי נחשב שהחפץ השתנה ומה לא נחשב שינוי, בשינוי החוזר ובשינוי שאינו חוזר, בשינוי מאיליו ובשינוי ע"מ מעשה. וכן יש לדון מה הדין כשהחפץ הושבחה, האם השבח שייך לגזלן לא לגזל. ולפעמים אין צריך להחזיר (כשאין הגזילה קיימת או כשקבעה בבנין וכדומה) משום תקנת השבים. וכדלהלן (ז"א: - צ"ח:).

צ"ג: מתני'-

הגוזל עצים ועשאן כלים צמור ועשאן בגדים, משלם דמי עצים וצמור כשעת הגזילה, ואינו חייב להחזיר לו כלים, דקני בשינוי. גזל פרה מעוברת וילדה, רחל טעונה וגזזה, משלם דמי פרה העומדת לילד, ודמי רחל העומדת ליגזז, והעודף שהולד והגזיה שיום עכשיו יותר שלו, דקנתה בשינוי. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה, רחל ונטענה אצלו וגזזה, משלם כשעת הגזילה. זה הכלל כל הגזלנים משלמין כשעת הגזילה. (ועיין לקמן צ"ה. דעות נוספות בדין זה.)

האם גזלן קונה בשינוי החוזר לבריותו-

ממתני' משמע שגזלן קונה רק בעשית הכלים ולא בשיוף, ורק בעשית הבגדים ולא בליבון, ובבברייתא מבואר שגזלן קונה בשיוף עצים ובסיתות אבנים ובליבון צמור ובניקוי פשתן מן הנעורת. ואי נמצא שקנה כבר בשיפו העצים וליבון הצמור, אמאי נקט במתני' שעשאם כלים ובגדים, והרי כבר לפני כן קנה.

לאביי מתני' איירי בשינוי החוזר, כגון עצים משופים שעשאן כלים כגון תיבות כתיבאות שזה שינוי קל שחוזר לבריותו ע"י ניתוק הנסכים זה מזה, או צמור טויו שעשו בגדים ויכול לפרק את הבגד והוי חוסין כדמשיקרא, ואם צמור טויו שגזלנים ויכול לפרק את הבגד והוי וסיתתם שהוא שינוי דאורייתא דכתיב "אשר גזל" -אם כעין שגזל יחזיר ואם לאו דמי בעלמא בעי לשלומי. ותנא דבברייתא לא נקט אלא

שינוי דאורייתא. ולרבה דס"ל שגם שינוי החוזר לבריותו קונה מדאורייתא, מתני' בעצים משופים לרבותא שגם שינוי החוזר קונה, ובבברייתא מחדשת שגם שינוי בעלמא קונה אע"פ שאין שם כלי עליהם. תוד"ה הגזל.

ולרב אשי אף מתני' מיירי בשינוי שאינו חוזר, כגון שעשה בוכני ע"י ששיפה את העץ, ודווקא שיפוי כזה שנעשה בכך בוכני קונה, אבל שיפוי שאין משתנה שמו בכך בוכני אינו קונה, כמבואר לקמן צ"ו דבעינן שינוי השם. תוד"ה טוואו.

האם ליבון נחשב שינוי-

איתא בבברייתא שאם גזל צמר וליבנו משלם כשעת הגזילה, ומבואר שליבון הוי שינוי. ומאידיך איתא במתני' (חולין) שאם לא נתן ראשית הגז עד שצבעו פטור דקנייה בשינוי, וא"צ לשלם דמים דכיון דלא מטא לידיה אינו גזל גמור, אבל אם רק ליבנו ולא צבעו חייב, ומבואר שליבון אינו שינוי.

לאביי נחלקו ר"ש ורבנן אם ליבון הוי שינוי, כדמצינו לענין ראשית הגז שאם גזזו טוואו וארגו אינו מצטרף לשיעור חיוב ראשית הגז שהוא חמש רחלות שחוזים מכל אחת מנה ופרס, שבזה צריך לתת לכתוב כמה שירצה ובכד שיתן תנייה תשובה, והיינו שאם אחר גזיתו כל אחת ואחת צבע את הגיזה קנה בשינוי ואינם מצטרפות לחיוב ראשית הגז, ובליבון, לר"ש אין מצטרף, ולחכמים מצטרף.

לרבא אף לר"ש ניפוץ ביד בלא סירוק במסרק אינו שינוי.

ולרבי חייה בר אבין דווקא בכבריה כברויי בגפרית כדי שיתלבן יפה הוי שינוי, ולא בחוווריה חווריי. וכתבו התוס' (ד"ה הא) שחוווריה חוורי אפילו לר"ש לא הוי שינוי, וכבריה כורווי אפילו לרבנן הוי שינוי, ורבא לא רצה לתרץ כן משום דס"ל שכבריה כברויי לא חשיב ליבון אלא צביעה. וי"ג שלרבי חייה הא והא רבנן, ולפ"י ר"ש חולק אפילו בחוווריה חוורי, וקשה למה לא העמיד ככ"ע ובנפציה נפוצי, ושמא ס"ל שגם בזה נחלקו.

והא דמצינו שלר"ש אם צבע את הצמר מצטרף לראשית הגז (אבל אם טוואו או ארגו אין מצטרף, ולת"ק אף בצבעו אין מצטרף), ואי"כ כ"ש שליבון לא הוי שינוי, צ"ל דתרי תנאי אליבא דר"ש, או שצבע קל מליבון מפני שיכול להעבירו ע"י צפון ואילו ליבון אינו חוזר, ורק בקלא אילן שאינו יורד הוי שינוי.

אלו תנאים ס"ל שינוי במקומו עומד-

ר"ש ס"ל שינוי במקומו עומד, ועל כן צבע לא הוי שינוי. ואף שר"ש מודה בטוואו וארגו, וחולק רק בצבעו דס"ל דלא הוי שינוי כיון שלא נשתנה גוף הצמר, אין כוונת הגמרא שכולם סוברים אותו דבר, אלא שכולם בשיטה אחת. תוד"ה רבי שמעון.

וכן ס"ל לבי"ש שאמרו שאתנן נשאר באיסורו למזבח אע"פ שנשתנה, (דכתיב "גם הם" לרבות בשינויהם, וב"ה מתירים דכתיב "הם" ולא שיינויהם, וכן מרבים משם הם ולא וולדותיהם, ולבי"ש ממעטים רק וולדותיהם, וקשה לבי"ה מה לומדים מ"גם").

צ"ד. וכן ס"ל לרבי אליעזר בן יעקב לגבי סולת גזולה שטחנה לשה ואפאה, שאינו יכול לברך על הפרשת חלה דאין זה מברך אלא מנאץ. ואף שמשעת גלגול חיוב בחלה, קמ"ל שאע"פ שעשה את כל השינויים הללו אין זה מברך אלא מנאץ. אי נמי נקט אפיה משום דהיכא שאין תחילתו עיסה אין מתחייב בחלה עד אחר אפיה. תוד"ה ואפאה.

וכן ס"ל לרבי שמעון בן אלעזר שיכול הגזלן להחזיר גזילה אע"פ שכחשה, (ומ"מ אם השביחה נוטל שבחו משום תקנת השבים).

וכן ס"ל לרבי ישמעאל שאף שמצות פאה להפריש מן הקמה דכתיב "לא תכלה פאת שדך לקצור", אם לא הפריש מן הקמה יכול להפריש מן העומרים ומן הכרי, ואם מירח (החלקת הכרי ברחת, שזהו גמר מלאכה למעשה) מעשר ואח"כ מפריש פאה כדי שלא יפסיד הני שצטרף לתת מעשר כיון שנתחייב ביד בעה"ב במעשר (ואף למאן דאית עיהי ברירה כל זמן של הפריש פאה ולא בררה הכל שלו ונתחייב במעשר ושוב לא יפטר. וה"ה דחייב בתרומה. אלא שתרומה גזילת הפריש כבר בגורן. תוד"ה מרחו), דבשאר מתנות עניים פטור ממעשר כיון שזה הפקר, ואפילו מן העיסה, (ולת"ק אינו מפריש מן העיסה דקנייה בשינוי והוי ממון שאין לו תובעים, אבל לפני לישה אין כאן שינוי, דאוכל הוא כמו שהיה).

וכל הני תנאים ס"ל שלא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה.

לרבא אין ראייה מהתנאים הללו דס"ל שינוי במקומו עומד, דשאני צבע שיכול להעבירו ע"י צפון, ושאני אתנן משום שאיסורו לגבוה, ושאני ברכה שזה דין מצוה הבאה בעבירה, ושאני בהמה שכחשה שזה שינוי החוזר ע"י פיסוס, ושאני פאה שהיא מתנות עניים וכתבי ביה "תעזוב" יתירא, וא"א ללמוד משם, דאיצטוריין לפטור ממעשר במפקיר כרמו והשכים בבוקר ובצור, (אבל בפרט ובעוללות בשכחה ופאה חייב אע"פ שהפקר פטור מכולם, דבכל הני כתיב תעזוב יתירא למעט שבכחאי גוונא אינו הפקר לפטור).

לשמואל אין שמין הנבילה לא לגנב ולא לגזלן לומר שיוסיף על שוויה עד שמשלים לו נזקו, אלא משלמים בהמה מעליא, דשינוי קונה, אלא לנזקין. ומאידיך אמר שמואל שהלכה כרשב"א שגזלן יכול

להחזיר גזילה שכחשה. לרבא שרשב"א מדבר רק בהכחשה דהדר כגון שמתה או נשברה רגלה ניחא, ולאביי שמואל אמר ש"א שהלכה כרשב"א וליה לא סבירא ליה.

צ"ד: שיטת רבי יוחנן
שמדאורייתא שינוי אינו קונה, דכתיב "והשיב את הגזילה אשר גזל" -מכל מקום, וטעמא דמתני' שלא משלם כלים אלא דמי עצים, משום תקנת השבים. והגמ' מביאה שכונת רבי יוחנן דווקא בשינוי החוזר לבריותו, כגון שגזל עצים משופים ועשאם כלים, אבל שינוי שאינו חוזר קונה, דאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה, ותנן לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור.

תקנת השבים-
מעשה באחד שביקש לעשות תשובה, ואמרה לו אשתו איך יעשה תשובה כשאפילו אבנט אחד אינו שלו, ונמנע ולא עשה תשובה, באותה שעה שנה רבי שגזלנים ומלוי בריבית שמוחזרים אין מקבלים מהם, והמקבל מהם אין רוח חכמים נוחה הימנו -אין רוח חכמה וחסידות בקרבו. (לר"ת תיקו רק לדורו, ולא לדורות הבאים, ור"י אומר שהתקנה היתה רק לאלו שרוב עסקם ומחיתם בגזל וריבית. תוד"ה בימי). ואמנם הם עצמם מחזירים כדי לצאת ידי שמים. ואם הגזילה קיימת מקבלים מהם, אמנם קורה ושקעה בבנין כפי שיש הפסד להוציאה הוי כאין גזילה קיימת, ויטול דמיה מופני תקנת השבים ויז"מ דמיה חייב להחזיר כיון שהגזילה קיימת בבירה. והא דתנן שהרועים (שהם גזלנים לרעות בהמה בשדות אחרים. רש"י. ולתוס' (ד"ה כאן) מיירי בהמה של אחרים וגנב מהם גיזה וחלב, ואינו חשוד להרעות בשדות של אחרים, דאין אדם חוטא ולא לו) והגבאים של מלך לגבות מיסים והם לוקחים יותר, והמוכסים, תשובתם קשה, ומחזירים לאלו שהם מכירים שגזלו, ואם אינם מכירים יעשו בהם צרכי ציבור שהגזלים יהנו ממנו, איירי קודם התקנה, או כשהגזילה קיימת.

הניח להם אביהם מעות של ריבית אע"פ שידועים שהם של רבית אינם חייבים להחזיר, דכתיב "השיב את הגזילה אשר גזל" והם לא גזלו כיון שקנו בשינוי רשות, וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי, אמנם דבר המסוסים שניקר לרבים עשה זה גזל אביהם חייבים להחזיר מפני כבוד אביהם, והיינו אם עשה תשובה ולא הספיק להחזיר בעצמו עד שמת, דאל"כ אינם חייבים בכבודו, דכתיב "ונשיא בעצמן לא תאורו" -בעושה מעשה עמך. ואם החזיר ולא קיבלו ממנו, אין הבנים חייבים להחזיר, דתו ליכא גנאי. וי"מ שכונת הגמרא שאם אביהם לא חשש להוציאה מרשותו משום כבודו, אין הבנים חייבים להחזיר משום כבוד אביהם. (תוד"ה א'י). עוד כתבו התוס' (ד"ה לצאת) שלמ"ד ריבית קצוצה אינה יוצאה בדיונים, אינו חייב אפילו לצאת ידי שמים.

למי שייך שבח גזילה

להלן יבואר מה הדין כאשר הגזילה הושבחה, מתי השבח שייך לנגזל, משום שלא קנה בשינוי, או משום קנס, ומתי השבח שייך לגזלן, משום שהוא קנה ע"י השינוי, או משום תקנת השבים. וכן יבואר האם יש חילוק בזה בין אם השבח הוא ע"ג הגזילה, לבין אם השבח אינו ע"ג הגזילה.

צ"ה. הגזול רחל וגזזה או פרה וילדה
לר"מ משלם אותה ואת גזיותיה ואת ולדותיה -מה שגזל ומה שהשביחה. ולרבי יהודה הגזילה חוזרת בעיניה ריקנית ויוסיף לשלם דמי גזות ועובר כפי שוים בשעת הגזילה ללא השבח. ולר"ש משלם כפי שויה בשעת הגזילה, ולקמן מפרש במה חולקים ר"י ור"ש.

ביאור שיטת ר"מ-
ר"מ ס"ל ששינוי קונה, ומ"מ קונסים את הגזלן שלא יקבל את השבח כדי שלא יהא חוטא נשכר, ובשוגג לא קניס ר"מ. ועל כן הגזול רחל וגזזה או פרה וילדה משלם אותה ואת גזיותיה ואת וולדותיה, שאף דסבר ר"מ שינוי קונה, וג"מ שאם לא השביחה אלא כחשה שמשלם כשעת הגזילה, ואינו יכול לומר לו הרי שלך לפניך, מ"מ השבח אינו שלו, דקניס ר"מ, ולפי זה אין חילוק בין עבדים שהזקינו לבהמה שהזקינה, שבשניהם אומר לו הרי שלך לפניך, ומה שאמר ר"מ שבעבדים והזקינו אומר לו הרי שלך לפניך משום דעבדא כמקרקעי וקרקע חוזרת בעיניה ואינה נקנית לגזלן בשינוי להיות ברשותו, היינו לדבריהם דרבנן דס"ל שמשלם כשעת הגזילה (אמנם רבנן סוברים שעבדא כמטלטלי דמי). ולרב (שהופך את השיטות במחלוקת בהמה שהזקינה ועבדים שהזקינו) שיטת ר"מ שבין בהמה שהזקינה ובין עבדים שהזקינו משלם כשעת הגזילה, ולרבנן בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך. וה"ה בנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור או איפכא, א"צ לשלם אלא דמי הצמור ולא את השבח שזה שוה יותר לאלו שצריכים צבע זה, מפני שקנה את הצמור בשינוי, ואיירי בצבעו בשוגג, דלא קניס ר"מ בשוגג כגון מי שקנה מגזלן והשביח ולא ידע שזה גזול, אבל במזיד צריך לתת לו דמי צמרו ושבוהו.

מה גובים רק מנכסים בני חורין-
פירות, שבח פירות, המקבל עליו לזון בן אשתו. וכן שטר חוב שאין כתוב בו אחריות נכסים, וכתובת אשה שאין בה אחריות, והיינו

לר"מ דס"ל אחריות לאו טעות סופר, ולפי זה שבח פירות היינו גוזל שדה מחבירו ומכרה לאחר והשביחה הלוקה, והבעלים מוציא את הקרקע עם השבח מהלוקה, שהוא גובה מהגזלן שמכרה לו באחריות את הקרן מנכסים משועבדים ואת השבח מנכסים בני חורין, ומיירי בלוקה ת"ח שידע שקרקע אינה נגזלת, אבל בלוקה עם הארץ אין בעל הקרקע נוטל את השבח, ובדשוג לא קניס רב מאיר. וכן אין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם. ומכאה קשה לטמואל דאמר (ב"מ ג'), ש"ל"מ שטר רבוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא מנכסים משועבדים ולא מבני חורין, דהכא משמע דגבי מבני חורין, ויש לדחות דהתם מיירי שמפורש בשטר שלא קבל עליו אחריות. תוד"ה חמשה.

צ"ה: ביאור דעות רבי יהודה ור"ש-

לרב זביד רבי יהודה סובר ששבח גזילה שעדיין הוא על גבי הגזילה כגון ריקנית ונתעברה או נטענה גיזה כולו של הנגזל, דס"ל שהגזילה חזרת בעיניה בין לשבח בין לגריעותא כמו שהיא בשעת תביעה בבי"ד, אמנם אם גזא וזילה ודאי תבוע ממנו דמי גיזה ועובר כדמקריא, דקנאם בשינוי, ודלא כר"מ שמשלם הכל משום קנסא אע"פ שקנאם בשינוי. (וכתבו התוס' ד"ה בשבח) שלרבי יהודה שבח שלא ע"ג גזילה היו גזולן, או משום דהוי שינוי גמור, או משום תקנת השבים. ובשינוי החזר שמא מודה רבבי יהודה שמשלם כשעת הגזילה אע"פ שזה שבח שיע"ג גזילה, שכיון שטרח בזה שייך תקנת השבים, ובצבע אדום במקום שחור לא שייך תקנת השבים, כיון דלא נחת בתורת גזילה. ולר"ת א"צ לרבי יהודה טעמא דתקנת השבים, אלא שינוי קונה, ושבח שיע"ג גזילה שהוא חזר היו דגול). ולר"ש כולו של הגזלן דשינוי קונה, ולא ישלם אלא כפי השווי דשעת הגזילה.

לרב פפא רבי יהודה סובר שהגזלן נוטל את כל השבח שיע"ג גזילה (משום תקנת השבים, אבל שינוי אינו קונה. ולר"ת סובר רבי יהודה ששינוי קונה אע"פ שזה שינוי החזר, ובצבע אינו קונה משום שאינו מתכוין לקנותו. תוד"ה בשבח), וחוזרת בעיניה היינו כדמקריא. ולר"ש נוטל הגזלן למחצה לשליש ולרביע כדרך מנהג מקבלי בהמות להשביחם בזמן גדול כזה. (ואפילו ילדה נוטל למחצה שליש ורבע. תוד"ה מני). ותניא כוותיה דרב פפא, ונטל הנגזל את השבח בדמים ולא בגוף הפרה, אמנם לרבי יהודה שהשבח לגזלן מתקנת השבים, פשיטא דמגופיה שקיל. תוד"ה לר"ש.

וכן הבכור נותן לפשוט דמים כפי מה שהשביחו הנכסים קודם חלוקה, שהרי אין הבכור נוטל בשבח פי שניים. וכן בעל חוב שטורף קרקע נותן ללקוחות את השבח שהשביחו את הקרקע בדמים ואין נותן לו קרקע כשיעור שהשביחו. (והיינו כשהחוב הוא כשווי הקרקע בלא השבח, והשבח מגיע לכתפים (כגון תבואה שגדלה כל צרכה נותנה ללוקח או דמיה. רש"י. ולתוס' ד"ה שבח) אינו גובה אלא מדבר החיזיר הקרקע, ומגיע לכתפים היינו דבר שסופו להתלש וישאו אותו בכתפיים. ור"ת מפרש דמגיע לכתפים הכונה דבר רבא בטורח), אבל אם החוב הוא יותר משווי הקרקע גובה המלוה אפי' שבח המגיע לכתפים (וחזר הלוקח וגובה מהמוכר, ומיתומים גובה אע"פ להם על מי לחזור, דכרעיה דאבהון נינהו, אבל כמתנה אינו גובה כיון שאין ללקבל על מי לחזור. וכל זה לרמ"ד שהלוקח לא יכול לסלק את המלוה במעות, אבל למ"ד ש"יכול לסלק במעות, יכול לתבוע ממנו קרקע בשיעור השבח, אא"כ עשה את הקרקע אפותיקי שגם אם יש מעות ללוקח גובה ממנו את הקרקע. וכתבו התוס' (שם) דהשתא דמירי בעשאו אפותיקי, אין חילוק אם החוב כשיעור הקרקע או כשיעור הקרקע והשבח, דכיון שעשאו אפותיקי משלם היציאה אע"פ שהחוב הוא כשיעור הקרקע והשבח, אך י"ל בשלקוחות לא יתן להם שבח מפני שיש להם על מי לחזור.) וכן בעל חוב הטורף קרקע מיתומים עבוי חוב אביהם, אין לו כלום במה שהשביחו הנכסים לאחר המיתה, נותן את השבח בדמים. וכן אריס אם בא לסלקו מאריסותו מסלקו מן השבח בדמים. תוד"ה שלשה.

צ"ו. גזלן וקנה
ההשביח ומכר או הוריש את הגזילה, קנו הלוקח או היוורש את השבח והשבח למחצה שליש ולרביעי, או הכל ומפני תקנת השבים.
לוקח שהשביח
מה שקנה מהגזלן, זוכה בשבח למחצה שליש ורביעי וכר"ש, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. וכתבו התוס' ד"ה (כל שאף שהנגזל אינו נותן שבח ורק הגזלן נותן שבח, היינו בקרקע שאינה נגזלת והגזלן עצמו לא מוכר שבה, אבל במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים, גם ללוקח ממנו יש שבח.

עכו"ם שהשביח
אינו זוכה בשבח, דאין עושים תקנה לעכו"ם, ואם מכר את הגזילה לישראל ג"כ אינו זוכה בשבח, דהבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם, ואם גזלה ישראל ומכר ועכו"ם חזר העכו"ם ומכרה לישראל הגמ' מסתפקת אם הישראל האחרון זוכה בשבח, תיקו.

לוקח שהשביח מה שקנה מהגזלן, זוכה בשבח למחצה שליש ורביעי וכר"ש, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. וכתבו התוס' ד"ה (כל שאף שהנגזל אינו נותן שבח ורק הגזלן נותן שבח, היינו בקרקע שאינה נגזלת והגזלן עצמו לא מוכר שבה, אבל במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים, גם ללוקח ממנו יש שבח.

עכו"ם שהשביח
אינו זוכה בשבח, דאין עושים תקנה לעכו"ם, ואם מכר את הגזילה לישראל ג"כ אינו זוכה בשבח, דהבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם, ואם גזלה ישראל ומכר ועכו"ם חזר העכו"ם ומכרה לישראל הגמ' מסתפקת אם הישראל האחרון זוכה בשבח, תיקו.

עכו"ם שהשביח אינו זוכה בשבח, דאין עושים תקנה לעכו"ם, ואם מכר את הגזילה לישראל ג"כ אינו זוכה בשבח, דהבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם, ואם גזלה ישראל ומכר ועכו"ם חזר העכו"ם ומכרה לישראל הגמ' מסתפקת אם הישראל האחרון זוכה בשבח, תיקו.

צ"ז. גזלן וקנה ההשביח ומכר או הוריש את הגזילה, קנו הלוקח או היוורש את השבח והשבח למחצה שליש ולרביעי, או הכל ומפני תקנת השבים.

לוקח שהשביח
מה שקנה מהגזלן, זוכה בשבח למחצה שליש ורביעי וכר"ש, דמה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. וכתבו התוס' ד"ה (כל שאף שהנגזל אינו נותן שבח ורק הגזלן נותן שבח, היינו בקרקע שאינה נגזלת והגזלן עצמו לא מוכר שבה, אבל במטלטלין שיש שבח לגזלן מפני תקנת השבים, גם ללוקח ממנו יש שבח.

עכו"ם שהשביח
אינו זוכה בשבח, דאין עושים תקנה לעכו"ם, ואם מכר את הגזילה לישראל ג"כ אינו זוכה בשבח, דהבא מכח עכו"ם הרי הוא כעכו"ם, ואם גזלה ישראל ומכר ועכו"ם חזר העכו"ם ומכרה לישראל הגמ' מסתפקת אם הישראל האחרון זוכה בשבח, תיקו.

אם חתכו לא קנאו דעדיין שמו גובי דדיקלא, אבל אם עשה ממנו קורות הוי שינוי, אך קורות גדולות שעשאם קטנות אינו שינוי, אא"כ עשאם קצוצייתא קרשים.

לולב
שעשאו הוצי' שחתך את העלים מהשדרה קנאו, כיון שנשתנה שמו מלוליבא להוצי', וכן אם עשה מההוצי חופיא - מטטאט, והוי שינוי שאינו חוזר שחולק כל עלה לשנים, אבל חופיא שעשאו שרשורא (-חבל) לא קנה, דהוי שינוי החוזר. והגמ' מסתפקת מה הדין בנחלקה התיזמת (העלה המצמעי העליון שבלולב. רש"י.

וכתבו התוס' ד"ה (נחלקה) דאיתא בתשובות הגאונים שהוא כשני הוצים הדבוקים זה בזה, וכן משמע בה"ה, ולפי כן מאד קשה למצוא לולב כשר, כי לולב כזה יש פחות מאחד ממשווא מאות, וי"ל שגם לדבריהם אם מתחילת ברייתו אינו כפול כשר, ורק כשהיה כפול ונחלק פסול. ולר"ש נחלקה הכונה שנתלקו שינוי העלים שמהם מורכב העלה האמצעי, ונסדקה השדרה עד העלים שמתחת, ומשמע מדבריו שנסדקה עד שנראים העלים העליונים חלוקים ומפורדים זה מזה. וי"מ שכל עלי הלולב כפולים דבוקים בגבם, ושני העלים העליונים שכל אחד מהם כפול נקראים תיזמת, ונחלקה התיזמת הכונה ששני אלו נחלקו קצת מן השדרה, ואף שרוב הלולבם כך, הספק הוא בלולב כזה.) וללישנא קמא לא נפסל הלולב אלא בניטלה ולא בנחלקה. וללישנא בתרא גם בנחלקה הלולב נפסל, וממילא קנה בשינוי. וכתבו התוס' ד"ה (ניטלה) שלולב שנקטם ראשו שפסול היינו בנקטמו הרבה מן העלים. שהרי ניטלה התיזמת זה נקטם ומשמע שדווקא בניטלה פסול ולא בנקטמה, אך י"ל דס"ד שניטלה כשר מפני שזה הדר יותר מנבנקטמה.

צ"ו: גזל טלה ונעשה חיב
עגל ונעשה שור הוי שינוי וקנאו, ואם טבח ומכר אינו מתחייב ד' וה'.

שינוי החוזר - עפר שעשאו לבניה לא קנאו, דהוי שינוי החוזר, אבל לבניה שעשאו עפר קנה, דאף אם יעשה לבניה פנים חדשות ואין לכאן שהיא צריכה תיקון וגיבול חדש ואי"ל לצמינה שתהיה ממש כמו הראשונה. וכן הדין ב**נסכא** (גוש כסף) ו**זוזי**, ואף שהנסכא לא יהיה כמו שהיה בתחילה, אין מקפידים על כך. (ואם עשה מהנסכא כלי קנה, כמו בנסרים שעשאם כלים, אבל זוזי ולבניה אין להם חשיבות כ"כ. תוד"ה ועבדיה.) והגזול זוזים שחורים כעין ישיים ועשאם חדשים שליבנם, לא קנה, מפני שסופם לחזר ליושנם, אבל חדשים שהשחירם קנה.

רב נחמן קנס גזלן קבוע שיתן חצי ממה שהשביח את הקרקע שלו ע"י צמד בקר שגנב, ולא קנס אותו שיתן את כל השבח, מפני שהשבח ממנו גם מכח הקרקע.

שינוי בעבדים, ואם עבדא כמקרקעי נמי

הגחל קרקע חיבי להחזירה כמות שהיא אף אם נשתנתה, דברשותא דמרה קיימה. ולהלן יבואו האם בעבדים דינם כקרקעות ולענין זה, ולענין החיוב לשלם אם עשה בהם מלאכה, ולענין שבועה (וקניינים. תוס').

גזל בהמה והזקינה או עבדים והזקינו
ל"ק ממשלם כשעת הגזילה, ולרב פפא הוא הדין בהכחישו כחש דלא הדר אף שאינו שינוי כמו בהזקינה, דלא נשתנה כל הגוף. ולר"מ בעבדים אומר לו הרי שלך לפניך דעבדא כמקרקעי דמי וברשותא דמורא קיימי. ולרב השיטות הפוכות (דמתני' איפכא אתנייה, אי נמי חדא מקמי תרתי (המחליף פרה בחמור וכדלהלן) אפיך), והלכה שיכול לומר בעבדים הרי שלך לפניך.

המחליף פרה בחמור או המוכר שפחתו וילדו הפרה או השפחה, (נקט מחליף בבהמה, דבהמה אינה נקנית בכסף עד שימשוך, ואם משך ודאי ראה אם כבר ילדה, אבל כשהחליף מסיפק שבעל הפרה משך את החמור כדי שבעל החמור ימשוך את הפרה בכל מקום שהיא. ובשפתא נקט מוכר מפני שהיא נקנית בכסף אע"פ שאינה לפנינו בשעת מתן מעות. רש"י. ותוס' ד"ה (המחליף) נדים אם שפחה נקנית בכסף לר"מ שלא מקיש עבדים לקרקעות, דס"ל שנשבעים על העבדים ולא על הקרקעות, ויש לחלק דשבועה וגזל תרוייהו נפקי מכלל ופרטי, אבל לענין קנין שמא ר"מ סובר שדינם כקרקע), ואם המוכר טוען ברי שברשותו ילדה הלוקח שותק זכה המוכר בולד דברי ושמא ברי עדיף, (ולמ"ד לא ברי עדיף הטעם משום דשתיקה כהודאה. תוד"ה והלה), ואם שניהם שמוא יחלוקו. **ואם שניהם רב**, לר"מ ישבע המוכר שברשותו ילדה שבועה דאורייתא של מודה במקצת, ומיירי בקטע לידה דאם דליכא לפוטרו משום הילך, דבכל מקום השבועה מוטלת על הנתבע דכתיב יולקה בעליו ולא ישלם" - מי שעליו לשלם נשבע ולא ישבע הנתובע ויטול, ולחכמים אין נשבעים לא על העבדים ולא על הקרקעות ועמזדו ברשות מוכר עד שיביא הלוקח ראיה.

צ"ז. התוקף עבדו של חבירו ועשה בו מלאכה
פטור מלשלם שכר לבעלים, ולמ"ד עבדא כמקרקעי דמי (אפילו תקפו תורת גזולתו אינו יוצא מרשות הבעלים דהוי כקרקע שאינה נגזלת ומשלם שכר היתא דקימא אע"פ תוד"ה ומי) אינו פטור אלא שלא בשעת מלאכה - בזמן שאינו רגיל לעשות מלאכה או שאין לבעלים מלאכה לעשות, דזה נתנה זה לא חטר פטור. דניחא ליה דלא ליסתרי עבדיה -שלא ילמד דרכי הבטלה, וכמו שהדר **בחצר חבירו** דלא קיימא לאגרא **שללא מדעתו** א"צ להעלות לו שכר, משום דביתא מיתבא יתיב - אינו ררב, מפני שהדר בתוכה מתקן סדקיה, או משום "ושאיה

יוכת שער" - שד ששמו שאיה מכתת כתלים שאין בהם דיריים, וא"כ בעל הדירה נהנה ממה שהוא דר שם.

ואמנם מלוה אסור לו להשתמש בעבדו או בבית של הלוה, משום דמחזי כריביה. וכתבו התוס' ד"ה (לוהו) שמה שמבואר כאן שאסור ללוה לעשות שום טובה מלוהו, אפי' דברים שהיה עושה לו בלא הלואה, ואפילו דברים שאין רגילות ליטול מהן שכר, וכ"ש דברים שאין רגילות להשאיל בחינם אבל הוא אחרבו וגם בלי ההלואה היה נותן לו בחינם, זה דווקא במייל דפרהסיא אוושא טובא, כגון לדור בחצירו ולתקוף בעבדו, אבל להשאיל לו כליו או אפי' סוסו כיון דבלאו הכי משאלו מותר. ועוד שמא י"ל שדבר שהיו עושים גם לפני ההלואה מפני שהיו אוהבים מותר, דומיא דהקדמות שלום שאין אסור אלא באותו שלא היה רגיל להקדים לו מקודם לכן. ואמנם אפילו דבר שהיה משאלו בלאו הכי, כגון חצר דלא קיימא לאגרא, אם נכנס שלא מדעת חבירו חייב, אף שאם לא הלוה לו היה פטור.

התוקף ספינתו של חבירו ועשה בה מלאכה- אם היא עומדת להשכרה דסתמא אדעתא ברה אהיה נחתו ואינו גולן, יכול הבעלים לתבוע את שכרה בעל כרחו אם זה יותר מהפחת, או את הפחת - שאם נשברה או נתקלקלה ודמי פחתה יתרים על שכרה נוטל דמי פחתה, שכיון שנטלה בעל כרחו זה גזל, ואם אינה עומדת להשכרה אין לו אלא פחת. וללישנא בתרא אף בעומדת להשכרה אם נחת לה אדעתא דגזלותא אין לו אלא פחת אפילו כששכרה יותר מהפחתה, דכל הגזלנים משלמים כשעת הגזילה.

דין מטבע שנפסל או נסדק

הלן יבואר מתי מטבע שנפסל או נסדק הוי שינוי, ומתי לא הוי שינוי, ונ"מ אם גנב יכול לומר לו הרי שלך לפניך או לא, וכן יבואר דין מטבע שנפסל בתשלומין ובחילול מעשר שני, וכן יבואר מה צריך לו להחזיר כשלוה מטבע והוסיפו עליו.

בגזילה - גזל מטבע ונסדק משלם כשעת הגזילה, אבל אם הוא נפסל אומר לו הרי שלך לפניך. לרב הונא איירי אף בפסלתו המלכות שהמלך ציווה שלא יצא לא במדינה זו ולא במדינה אחרת. אבל לרב יהודה אם פסלתו מלכות הוי כנסדק דמינכר הויקא שאינה זומה לצורת המטבעות היוצאים עכשיו, ואיירי רק בפסלתו מדינה זו - בני המדינה פסלוה, ויוצא במדינה אחרת, שיכול לומר לו כך והוציאה שם.

צ"ז: בהלואה - המלוה את חבירו פרגמטיא על המטבע -שקצץ לו מעות, ונפסל המטבע, לרב צריך לתת לו מטבע היוצא, כיון שקיבל עליו לתת מטבע, וזה אינו נחשב מטבע, ולשמואל יכול לומר לו שיוציאה במיטן, ואמר רב נחמן שמסתבר שזה דווקא כשהמלוה יש לו דרך לשם (-צריך ללכת לשם).

וכתב רש"י שכל זה בפרגמטיא, אבל אם הלוהו מעות משלם לו מה שהלוהו. וכתבו התוס' ד"ה (מלוה) שמשמע מרש"י שגם אם הלוהו מעות וקצבל לו וישלם לו מעות, משלם מטבע היוצא באותה שעה, אלא שבהלוואה אין רגילות להוכיז דבר, אבל בפרקמטיא אפי' אמר סתם כך וכך מעות תתן צריך לשלם לו מטבע היוצא. אבל שיטת התוס' שאין חילוק בין מכר לו פרקמטיא לבין הלוהו מעות, ומיירי כשהנתנה עמו ע"מ שישלם לו מעות, שכיון שפירש לו כן כתמאן דמלתא לכך פירש שאם יפסל יתן לו מטבע כדמעיבדא, דאותו שנפסל אין שמו מטבע, ושמואל סובר דכיון שיוצא במיטן שם מטבע עליו. ור"מ נבאר די"ל כגון שהלוהו סאה חטין ואמר לו או שתחזירי סאה או כך וכך שיתול, דאילו קצב במעות לחודייהו היה משלם לו מטבע שנפסל, אבל הכא מוכח לפירו חייטם נתון לו ואינם מוכר היוצא באותה שעה. ולכל הפירושים אם הלוהו מעות סתם מעות שהלוה לו יפרע לו אע"פ שנפסלו. ואף שגבולן משלם שרק אם המעות שגזל בעין יכול לומר לו הרי שלך לפניך, יש לחלק בין הלואה לגזילה, דמטבע שנפסל חשיב כהוול, דגבולן אמרינן דהיכא דמעיקרא שויך ד' ולבסוף שוין זוזא כי ליתנהו יתין לו מטבע כדמעיבדא, אבל גבי הלואה היכא דהוול משלם כוולא דהשתא. ונראה דרב ושמואל סברי כרב הונא דלעיל, ולרב יהודה דחשיב מטבע שנפסל כנסדק, אינו יכול להחזיר הלואה במטבע שנפסל, ואע"פ שרב הונא מדומה מטבע שנפסל לתרומה ונטמאת וחמץ עוללו הפסח, ושפיטא שלוח לא יכול לשלם לתרומה טמאה תחת תרומה טהורה, וחמץ אסור בתשלומי התר, לא דמי לגמרי, דמטבע שנפסל דמי לחוול, והנהו לא דמו לחוול, ומכל מקום כשהוא בעין יכול לומר הרי שלך לפניך, וכשאינו בעין אפי' בהוול משלם כדמעיקרא.

בחילול מעשר שני - רבא שואל על רב נחמן מהא דתניא שאין מחללים על מעות כזובים יוצאות כלל בירושלים, דלא חשיב כסף צורה, כיצד היו לו מעות כזוביות ירושלמיות (של בן כוזיב, שהיו ירושלמיות, ואינם יוצאות כלל, לישנא אחרינא חזיית -של כוזיב, וירושלמיות זה דבר אחר) או של מלכים הראשונים אין מחללים, ומדייק רבא שעל מעות של מלכים האחרונים שיוציאים במדינה אחרת מחללים אע"פ שאינם יוצאים כאן, אף שאין לו דרך לשם. ותיריך רב נחמן ששם מדובר רק אם המלכויות אינם מקפידות זו על זו, ודברי שמואל הם כשהמלכויות מקפידות, אמנם יכול להביאו לשם ע"י הדחק, והיינו באופן שאם יצניע את המטבע אין מחפשים אחריו. והא דאין מחללים על מעות של ארץ ישראל כשהמעות והבעלים בבבל, כיון שאינם יוצאות מיד במקום שהם שם, דבעינן מצויי בבבל וליכא, אע"פ שעתידי לעלות לארץ ישראל, (ולא על שלם שלל בארץ ישראל, ולבני הפירות אין נ"מ היכן הם, ויכול להלם בכל מקום שחם מחוץ לירושלים. וכתבו התוס' ד"ה א) שולא דברי רב נחמן לא קשה, דהיכא שהיה על זה שם מטבע באותו מקום, וגם אחרי שנפסל יכולים להוציאו במקום אחר, מחללים, אבל של כאן והם בבבל אין מחללים כיון שהיא על אז שם מטבע בבבל לעולם, אבל לרב נחמן דס"ל שאין לו דרך לשלם לא חשיב מטבע אף שהיה עליו שם מטבע כאן ויכול

להוציא במישהו, א"כ אין חילוק בין אם היה לו שם מטבע כאן או לא היה, והדבר תלוי רק אם יש לו דרך לשלם וא"כ יש ירושלים בבבל למה אין לה שם מטבע כיון שהוא עתיד לעלות לירושלים), **מיירי** **השומלכויות** **מוקפידות** זו על זו באופן שגם אם יצניע יחפשו אחריהם, **אמנם** על של בבל בבבל מחללים, מפני שיכול לקנות בהמה ולהעלותה לירושלים (אפילו לכתחילה לפי ר"מ, ולחכמים אסור לחלל על חיים אפילו בעדבנד (נקבות אסור למו"ע שמא יגדל ממה ערדים ערדים, ונחלקו אם גוזרים זכרים אטו נקיבות, ודלא כרש"י שפירש שהטעם משום כחשא), ומותר רק על שחוטים. ועוד י"ל דהיאכא ד"א בענין אחר מותר גם לרפני לחלל על חיים. תוד"ה דבין). וכל זה בזמן שיד אומות העולם תקיפה על עצמם, אבל בזמן שיד ישראל תקיפה התקינו שיהיו כל המעועות יוצאות בירושלים מפני שהיו מביאים שקלים לירושלים מכל המקומות. תוד"ה שיהו.

איהו מטבע של ירושלים, כתוב דוד ושלמה מצד אחד וכתוב ירושלים עיר הקודש מצד אחר, ומטבע של אברהם אבינו זקן וזקנה (-אברהם ושרה) מצד אחד ובחור ובתולה (-יצחק ורבקה) מצד אחר. אבל לא היה ציור, דאסור לעשות צורת אדם. תוד"ה מטבע.

הלווה מטבע והוסיפו עליו, לרב חסדא צריך להחזיר לו מטבע היוצא באותה שעה בשעת פרעון, והיינו לפי רב (נה"ל), ואפי' ההפרש גדול מאד (כי נפיא וכי תרטיא), ואם הפירות הוזלו, אם הוזלו מחמת ירידת השער שבאו גשמים ויש הרבה תבואה הדין כנ"ל, אבל אם הפירות זולים יותר מחמת הגדלת המטבע מנכים לו דהוי ריבית. ומסקנת הגמרא שכיון שהמטבע שוה יותר לענין נסכא הוי ריבית, ולכן משלם לפי השיעור לפני הגדלת המטבע (כגון שמונה מטבעות במקום עשר).

דין מזיק בגרמא

המזיק בגרמא פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. ולהלן יבוארו כמה אופני נזק שיש לזון לפוטרו מדין גרמא (זריקת מטבע לים, מקלקל צורת מטבע, המרחש או מסמא את חבירו, צורם אוון פרתו של חבירו, עושה מלאכה במי חטאת ובפרת חטאת, שורף שטרותיו של חבירו).

צ"ה. הזורק מטבע של חבירו לים הגדול פטור אע"פ שאינו יכול לישלו משם, דאמרו **לבעלים** שיטלנו משם ולא חשיב אבוד, ומה שצריך לשלם לבר אמודאה שיצילו ויוציאה זה גרמא בעלמא וגרמא בניזיקין פטור, (ואף שא"א לחלל מעשר על מעות שאינם בשרשותו, כגון שהם בים או במקום רחוק מאד שיש סכנה בדרך ואין שיירות מצויות לשם. שאני התם דכתיב "וצרת הכסף בידך" וליכא), אמנם אם המים עכורים בשעת התזה שאינו יכול לראותו חייב דמאבד בידיים הוא, (וכתבו התוס' ד"ה עכורין) שאין חילוק בין צלולים לעכורים, אלא בין אם יכול בר אמודאה להוציאם, אלא שבסתמא בצלולים יכול ובעכורים אינו יכול), וכן אם נטלו בידו וזרקו הוא גזלן וחייב בהשבה.

האם בקנין הגבהה צריך להגביה ממש או שמספיק שהדבר יהיה מוגבה מנכוחו - כתבו התוס' (ד"ה וה"מ) שמבואר כאן שאף שזה עומד באויר למעלה מג' טפחים לפני שבלל, לא יפיק הגבהה. ומה שמצינו שטלית שראשה האחד על העמוד והשני על הקרקע שאם הגביה ראש הטלית שיע"ג קרקע וניתק ראש הטלית שעל העמוד להביאה אצלו קונה מטעם הגבהה, התם חשיב הגבהה טפי מפני שראשה אחד הוא אוזו חבירו. אי נמי מיירי שידו כ"כ גובה שכשניתקן לא יפול לארץ אלא יהיה מוגבה ג"ט. והא דמשמע בחולין קמ"א: שאם טורף את הקן והיונים מוגבהות חשיב הגבהה, שאני התם שהוא מנגיבים, אבל היכא שהם רק נופלים לא קנה כיון שאינם תפוסים בידו. אי נמי אין חילוק בין דרך ירידה לדרך עליה, ושאינ הכא שיהי כ"כ גובה שכשניתקן לא יפול לארץ אלא יהיה מוגבה ככך, וקונה כמו שקונה במשיכה בקורא לה והיא באה או בהקישה במקל ורצתה לפניו, חדשיב משיכה אע"פ שהלכה מאיליה, ובקן לולא שיעלו לא חשיב הגבהה.

מזיק מטבע - לרבה השף מטבע של חבירו ע"י קורנס והחליק את הצורה פטור דאינו אלא גרמא בעלמא, אבל אם שף בשופינא וחיסרה חייב. וכתבו התוס' דס"ל שפסתלו מלכות לא הוי כנסדק, דאי הוי כנסדק כ"ש שבשף יהיה חייב.

חרשו או סימאו - לפי דברי רבה הא דתנן הכה עבדו על עינו וסמאו או על אזנו וחרשו יוצא לחרות, זה שונה מדין מטבע ששפו, דס"ל לרבה שא"א לחרישה בלא טיפת דם (וכיון שיש חסרון באותו הקלקול ייב על כל הקלקול. ואף שאין העבד יוצא אלא במזמין שבגלוי, חרשות ניכרת על הנהגת האדם, אי נמי א"צ שהקלקול יהיה בגלוי, אלא שהאבר שיש בו קלקול יהיה בגלוי. תוד"ה מתיב), **דמהאי טעמא המחורש לאביו נהרג**), אבל אם הכהו כנגד עינו ואינו רואה או כנגד אזנו ואינו שומע פטור דלא הוה ליה למיחש ואינו אלא גרמא בעלמא.

לרבה הצורם (-פוגם) אוזן פרתו של חבירו פטור, מפני שהפרה נשארה כמות שהיא ושווים לאו לגבי מזבח קיימי ואינו אלא גרמא בעלמא.

ולפ"ז הא דתנן העושה מלאכה במי חטאת ששקל כנגדם משקולות, ובפרת חטאת, ופרה וכל מעשהי נפסלים במלאכה, פטור מדיני אדם דאינו אלא גרמא בעלמא, וחייב בדיני שמים, הפטור הוא גם כשהזקק ניכר, וקמ"ל שחייב בדיני שמים אף כשאין ההזק ניכר.

וכתבו התוס' (ד"ה הא) דמיירי במי חטאת קודם קידושם בכלי, שאינם עומדים למי חטאת, דזווקא קודם קידושם בכלי פסלה בהן מלאכה, ומ"מ הגמרא בגיטין (נ"ג.) מוקשה מזה למ"ד הזק שאינו ניכר שמיא הזק, אף שלרבה גם בהזק ניכר בצורם אוון פרתו של חבירו פטור, ונזקט מלאכה כדי לחדש שגם בהזק שאינו ניכר חייב בדיני שמים, ואם הזק שאינו ניכר שמיא הזק אין בזה חטאת, דבכל מקום הזק שאינו ניכר דינו כהזק ניכר. ועוד יש לומר דרבה סובר שהזק שאין ניכר לא שמיא הזק, אבל למ"ד שמיא הזק כ"ש שחייב בצורם, דמינכר טפי, ורבא שהקשה ממי חטאת סבר שבצורם חייב אפילו למ"ד לאו שמיא הזק, דבצורם מינכר הזיקא טפי. עוד כתבו התוס' שמה שמלאכה איתה פוסלת אלא בניחא ליה. דבעינן עובד דזמיא דעבד, זה דווקא במלאכה שנעשית ממילא, אבל בעושה מלאכה בידיים מספיק שזה יהיה ניחא ליה לעושה, וכן הדין בהכשר לקבלת טומאה דבעינן יותן דזמיא דכי יתן.

צ"ח: השורף שטרותיו של חבירו פטור, אע"פ שמאמין לו

כמה היה כתוב בהם פטור, דאמרו ליה ניירא קלאי מינך ואינו אלא גרמא בעלמא, ואם יש עדים יכתבו לו שטר אחר. (ואין בזה פסול של מפיחים ולא מפי כתבם, וכן בדין מי שנמחק סטר חובו, דעדים החתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותם בב"ד, וכאילו אומרים העדים ראינו עדות שנחקרה בב"ד. תוד"ה וכתבו).

לרב דימי דין זה תלוי במחלוקת ר"ש ורבנן אם דבר הגורם לממון כממון דמי או לא, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אף לר"ש לא הוי ממוון אלא דבר שעיקרו ממוון, כגון גזל חמץ ועבר עליו הפסטה, והוא גורם לממוון כיון שאם היה מחזירו לבעליו היה נפטר דאמרו לו הרי שלך לפניך, וכשאינו בעין צריך להחזיר דמים, (ובמועד -זמן ביעורו בשעה שישיית) פטור מפני שהכל מצוים לבערו), אבל דבר שאין עיקרו ממוון אף לר"ש פטור, אלא דין שורף שטר תלוי בדינא דגרמי, דלמאן דדאין דינא דגרמי (ר"מ לקמן ק.) חייב דמי שטרא מעליא (וכן פסק רפרם), ולמאן דלא דאין דינא דגרמי אינו חייב אלא שווי הנייך.

מתי יכול לומר הרי שלך לפניך

להלן יבואר באיזה אופן הגזלן יכול להחזיר גזילה שפחתה או שאין בה שווי, ואינו צריך לשלם את הפסדס, אלא אומר לנגזל הרי שלך לפניך.

גזל חמץ ועבר עליו הפסח לתנא דמתנאי' אומר לו הרי שלך לפניך.

שור שהמית אדם, עד שלא נגמר דינו יכול למוכרו או להקדישו ולא יסקל, דבעינן מיתה והעמדה בדין שיום באחד, ואם שחטו בשרו מותר, ואם החזירו השומר לבעליו מוחזר והשומר פטור. אבל אחר שנגמר דינו אינו מכור ואינו מוקדש ואם שחטו בשרו אסור ואין השומר יכול להחזירו לבעלים, ולרבי יעקב יכול השומר להחזירו לבעלים.

לרב חסדא דין חמץ הנ"ל הוא לרב יעקב. אבל רבה מבאר שלכו"ע אפשר לומר באיסורי הנאה הרי שלך לפניך, דאל"כ היו נחלקים בחמץ בפסח, אלא המחלוקת היא אם יכולים לגמור את דינו של השור גם שלא בפניו, וממילא אין שום תביעה על השומר, או שאין גומרין דינו של שור שלא בפניו, וממילא חייב כי הבעלים טוען שהיה מבריחו לאגמא והשומר הרגו בידיים במה שהביאו לבית דין. אמנם הסיפא שביוצא ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך, זה לפי רבי יעקב.

גזל בהמה ונעבדה בה עבירה או שנפסלה מע"ג המזובח או שהיא יוצאה ליסקל אומר לו הרי שלך לפניך דסתם בהמות לאו למזבח קיימי. רש"י. והתוס' (צ"ח. ד"ה הצורם) כתבו שמשמע ששם הט"ל בה מום בידיים חייב, והיינו בבהמה קדושה שהיא עומדת למזבח, דאם אינה עומדת למזבח הא איתא התם שצורם אוון פרתו של חבירו פטור.

גזל פירות והרקיבו מקצתם או י"ן והחמיץ או תרומה ונטמאת, אומר לו הרי שלך לפניך, אבל אם הרקיבו כל הפירות משלם כשעת הגזילה.

ואיתא בברייתא שלומדים מ"אשר גזל" שיכול להחזיר כעין שגזל, כגון מטבע ונפסל פירות והרקיבו י"ן והחמיץ תרומה ונטמאת חמץ ועבר עליו הפסח בהמה ונעבדה בה עבירה ושור שלא נגמר דינו.

אם אומן קונה בשבח כלי

לאחר שנתבאר (צ"ז - צ"ח:) דיני חיוב השבת הגזילה כאשר הגזילה השתנתה, ועוברת הגמרא לבאר דיני חיוב אומן לשלם כאשר קלקל במקום לתקן, או כאשר תקן אלא שיתא מדעת בעל הבית.

הנותן לאומן לתקן וקלקל חייב. נתן לאומן שידה תיבה ומגדל לתקן וקלקלו חייבים ח"ל. ובנאי שקיב עליו לסתור את הכותל ושבר את האבנים או שהזיקם חייב לשלם, ואם סתר מצד זה ונפלו מצד אחר פטור, ואם נשברו מחמת המכה חייב.

לרב אסי דווקא כשנתן לחרש כלי לנעוץ בו מסמור ונעץ בו מסמור ושיברו חייב, אבל אם נתן עצים לעשות מהם כלי ושבר את הכלי פטור, דאומן קונה בשבח כלי. והגמ' מסיקה שאין לדבריו לא קושיא ולא ראיה ממנת'.

צ"ט. הנותן צמר לצבע והקדיחו יורה (נ-תקלקל הצבע מעצמו), נותן לו דמי צמרו, והיינו כשהקדיחו בשעת נפילה (- לפני שנקלט הצבע) דליכא שבחא, או כשיש שבח אבל גם הסמנים של בעל הבית, ובוה נותן לו דמי צמר וסמנים, מפני שהשכר הוא רק על מעשה ידיו, אבל אם יש שבח והסמנים של האומן, פטור לרב אסי, דאומן קונה בשבח כלי.

בל תלין באומן - הנותן טליתו לאומן וגמרה והודיע לבעלים, אם הטלית בידו אינו עובר משום בל תלין אפי' עשרה ימים, ואם נתן את הטלית לבעלים, אפי' אם נתנה בחצי היום עובר בשקיעת החמה. ואי נימא דאומן קונה בשבח כלי אינו עובר בבל תלין דהוי נמכייה ולא כשכייות, ורק באומן שאין בו שבח עובר, (ובסריקת צמר עבור סרבל הריכוך נחשב שבח, ואם שכרו לביטישי לדרך על בגד ומשלם לו עבור כל דריכה, זה נחשב לשכיירות ואינו קבלן שקונה בשבח. רש"י. והתוס' (ד"ה דאגריה) הקשו דגם בזה הוא קבלן שקונה בשבח. והביאו שרש"י בב"מ מבאר שמדובר שמקבל שכרו לפי מספר הדריכות בין ישיביו בין לא ישיביו. וי"מ שעובר בבל תלין על הדריכה הראשונה שאין בה שבח), וקבלנות עובר בה משום בל תלין, וכן בשליח להביא אגרת שזה קבלנות ואין בזה שבח עבור משום בל תלין.

המקדש אשה בשכר מלאכה

אשה שאמרה עשה לי שירים וטבעות משלי ואקדש אני לך בשכר פעולתך, לר"מ מקודשת מזמן שהגיעו לידה, ולחכמים אינה מקודשת עד שייבא לה ממוון אחר. וכתבו התוס' (ד"ה אלא) דסברא הוא שאין מקדשה במה שמוחל לה שכרו, אפי' אם אומן לא קונה בשבח כלי והוי כמלוה, דאין דעתה להתקדש עד שיבאו השיראים והנזמים לידה. ויותר נראה שאפילו אם שניהם רוצים שיחולו הקידושין קודם הגעת ממוון לידה אינה מקודשת, דאף שאם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף היא מתחייבת לו כל פרוטה, מ"מ כיון שאין יכול לתבוע שכרו בדין עד שיגיע הממוון לידה, אין חשבו כנותן לו כלום בתחילתו עד שתבא שעה שיכול לתבועה בדין.

ביאור מחלוקתם - אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף ומיד כשמיגיע שכר פרוטה חל החיוב והוי מלוה, והמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוציא ניתנה ואינה בעין, י"ל שנחלקו אם אומן קונה בשבח כלי או לא. אף י"ל שלכו"ע אין אומן קונה בשבח כלי, ותחלקו אם ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, או שאינה לשכירות אלא לבסוף כשמחזיר ולא מלוה היא. או שלכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף (דאי אינה אלא לבסוף וכל החיוב חל י"ד ואז מוחל לה בתורת קידושין, לא חשיב מלוה. תוד"ה ואיבעית), ונחלקו במקדש במלוה. ולרבא לכו"ע ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף והמקדש במלוה אינה מקודשת ואין אומן קונה בשבח כלי, ומיימי' בהוסיף לה נופך משללו, ותחלקו אם המקדש במלוה ופרוטה דעתה על הפרוטה והיא מקודשת בה, או על המלוה.

וכתבו התוס' (שם) שלהלכה ישנה לשכירות מתחילה ועד סוף, ומ"מ אינו יכול לתבוע שכרו אלא לבסוף. ופועל יכול לחזור בו אפילו בחצי היום אף למ"ד אינה לשכירות אלא לבסוף, כשנשחזר בו ואינו רוצה לפעול יותר זה נחשב הסוף, והנ"מ בנדון במה שישנה לשכירות מתחילה ועד סוף הוא רק דחשיב מקדש במלוה, וכן י"מ בבנה כיפח שמעמידים בה ע"ז, שאם בנה שכרו מותר, דאינה נאסרת אלא במכוש האחרון, ואין בו שוה פרוטה.

צ"ט: המקדש בשכר מלאכה שעשה עמה וכבר החזירו לה, אינה מקודשת, דהוי מלוה. והמקדש בשכר שיעשה עמה, לת"ק מקודשת, דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף וכשמחזירה לה מקדש אותה בשכרו. ולרבי נתן אף בזה אינה מקודשת דישנה לשכירות מתחילה ועד סוף וכל פרוטה היא מלוה, ואף אם הוסיף לה נופך משלו אינה מקודשת, דמלוה ופרוטה דעתה אמלוה. ולרבי יהודה הנשיא אם הוסיף נופך משלו מקודשת, דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה.

אומן או הדיוט שקלקל במלאכתו

טבח אומן שקלקל לר"מ חייב לשלם, לא מיבעיא היכא שעושה בשכר, דמזיק הוא ומזיק חייב באונס דאדם מועד לעולם, אלא אפילו היכא שעושה בחינם חייב, דפושע הוא, דהיה לו לחשוש שתפרסם והיה צריך להזהר, וכ"ש שהדיוט חייב, דלא היה לו לשוחטה כיון שאינו בקי, (וכדמצינו שמחייב ר"מ מי שנשבררה כדו ולא סילקו, מפני שנתקל פושע, ולחכמים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים דנתקל אנוס. אבל מה שר"מ מחייב בקשרו בעליו במסורתו ונעל בפניו כראוי יוצא והזיק, התם בקראי פליגי. ומה שר"מ מחייב בדיני הצמר כשצבע צבע אחר, שם הוא מזיק בידיים שנחמין לשונתו), אבל לרבנן אם הוא אומן פטור דאנוס הוא, ואם הוא הדיוט חייב, ואם נותן לו שכר בין אומן בין הדיוט חייב. ורבי יוחנן מחייב אפי' באומן כטבחי ציפורי אם שחט בשכר, מפני שהוא שומר שכר, אבל בחינם פטור, וכדאמר רבי זירא שהרוצה שהטבח יהיה חייב יקדים לו דינר. וכן המוליך חיטים לטחון ולא לתתם ועשאם סובין או מורסן

או קמח לנחתום ועשאו פת ניפולין, אם נתן לו שכר חייב ואם לאו פטור. וכתבו התוס' ד"ה אימא) שאף אדם מועד לעולם. באונס כזה אדם המזיק פטור, וכמבואר בתוס' כ"ז: .

רב הטריף בהמה שהיה בה הגרמא בשחיטה ששחט בין הטבעות והביא את הסכין, לדחמכים צריך שישיר מלא החוט על פני כולה, ולרבי יוסי רובת יהודה על פני רובה, ופטר רב והשוטח מלשלו, ואמרו ר' כננא ורב אסי "עביד בך רב תרתי", ולא היתה כוונתם תרתי לגריעותא, (שהיה עליו להכשיר כרבי יוסי ברבי יהודה, ואם הוא סובר כרבנן היה עליו לחייב את הטבח), שהרי אסור לדיין לומר שהוא זיכה וחבריו חייבו, ועל זה נאמר "הולך רכיל מגלה סוד", אלא כוונתם שהצילו מספק איסור דמספק ליה אם הלכה כרבנן דאסרו או שהלכה כרבי יוסי ברבי יהודה שמטשיר, ומספק גזל שאם הבחמה יודעה הטבח פטור. רש"י. וה"ת (תודה"מ נעק) מבאר שרב פוסק כרבי יוסי בר' יהודה בטבעת הגדולה, והיה מחמיר עליו מפני שהיה עם הארץ כדי שלא יבא להקל בשאר טבעות, ולהכי קרי ליה ספק גזילה ולא ודאי גזילה, דאותו האיש ששחט לעם הארץ ה"ל לאסוקי אדעתיה שיחמירו עליו.

דינא דגרמי

אדם המזיק את חבריו לא בידיים או בכוחו, אלא גרם ע"י מעשיו את הנזק או את ההפסד, זה נקרא גרמא או גרמי. (לדעת רוב הראשונים בגרמא פטור מדיני אדם וחייב בידיני שמים, ובגרמי ר"מ מחייב ותנאים אחרים פוטרים. ויש כמה ביאורים בראשונים מה החילוק בין גרמא לגרמי, וכן נחלקו הראשונים אם גרמי חייב מדרבנן משום קנס או מדאורייתא. אכ"מ'ל). ולהלן יבוארו כמה אופנים של דינא דגרמי ש"ר"מ פוסק בהם.

המראא דינר לשולחני
לעת אם היה אדם טוב ויקבלנו מחבירו ו**נמצא רע**, אם הוא אומן רגיל או הדיוס חייב (אפילו ברואה בחינם, מפני שהכרת מטבע צריכה בקיאות גדולה, ואין לו לראות אם אינו בקי גדול. תודה"ה ותינאי), אבל אומן גדול שטעה במטבע חדש שיצא לשוק ועדיין לא היה בקי בו פטור, ורבי חייא שילם לפנים משורת הדין, כדתני רב יוסף "והודעת להם" זה בית חיייה (-תלמוד תורה). "את הדרך" גמילות חסדים, "ילכו" זה ביקור חולים (בבן גילו שנוטל אחד משישים מחוליו, שזה לא בכלל גמילות חסדים), "בה" בקבורה (בזקן ואינה לפי כבודו, שזה לא בכלל גמילות חסדים), "ואת המעשה" דין, "אשר יעשון" לפנים משורת הדין.

הקשו התוס' (ד"ה לפנים) למה בב"מ פ"ג. גבי רבה רב בר הונא דשקלינהו לגלמיהו דהנהו שקולאי, הגמרא מבאיא מהי הפסוק "מפני תלך בדרך טובים" ולא לודימ"א אשר יעשון", והרי"מ מאורליני"ש מפרש שלא שייך לפנים משורת הדין אלא בדבר שאחרים חייבים והוא פטור. והקשו התוס' דמצינו לפנים משורת הדין גם בדבר שאחרים פטורים. ולכן ביאור התוס' דבהנהו שקולאי לא שייך לפנים משורת הדין כיון שעשו לו היזק גדול בשפיעה ששיבירו לו הבית של יין.

רבי אלעזר אמר ש"ר
מחייב בידינא דגרמי, כגון השואל על דינר אם הוא טוב, ואיבר לו שהוא סומך עליו, ואמרו לו שהוא טוב, ומצא רע, חייב להחליפו. (לתוס' ד"ה אחוי) חייב אע"פ שלא אמר לו שהוא סומך עליו, ולר"ף חייב רק כשאמר לו שהוא סומך עליו). והיינו ר"מ לגבי משפחת הכרם שנפרצה וכשהיה הקידוש אחר סומך זרעים לגדור ומשני סומך מהצד שפונה ונאסרה היתה האדה לבעל הכרם לגדור שלא תוסיף התבואה אחד ממאתים בעוד המחיצה פרוצה ותיאסר, ונפרצה, חוזר ואומר לו גזור, ואם נתייאש ולא גדרה ובתוך כך הוסיפה אחד ממאתים, נאסרה התבואה, ובעל הכרם חייב לשלם. ואם לא נתייאש ועוסק כל שעה לגדור, אע"פ שהוסיף מאתים מותר, דכתיב "לא תזרע כרמך" משמע זריעה נדחת ליה. תודה"ה נתייאש.

אבל ממה שחייב ר"מ דיין שטעה וזיכה את החיוב או חייב את הזכאי או טימא את הטהור או טיירה את הטמא (ומה שעשה עשוי), אין משם ראייה, דרב אמר דמיירי שנטל ונתן ביד (ומבואר בסנהדרין ל"ג. שזיכה את החייב מיירי שהיה למלוה משכון והדיין נטל את המשכון והחזירו ללוה, וחייב את הזכאי נטל ביד ממון מן התנבע ושילם לתובע, וטימא את הטהור נטל שרץ בידיים חזקו עליה לטמאה בעדי החזיק דבריו, וטיהר את הטמא שנטל הדיין את הפירות ממיאם ועירבן עם שאר פירות האיש השואלו, והוה ליה עושה מעשה בידיים). וכתבו התוס' (ד"ה טימא) שאף שנומאר גביט"ן (ב"ב) שהמטמא והמדומע והמנסך בשוגג פטור, הכא חייב גם בשוגג, דבמזיד חייב למ"ד חזק שאין ניכר לא שמייה חזק כדי שלא יתא לא אחד ואחד דלמ"ד ונטמא טהרותיו של חבריו, והכא גמי חייב כדי שידקדק בדין יפה. ולמ"ד הזק שאינו ניכר שמייה הזק ושווגג פטור כדי שייודיעו, הכא חייב, דליכא למיחש להכי, שכיון שדיין זה חכם ובעל הוראה ודאי יודיענו.

עוד כתבו התוס' (ד"ה טיהר) בסנהדרין (ל"ג). מבואר שטיהר את הטמא מה שעשה עשוי, היינו כשעירבן עם פירות מרובים ונתבטלו הטמאים ברוב, (וישם מנביתו בהכרח מדובר באופן אחר, כשלא נתבטלו ברוב).

והקשו התוס' שהרי ר"מ (גיטין נ"ד) קונס שאוגזי פרך ורימוני באדן שנפלו ותפצצו על יעלו אפילו בשוגג, ותרצו דשוגג כי האי עשעה ע"פ חכם לא קניס ר' מאי. אי נמי ויזקא כשתפצצו את הפנליה שנתאסרו בתחילת תעובבתו סובר ר"מ שאין עליו, אבל אם נתפצעו קודם שנתערבו מודה ר"מ דשרי. אי נמי רק לענין דינא דגרמי סוברים כאן ר"מ.

עוד הקשו התוס' שמה שמצינו (סנהדרין ל"ג). שטעם החיוב הוא כיון דבאמיה בעלמא קם דינא, וא"כ למה צריך להעמיד כשנשא ונתן ביד וכר"מ דדאין דינא דגרמי. וצ"ל שהכונה שם שלר"מ חייב מטעם זה.

עוד כתבו התוס' שהוראת חכם אינה דומה למראה דינר לשולחני, ששם כיון שהוראה בשולחני שוב לא היה לו להראותו לאחר, אבל גבי פרה כשאסרה לו חכם זה לא היה לו למהר להאכילה לכלבים או לערובם עם פירות והיה לו לשאול קודם חכם אחר.

עוד כתבו התוס' דכל היכא דקם דינא אפילו בדבור חשיב כמעשה ולא כגרמא, וחייב אפילו לרבנן (וכגון בטעה בשיקול הדעת וטימא את הטהור וזיכה את החייב, ובדיבורו של חכם מה שעשעה עשוי, וכן כהנים שפיגלו במקדש חייבים במזיד אף לרבנן למרות שאין זוה מעשה), אבל היכא דאילו הוה קמן הוה הדר, כגון מראה דינר, וטעה בדבר משנה, לר"מ חייב ולרבנן פירותיו, וכן כפי שאינו מומחה וראה את הבכור ונשחט על פיו (בכורות כ"ח). הרי זה יקבר וישלם מנביתו. ומה שרבנן פוטרים בשורף שטרותיו של חבריו (ולא מחייבים כמו בטימא את הטהור וכהנים שפיגלו), צ"ל דדיבור חשיב כמעשה והוי מזיק בגוף הממונן בידיים, אבל בשורף שטר אינו נוגע בגוף הממונן, ויירא בעלמא הוא דקלי מיניה, ואין אלא גרם בעלמא. ועוד י"ל דסוגיא דהכא ודכורות דלא כרב ששת, אלא כרב חסדא דס"ל שלא קם דינא בדיבורא בעלמא, ואיירי בנשא ונתן ביד.

וממה שחייב ר"מ את הצבע שצבע שחור במקום אדום, אין משם ראייה, שהרי עשה בידיים. והר"א היתה שכיון שהצמר לא משתנה מיד כשנותנו בסמננים אלא רק אחר כ' או ג' ימים חשיב גרמא בעלמא, וכן הר"א במסכך גפנו דלהלן. תודה"ה שאני.

וממה שאמרו ר"מ שהמסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבריו קידש משום כלאים וחייב (אע"פ שהוק שאינו ניכר שמייה הזק, זניכר שהוא כלאים כשרואה הגפנים בשדה, אבל מטמא טהרות חבריו אע"פ שרואים את השרץ על הטהרות לא חשיב הזק ניכר, דמי יודע אם הוכשרו. ואין לומר שטעם החיוב הוא משום קנס, כמו במטמא שקנסו כדי שלא יתא כל אחד הולך ומטמא טהרותיו של חבריו, דהכא ליכא למיחש כיון שבעל כרם נמי מפסיד, ועוד שאם זה קנס לא היה חייב אלא במזיד. תודה"ה חייב), אין משם ראייה, שהרי עשה בידיים.

וכתבו התוס' (ד"ה מחיצת) שהתנא שחולק על ר"מ ופטר בידינא דגרמי הוא התנא לעיל (ל"ג): שאם שחט שור תם לפני שעמד בדין מה שעשעה עשוי, ומבואר שם שבשורף שטרותיו של חבריו יש יותר סיבה לפוטרו, וכיון שמבואר לעיל (שנ"ה) שמאן דדינא דינא דגרמי מחייב חייבה שטרותיו של חבריו, א"כ אותו תנא שפטר בשחט שור תם פטר בידינא דגרמי.

דברי התוס'
בענין מחיצת הכרם שנפרצה, ובדין קמא קמא בטיל- במחיצת הכרם שנפרצה בעל הכרם צריך לגדור ולא בעל התבואה, מפני שהוא נחשב המזיק, דד' אמות שאמרו להרחיק הוא בשביל עבודת הכרם, כמבואר בב"ב (ו'א), ואפילו ר' יוסי דאמר התם על הניזק להרחיק את עצמו, מנבואר שם דמזוהי רבי יוסי בגדיה דליה, והכא גריזי דבעל כרם הם, דחדשינן ליה שלא יביא מחרישתו בשדה חבריו, לפיכך צריך לעשות כותל או להרחיק ארבע אמות. והא דנקט אומרים לו גזור, ולא נקט חייב לגזור, נראה שהטעם הוא מפני שצריך להתרות בו, ואם לא התרו בו לגזור אין חייב באחריותו, שאינו חושב שחייב הוא חייב לגזור כל שעה שנפרצה. ובנפרצה פעם שלישית מספקא לר"א, אם צריך להתרות בו בכל פעם, או שמספיק פעמיים. ור"ת מפרש דנקט תרי יומיני לאשמעינן שאם יש חוספת מאתים בין מה שהוסיף כשנפרצה האשונה ובין מה שהוסיף כשנפרצה שניה אין מוצטרפין לאסור, דקמא קמא בטיל, אבל כשאין הפסק גזירה בין הפעמים לא אמרינן לכל פורתא כשהוא גדל מתבטל, והא דאמר בע"ז (ע"ג). שהמערה אין נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו הפסק קמא בטל, מפרש ר"ת דמזיירי כשהפסיק באמצע, אבל אם מערד כל הפסק אסור כמו בכלאים. והא דאמר בשבת (ס"ה:) שמשאל עניב לבנתיה מקוואות ביומי ניסאן וכני שמא ריבן הנוטפים על הזוחלים, היינו שמא ירבה בלא הפסק. ורוב"ם סובר שדבר שדרכו לגדול מעט מעט (כמו בכלאים ובמים הנוטפים ה"ל) לא אמרינן קמא קמא בטיל. והא דאתא ביבמות (פ"ב:) שמקוה של ארבעים סאה מכוונות שנתן סאה מי פירות ונטל סאה כשר עד רובו, ולא אמרינן קמא קמא בטיל, במי פירות איירי דהחמירו טפי. והא דאתא בכבורות (כ"ב.) שהלוקח ציר מעם הארץ משיקו במים והוא טהור, דאי ירובא מים יניחו סלקא לחו השקא, יאי רובא ציר יניחו לא בעי השקא דמיים סלקא בעיז, אף אין לתת את הציר לקבירה דמצאן חזק את מינו ויעויר, ומבואר שאע"פ שנתבטלו אמרינן חוזר ויעויר, וכל שכן דלא אמרינן קמא קמא בטיל. וצ"ל שזה חומרא מיוחדת בטומאה, שאף כשיש הפסק באשון אין ביטול ומצטרף, ואע"פ שבכמה דברים איסור חמור מטומאה, שם החמירו חכמים בטומאה יותר. ונדם תבוסה האהיל אסור (דה"ע א) מחלקת בין פסק ללא פסק, דשאני דם תבוסה דרבנן, ויש להקל בו יותר. והא דאמרינן (שבת קכ"ב.) שסאה תרומה שנפלה למאה של חולין ולא הספיק להעלותה עד שנפלה אחת לא תעלה, ולא אמרינן ראשון ראשון בטל אע"פ שהיה עם הטמא, שאני היתום שלפני שעהקלה אחת לא התורה.

אומן ששינה ממה שהיה צריך לעשות

ק: הנותן צמר לצבע
ונשורף הצמור ביורה שהרתיתו יותר מדאי, נותן לו דמי צמורו דליכא כלל שבח כיון שנשרף לגמרי, ואם צבעו בכונה כאור כמו כעור, והיינו בשיירי הצבע, יזי על התחתונה לכ"ע דמזיק בכונה הוא, ונותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם, וא"צ לתת דמי צמרו ויקנה הוא את השבח של הצמר, כיון שצבע בצבע שהתנה עימו וליכא שינוי דנקייה. ואם צבע את הצמור בצבע אחר, לר"מ נותן לו דמי צמרוו דקני בשנינו, או שישלם שכרו ויקח את הצמר, ולרבי יהודה נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם לקניס להאי דשיניה שיור על התחתונה. ואם שברו פחות מהשבח יתן לו שכרו. (ועיין לעיל צ"ה: מה שכתבו התוס' (ד"ה בשבח) בדעות רבי יהודה). וכתבו התוס' (ד"ה אם) שמדובר שבעל הצמר נותן גם את הסמננים, והשבח לו מה שהצמר שוה היום יותר ממה שהיה הצמר מושבח אם היה צובע כמו שאמר לו בעל הצמר, וההוצאה לו מה שיהא האומן בשכרו, שבעל הצמר נותן תחילה כמה שהיה ראי להשביח, והאומן נוטל את השאר אבל לא יותר ממה שקצץ בשכרו. (ובצבעו כאור א"א לפרש כך, דלא יתכן שהשבח כבאור יהיה יותר מהשבח של צבע טוב). ומה שלא נוטל את התוצאות או את השבח כמו ביורד לשידה חבריו, דהכא הוי כאילו התנה עימו, או שקנסו אותו. (והלכה כרבי יהודה. ק"ב.)

ק"א. הנותן עצים לחרש
לעשות מהם כסא ועשה מהם פססל או איפכא, לר"מ נותן לו דמי עצים דקנייה בשנינו, ולרבי יהודה נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם, ואם עשה כעור במקום נאה גם לר"מ נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם דכיון שלא שינה לא קנה ויזו על התחתונה.

אם יש שבח סמנים ע"ג צמר

הגמרא מסתפקת אם יש שבח סמנים ע"ג צמר או לא.

הגזול סמנים ושחקם ועשה מהם צבע וצבע בהם, קנאם בשנינו.

ואם גזל סמנים שרויים וצבע בהם, חייב לשלם את הסמנים שהפסידו, דאף אם אין שבח סמנים ע"ג צמר מפני שחזותא לא מילתא אינו יכול לומר לו אין לך אצלי כלום, דאמרו לו שיחזיר לו את הסמנים שלקח ממנו, ואף אם יש שבח סמנים ע"ג צמר אינו יכול לומר לו שיקחם, דאינו יכול לעשות כן אלא ע"י צפון ואין זה השבח.

ואם גזל צמר וסמנים מאותו אדם וצבע את הצמר בסמנים, אם הצמור התייקר הוי השבח, ואם הצמור לא התייקר דדמי צמר צבוע הולוו בעולם ואינם שוים לדמי הסמנים, וטוען נגזול שהוא היה מוכר את הסמנים או צובע צמר, ועכשיו הפסידו שהרי הסמנים לא השביחו את הצמר, הדין תלוי, דאם יש שבח סמנים ע"ג צמר דחזותא מילתא היא הוי השבה והשבת הצמר היא גם השבת הסמנים (ומיירי שגזול סמננים שרויים, דאי לאו הכי קנאם בשנינו. תודה"ה דזל), ואם אין שבח סמנים ע"ג צמר לא הוי השבח.

וכן נ"מ בספק זה אם צבע קוף ע"י הסמנים שהקוף לא התייקר ע"י", (ו"א קופה של גצרים. והתוס' ד"ה דצבע) ביארו שצבע בגרועות וניקעו כעין קוף שהוא מכווער, דאם צבע קוף ממש הרי אפסדיה בידיים והזק ניכר הוא), אי הוי השבה, וכן נ"מ אם קוף צבע צמר של אדם אחר ע"י הסמנים ואין הספק לענין גזלן, דאין כאן גזל. דאם יש שבח סמנים ע"ג צמר יכול בעל הסמנים לתבוע אותם מבעל הצמר, אבל אם אין שבח סמנים ע"ג צמר אינו יכול לתבוע. ואינו חייב לשלם מדין נהנה מה שצמרו שוה יותר, כמו באכלה בצדיי הרחבה ובירדה לגינה ונתנית ובתחב לו חבריו משקין בביה הבליעה, שאני הכא שהתנאה לא באה לא ע"י מעשיו ולא ע"י מעשיי בהמותו, ובתחב לו חבריו אף שאין זו ע"י מעשיו, מ"מ גופו נהנה, אי נמי התנא דהכא אינה נחשבת הנאה, דאין זה אלא נוי בעלמא. תודה"ה או.

ומהא דתנן שבגד שצבעו בקליפי ערלה של פירות (אבל בקליפות העץ אין דין ערלה) ידלק, אין ראייה, דשאני התם דהנאה הנראה לעינייים (-מראה בעלמא אע"פ שאין בו ממש כגון נר וצבע) אסרה תורה, דתנאי "ערלים לא יאכל" אין לי אלא איסור אכילה, מנין שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ועל ידליק בו את הנו, ותלמוד לומר "וערלתם ערלתו את פרוי ערלים לא יאכל" לרבות את כולם. וכתבו התוס' (ד"ה ולא) שאף אחרי שלמדנו איסור הנאה, איצטריך לרבווי צביעה משום דחזותא בעלמא הוא, והדלקה משום שכלה האיסור בשעת הדלקה. והא דמבואר בפסחים (כ"ז:) שעצים מותרים בהדלקה למאן דאמר אין שבח עצים בפת (ורק ישיבה על כסא מעצים אסורים אסורה), היינו דזוקא בעצים, שהם נעשים חגלת והשלהבת לא באה מהגחלת, אבל שמן שהוא בעין בשעה שהוא דולק אסור. והא דבעינן הכא קרא לאסור, ויתרומה מטאה בעינן קרא להתיי (שקל תהא להסיקה תחת הבשילן), היינו משום דס"ד ידילף תרומה ממועשר הקל דאמרה תורה לא בערתי ממנו מטאם. ור"ת מפרש דאיצטריך קרא הכא לאסור צביעה והדלקה שלא כדרך הנאתו, כגון צביעה דתאנים ורמונים ודברים דלא אורחיהו, והדלקה איצטריך לשמן שאינו עומד להדלקה כלל. והנאה דהוי שייף לברתיה בגוהוקא יעדעליה (פסחים כ"ה). התם כל הוה דרך חוקא בלה. עוד כתבו התוס' שהלימוד מהפסוק שאסור לצבוע בערלה מדבר דזוקא ביהים וענבים וביוצא מהם או בממשות של עפוריות הקליפין הנטתנין, דמבואר בחולין (ק"כ:) שאין לוקח על הערלה אלא על היוצא מן הזיתים ומן הענבים, אמנם מדרבנן אסור גם בשאר מי פירות של ערלה, או דנימא שצביעה בשומר של הפרי אסורה מדאורייתא, דאיתרבו מ"את פרוי" את הטפל לפריה, אע"פ שנמצא הטפל חמור מן העיקר.

ומהא דתנן שבגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק (דאסור לעשות סחורה בפירות שביעית, ומיירי בקליפי פירות, דעצים לא הלה עליהם קדושת שביעית, וסתם עצים עומדים להסקה וכדלקמן) אין ראייה, דשאני התם דכתיב "תהיה" בהיותה תהא, וחזותא מילתא היא.

ק"א:
והא דתנן שרביעית שנבלעה בכסות ורביעית דם מטמאה באהל, דכתיב "על כל נפשות מות לא יבוא" ודם הוא הנפש וקים להו לרבנן דכרביעית דם אדם חי, אם כשמכבסים יוצא רביעית דם טמא הכלים שבבית, ובית אינו מקבל טומאה דקרקע הוא, ואם כשמכבסים יוצא פחות מרביעית דם טהור הבית, מפני שלא האהיל על רביעית דם, מפני שהרביעית נחמרה כמחצה, נבלעה בכסות, אבל הכסות טמאה, ומדמחילה גהרה ברביעית מטמאה טמא, ואי חזותא מילתא והרי נשא חזותא דדם בגד שא"א לסחוטו, צ"ל דאיירי בדם תבוסה שיש ספק אם כל הרביעית יצאה בחייו או במותו, שאינו מטמא באוהל אלא מדרבנן, שטומאתה קלה. (ואם הדם נבלע בבית, כלים שהיו בבית מעיקרא טמאים שקודם שנבלעה הרביעית האהיל הבית עליה ועל

הכלים ונטמאו, ואם הכניס את הכלים אחרי שנבלע הדם, (טהורים).

רש"י מבאר שהדרך לדעת אם נבלע בבגד רביעית דם הוא ע"י שמכבסים במים ואחרי הכיבוס נמצא רביעית יותר. והקשו התוס' (ד"ה רואין) שהרי נשאר בכסות מים. והביאו התוס' שבתוספתא שמכבס במים במידה מסוימת, ומביא מים אחרים נותרו לתוכם רביעית דם, ואם מראיהם שזה טמאה ואם לאו טהורה, ובה אף שנשאר מים בבגד, מ"מ הרי נשאר גם דם בבגד. עוד כתבו התוס' (ד"ה ואם) שאע"פ שצ"ע הדחק היה יוצא מהבגד רביעית דם, כגון על ידי היסק התנור, או על ידי שפוף מ"מ כיוון שבסתם כיבוס לא יכול לצאת רביעית דם, שהורה לריש לקיש משום דדם תבוסה דרבנן, ולרבי יוחנן משום שאין דרך להקפיד עליה כשאין יכול לצאת סבתם כיבוס. עוד כתבו התוס' (ד"ה מקולי) שדוגין כריש לקיש, דלרבי יוחנן לא קשה מידי מערלה אטמאה, ולדלידיה פתחיה תליא מילתא, ומ"מ צבעו בקלפיי ערלה ידלק, דלא שייך להתיירו מטעם דאין מקפיד, שהרי הוא נהנה מהצבע וניחא ליה.

דיני שביעית

פירות שביעית אסורים בסחורה, וחייבים לבערם כשכלו לחיה מן השדה. ולהלן יבואר האם יש קדושת שביעית בעצים, והאם מותר להשתמש בפירות שביעית לרפואה ולכיבוס ולשרית פשתן.

קדושת שביעית בעצים – ספיחי טטיס וקוצה (לרש"י נקט ספיחים משום שבשביעית אסור לעבוד בקרקע. והתוס' (ד"ה ספיחי) הקשו שלשון זה מצינו גם לענין מעשר, והביאו רש"י בפסחים מבאר שאין דרך לקטם בשנה שנורעים אלא אחרי ד' או ה' שנים שהשוויים מתפשטים בארץ ומשביחים, והשווה שלחם עיקר) יש להם ולדמיהם שביעית (שאין עושים מהם סחורה, דרחמנא אמר "לאכלה" ולא לסחורה, וצביעה היינו סחורה, אבל מותר להסיקם לפני הכיעור, מפני שזה דומיא ד"לאכלה") וביעור (לבערם כשיגיע זמן הביעור, דכתיב "ולבמתן ולחיה" וגו', כלה לחיה מן השגה כלה לבהמתן מן הבית).

וכתבו התוס' (ד"ה ולדמיהן) ששייך דמיהם כגון שליטתם לאכילה שיכול למוכרם, וצריך לבער גם אותם וגם את דמיהן, דפרי עצמו לעולם אסור. עוד כתב (ד"ה ממין) דרישא דמתני' – כלל גדול אמרו כל שהוא מואכל אדם ומאכל בהמה וממין הצובעים יש לו שביעית וכו'.

עלי קנים וגפנים שלקטם בשדה, אם לקטם לאכילה יש בהם קדושת שביעית, אבל אם לקטם לעצים אין בהם קדושת שביעית ומותר להנות מהם אף אחר זמן הביעור. דאמרו קרא "לכם לאכלה" דומיא דלאכלה שהנאתו וביעורו שווה – שבשעת ביעורו הוא כלה מן העולם, ועצים עיקר הנאתם זה כשהם נעשים גחלים שזה לאחר ביעורם, (ואף שלפעמים נהנים מהם משעת ביעורם, כגון שמתחמם כנגדם, מ"מ עיקרם עומדים לאפיה. תוד"ה שהנאתם), אבל מיני צבעים בשעת רתיחת היורה כלה השרוף וקולטו הצבע ונמצא בתוכם וביעורם שוה. (רש"י. ולתוס' (שם) אין הביעור בקליטת הצבע, דחזותא מילתא היא, אלא ההנאה היא הלבשה, ואז הצבע כלה ומתבער מיום ליום), ואף שעצים דמשחן הנאתם וביעורם שוה, סתם עצים להסקה הם עומדים ולא להאיר, ולכן לא חלה עליהם קדושה, אבל טטיס וקוצה שסתמם לצביעה חלה עליהם קדושה ואסורים לאחר הביעור אף להיסק, וכתבנן דלהלן. ועלי קנים וגפנים שיש שאוכלים אותם ויש שמסיקים בהם, הולכים בהם אחרי מחשבת הלקיטה.

עצים דמשחן – לרש"י עצים דמשחן היינו שמאירים כנר אבוקה לנושאים בידו. וכתבו התוס' (ד"ה והאיכא) שלדבריו הא דמשני סתם עצים להסקה ניתנו, והנך דמשחן בטלים לגביהו, דמבואר בסוכה שולוב נהג בו שביעית משום שהנאתו וביעורו שוה שראוי לכבד בו הבית, ולא אמרינן שהוא בטל לגבי שאר עצים. ור"ח פירש שעצים דמשחן (כמו שנה שחונה) שמתחממים בהם, כגון במדורה שעשויה להתחמם, דהנאתו וביעורו שוה, דבשעת ביעורן מתחמם כנגדם, ומשני סתמים לגביהו ניתנו להסקת תנור, שהנאתן אחר ביעורן, וממילא לא חלה עליהם קדושת שביעית, ומותר אפילו להתחמם בהם. עוד כתבו התוס' שמבואר בנדה (ח) שקטף יש בו קדושת שביעית רק אם הוא פרי, ומבואר שהנאתו וביעורו שוה, והיינו שאם הוא פרי אינו בטל לעץ, אבל אם הוא היה בטל לעץ לא היה בו קדושת שביעית אף שהנאתו וביעורו שוה.

קדושת שביעית בעצים – כתבו התוס' (ד"ה ה"ג) שרש"י סוכה מ. גורס שדין קדושת שביעית בעצים תלוי במחולקות נתיים, והיינו שרבי יוסי דלית ליה דרשה דהנאתו וביעורו שוה, יש קדושת שביעית בעצים. ולפי זה ההתנהגות הסיק תנור בארץ ישראל בשביעית לאחר הביעור הוא משום דבטלי בשאר עצים דשאר שנים. או שהכוונה שהמחולקות היא כגון לולב שהנאתו וביעורו שוה, דסתמיה עומד לכבד בו את הבית, שרלבנן אסור כמו שאסור משרה וכבוסה, ולרבי יוסי מותר, אבל בשאר עצים למי"ע אין קדושת שביעית, אך צ"ע למה לרבי יוסי לא יהיה בעצים קדושת שביעית, דכי היכי דדריש "לכם, לכל צרכיכם על פירות שביעית, ולא בעי לכם דומיא דלאכלה, הכי נמי תחול קדושת שביעית על כל דבר שהוא לכם.

ק"ב. נתינת פירות שביעית למשרה וכבוסה – לרבנן אסור להשתמש בפירות שביעית למשרה (-לשרות פשתן בין של שביעית) וכבוסה (-לכבס בגידים), דהוי סחורה, דכתיב "לאכלה" ולא למשרה ולא לכבוסה, ומ"לכם" דורשים להתיר דבר שהנאתו וביעורו שוה באותו הזמן, ואלו הנאתם אחר ביעורם, דבשעה שימכיסים בהם את הפשתו וא הבגד בין הם מתקלקלים, והנאתה היא רק אחרי ג' או ד' ימים. וס"ל לרבנן שסתם פירות עומדים לאכילה וחלה עליהם קדושת שביעית, ואפילו ליקטן למשרה וכבוסה אין מחשבתו מועילה להקיע קדושתם שחלה משעת יצירתם, (ולא דמי לעלי קנים שסתמיהו לוח ולוח), ואין נהנים בפירות שביעית אלא תנאה הזונה לאכילה. וממילא ה"ה בעצים סתם עצים עומדים להסקה ולא חלה קדושת שביעית אפילו בעצים דמשחן. ורבי יוסי מתיר דאמרו קרא "לכם" לכל צרכיכם ואפילו לכבוסה, ודריש "לאכלה" ולא למלוגמא – רפואה, (ועדיף לרבות כבוסה ששוה בכל אדם, ולמעט מלוגמא שאינה שוה בכל אדם אלא רק לחולים), וכן דורשים לאכלה ולא לזילוף בבית (שגם זה אין שוה בכל אדם, שא"צ זילוף אלא לאדם מעונג ומעודן), ולא לעשות ממנה אפיקטיוזין (-להקיא). דס"ל לרבי יוסי דלא אמרינן שסתם פירות עומדים לאכילה, ומועילה בהם מחשבה כמו בעלי קנים וגפנים, ואם ליקטם למשרה הוי דבר שהנאתו אחר ביעורו ולא חלה עליהם קדושת שביעית.

גבית חוב מן העכו"ם לפני אידיהם – לרבי יהושע בן קרחה מלוה על פה מותר לגבות לפני אידיהם, מפני שהוא כמציל מידם, ולרבנן אסור לפרועם ולהפרע מהם כלל, אבל מלוה בשטר אסור לכ"ע. מפני ששמחה היא לו ואילו ומודה לעכו"ם ביום הגם, והלכה כרבי יהושע בן קרחה.

הנותן צמר לצבע לצבוע לו אדום וצבעו שחור, לר"מ נותן לו דמי צמרו, ולרבי יהודה נותן לו שבח או יציאה הפחות שביניהם. ואמרו רב הונא שהלכה כרבי יהודה, ורב יוסף שואל מה היחידש ועליו בבבא מציעא סתם התנא כרבי יהודה, דתנן כל המשנה יוד על התחנתו וכל החזור בו ידו על התחנתו, ומחולקת ואח"כ סתם הלכה כסתם. ורב הונא אומר שאין סדר למשנה בשני מסכתות דשמו שנה רבי בבא מציעא לפני בבא קמא, אמנם כספידרם רבי על הסדר סידרם. (תוד"ה אין). ולרב יוסף כל נזיקין זו מסכת אחת, ועוד דבבא מציעא תני לה גבי הלכתא פסקתא. ואף דתני התם כל החזור בו ידו על התחנתו, ומוקמינן כרבי דוסא ופליגי רבנן עליה, רב יוסף סבר באביעית אימא דהתם, ור"מ שהכוונה ששנאה רבי בלשון הלכתא פסקתא. תוד"ה גבי.

ק"ב: המקדיש נכסיו, על מה חל ההקדש – המקדיש נכסיו או המעריך את עצמו אין לו לגזור למשכנו בשביל הערך, וכן לא חלה הקדושה בהקדש בכסות אשתו ובניו, או בצבע שצבע עבורם, או בסנדלים שקנה עבורם, לרבי אבהו הטעם הוא מפני שקנאום אשתו ובניו כיון דשליחותיהו קעביד וכיד בעה"ב דמי. ולרב אבא הטעם דאין דעת המקדיש על דברים אלו משום איבה, אמנם התפילין קדושות ושימים שווים ולהו נותן

להקדש כשיעור דמיהם. מפני שדעתו גם עליהם, דסבר מצוה קא עבידנא. ורב אושעיא שואל שהרי מדובר כאן גם בחייבי ערכין, ותנן חייבי ערכין ממשכנים אותם, וכי דעתו של אדם למשכנו, אלא הטעם הוא דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה להם כסות אשתו ובניו מעיקרא.

קנין עבור אדם אחר

להלן יבואר האם כאשר שליח קונה בשביל המשלה, והמוכר לא ידע מהשליחות, האם המשלה קונה או לא.

הנותן מעות לשלוחו לקנות חיטים למחצית שכר וקנה שעורים או איפכא, לרבי יוחנן לר"מ שינוי קונה והפחת או השבח לשליח, ולרבי יהודה שינוי אינו קונה ואם פחתו פחתו לו דלא לענותיה שדריה, ואם הותירו הותירו לאמצע. (ומכאן מוכיחים התוס' (ד"ה הנותן) שבנותן מעות למחצית שכר ומתנה שאם ישנה יהיו ברשותו להתחייב בכל דבר וכן בפחת, לא הוי רביעית, כיון שאם לא היה משנה לא היה הכל ברשותו אלא השכר וההפסד לאמצע כדון פלגא מלוה ופלגא פקדון).

ולרבי אלעזר ז"ל שר"מ מדבר רק בדבר הנצרך למשלח עצמו –צמר ללבוש וספסל להשתמש, אבל לא איירי בסחורה דניחא ליה בכל דבר שיש בו רווח, ולא שינוי הוא.

ובמעורב מחכו על דברי רבי יוחנן בדעת רבי יהודה, דמי הודיע לבעל החיטים שיקנה את החיטים לבעל המעות, (התוס' (ד"ה מי) מסתפקים אם מטעמא דמי הודיעו לא קנה גם השליח, כיון שלא נתכוין לזכות לעצמו, וחוזר המקח כמו במקח טעות, או שהשליח כן קונה). ודווקא כשעשה שליחותו קנה, כדמצינו בדין המקדיש נכסיו או המעריך עצמו שאין לו לא בכסות אשתו ובניו ולא בצבע שצבע לשמן דאשתו ובניו, ולא אמרינן מי הודיעו לצבע שיקנה צבעו לאשה. וכתבו התוס' (ד"ה מי) אף למ"ד שאין שבח סמנים ע"ג צמר, דממילא אין הצבע בעולם שיחול עליו הקדש, מ"מ אם לא הקנה את הצבע לאשה מטעם דמי הודיעו, הוא יכול לתבוע מהאשה את השבח, שהרי היא נהנית ממעשה ידיו, וכיון שהאשה חייבת שכירות חל ההקדש על המעות שנתן הבעל, כיון שאינם שכר על פעולתו. ואי נימא כנ"ל שמיטעם מי הודיעו חוזר המקח, אפילו אם יש שבח סמנים ע"ג צמר לא קנו לא האשה ולא הבעל, והצבע חוזר לצבע, והמעות חוזרים לבעל, וממילא הוה הקדש, והבעל חוזר ותובע את השכירות מן האשה. ולרבי אבא אין ראייה משם, דכל המקדיש נכסיו נעשה כמי שהקנה לאשתו ובניו מעיקרא את כסותם, וכנ"ל.

הקונה שדה ואמרו למוכר שהוא קונה את השדה עבור ריש גלותא וכוונתו להטיל אימה כדי שלא יצאו עליה עסיקין, והשטר הוא על שם ריש גלותא, אם לא הודיע למוכר שקונה עבור עצמו, הדין תלוי אם סוברים את הטענה "מי הודיעו לבעל חיטים וכו' ". ואם הודיע למוכר ועלדים שקונה עבור עצמו קנה, וריש גלותא אינו מחויב לכתוב לו שטר שהקרקע שלו (ואף שהעדים יכולים לכתוב לו שטר, נ"מ היכא שאינם רוצים לכתוב. תוד"ה כגון). ואם אמר הלווקח ע"מ שריש גלותא יכתוב לו שטר, לרב ששת יכתוב לו שטר, והגמ' שואלת את אפרש לכפות את ריש גלותא לכתב שטר, ועל כן אביי מעמיד שהנזון הוא אם המוכר מחויב לכתוב שטר נוסף שמכר לו, בדסתמא אינו מחויב אע"פ שידע שכונתו לקנות עבור עצמו, מפני שהיה עליו להתנות שיכתוב לו שטר אחר, שלא יתבעו יורשי ריש גלותא את השדה. ואם אמר לעדים בפני המוכר שהוא צריך שטר אחר, חייב המוכר לכתוב לו שטר נוסף, ואינו יכול לטעון שהבין שהריש גלותא יכתוב לו את השטר.

סיכומי תמצית

ניתן להשיג את גליצות סיכומי תמצית החודשיים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **מיייל** 7692282@gmail.com
- **בפקס** 0799-414144

בנוסף ניתן לקבל במיייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום.

מבחיני לדעת

מבחינים שבועיים על דף היומי / משנה ברורה / חפץ חיים / אהבת הסד
ניתן לעשות את המבחינים מיום ו' בבוקר עד יום ג' בשעה 7:00 בבוקר

- **בטלפון** 0737-289-669
- **במיייל** 7692282@gmail.com
- **בגדרים פלוס קופת לדעת.**

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן, זיכוי 400 ₪ ברשת יפה גוף, 101 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה גוף.

חדש

סיכומים במיייל ללומדי מסלול הלימוד החדש העמוד היומי.

בסייעתא דשמיא יצאו לאור מחדש כל חוברות תמצית משנה ברורה, 6 חלקים ב6 חוברות.

עלות כל חוברת 10 ₪ בלבד.

עלות סט 50 ₪ בלבד.

כמו כן ניתן להשיג את סיכומי תמצית ההלכה, על הלכות שבת, והלכות המועדים.

המכירה בנקודות המכירה.

לפרטים 052-7692282

מבחן 213 יתרו כנא קמא פז - זג

לדעת הכמה

1. מנין עשירי פסול לעילוי?
 א. מנין שורף לה לה נמשך.
 ב. צד השדה מולין ואשה או קטן. ו"ו מוכרבת "לא ויתור אבת על בנים".
 ג. פסול מדרבנן מורה אנו נפרי.

2. באיזה אופן אשה מתחילה בפעולה מוכרת לו את בתה?
 א. בשם אביו או בתו מוכרת.
 ב. אם התוספת בתיה מוכרת מותרת.
 ג. גם אם עיקר הכוונה מורה מתחילה.
3. כרמי לוי רבי אליעזר המוכר עבור לאורו ע"כ שישמשנו לו יום עשירים אום בדין "יום או יומיים"?
 א. משני שיש ספק אם פקן פירות כפקון הגורן. הוא בחוקת יורב מותר.
 ב. דבענין "כספן" המיוחד לו.
 ג. ולחוקת פניו שאינו "חודשתי" והמכור מפני שאינו "כספן" דפקין פירות לאו כפקין דגורן.
4. המולו עצמו עשירים ועם חמס חמס כלים. מנין קורב בשני?
 א. כבר בשוף. אבל לשוף חכמי אנו שיעור.
 ב. רק כשעשאה כלים. אבל השוף אתי שיעור.
 ג. גם השוף גם עשית והכלי נחשבים שיעור.

שאלה מדרבני התוס'

- האם הבעל מפקל פוירי פירות של נכסי מוליק?**
 א. לא.
 ב. דאית מנמרה מפקל דדאית מעלמא איתו מפקל.
 ג. דאית מנמרה מפקל דדאית מנמרה אית מפקל.

ניתן לעשות את המבחנים:
 בטל: 0737-289-669
 בעמילון דודים פלוס (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה האחרות: 0737-289-669 שרת 4
 מערכת המבחנים פתוחה חמס שישי בבוקר עד יום שני ברילה
הגרלות בכל שבוע:
 פרס ראשון עד 500 ש"ח מדומות.
 פרס שני דרכי 400 ש"ח ב"פיה נוף,
 פרס שלישי: 10 זכרים בדרכי 120 ש"ח ב"פיה נוף

מבחן 212 בשלה כנא קמא פ - פ

לדעת הכמה

1. איזה ברהמיה הנהי יהושע שזונלו ללעות בעיר של אדורים?
 א. רוק ברהמיה דרוק בעיר גום.
 ב. גם ברהמיה נמה בעיר גום.
 ג. ברהמיה דרוק בכל יעור. או ימיה בעיר גום.

2. כיצד שנינו חזינן נוק?
 א. סאלו הוא עכר הנמכר בשוק כשהיה שורה וכמה הוא שור.
 ב. לפי שנין החובל עצמו.
 ג. מחלוקת.
3. למי שייך נוק של רעוק?
 א. לרעוק.
 ב. לאב.
 ג. המוכר פסור.

שאלה מדרבני התוס'

- למי מותר לזנוג במנה של טבריה?**
 א. אביו לכל אדם.
 ב. קרוב מותר רק לבעלים והכה מותרת לכל אדם.
 ג. מכתובות וישת מותרת רק לבעלים. והכה מותרת לכלים. וקולג אמור לכלים.

ניתן לעשות את המבחנים:
 בטל: 0737-289-669
 בעמילון דודים פלוס (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה האחרות: 0737-289-669 שרת 4
 מערכת המבחנים פתוחה חמס שישי בבוקר עד יום שני ברילה
הגרלות בכל שבוע:
 פרס ראשון עד 500 ש"ח מדומות.
 פרס שני דרכי 400 ש"ח ב"פיה נוף,
 פרס שלישי: 10 זכרים בדרכי 120 ש"ח ב"פיה נוף

מבחן 211 בשלה כנא קמא פ - פ

לדעת הכמה

1. מדוע חרבו רבוב בעלי הדינים בגלל העליון?
 א. מפני ששירתו בהימנעותם בידיעת רוחו מעלפדים אדם בשדה של אדורים.
 ב. מפני שירדו דיעי מנמרות בדיה.
 ג. מפני שהעשבות פנענות.

2. מהו חותל?
 א. לעשות קנין.
 ב. לומר לכבד לכותב שטר.
 ג. לעלות את שער הבית.
3. בחלקו של מי חזיתה ימה של טבריה?
 א. רבולין.
 ב. נפחיל.
 ג. לא מתחלקה לשבטים.

שאלה מדרבני התוס'

- איזה אדם שומר המלכות לקטור דין כסאי מוכר לישלם כדי שיקטעוהו כסס?**
 א. כמה אדם שומר המלכות לקטור דין כסס מוכר לקבל כדי שיקטעוהו כסאי.
 ב. כמה אדם שומר המלכות לקטור דין כסס מוכר לקבל כדי שיקטעוהו כסאי.
 ג. כמה אדם מוכר לקבל כדי שיקטעו לו ידו שאינו אדור ללולאית.

ניתן לעשות את המבחנים:
 בטל: 0737-289-669
 בעמילון דודים פלוס (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה האחרות: 0737-289-669 שרת 4
 מערכת המבחנים פתוחה חמס שישי בבוקר עד יום שני ברילה
הגרלות בכל שבוע:
 פרס ראשון עד 500 ש"ח מדומות.
 פרס שני דרכי 400 ש"ח ב"פיה נוף,
 פרס שלישי: 10 זכרים בדרכי 120 ש"ח ב"פיה נוף

מבחן 210 בשלה כנא קמא פ - פ

לדעת הכמה

1. מהו חותל?
 א. לעשות קנין.
 ב. לומר לכבד לכותב שטר.
 ג. לעלות את שער הבית.
2. מהו חותל?
 א. לעשות קנין.
 ב. לומר לכבד לכותב שטר.
 ג. לעלות את שער הבית.

3. מהו חותל?
 א. לעשות קנין.
 ב. לומר לכבד לכותב שטר.
 ג. לעלות את שער הבית.
4. מהו חותל?
 א. לעשות קנין.
 ב. לומר לכבד לכותב שטר.
 ג. לעלות את שער הבית.

שאלה מדרבני התוס'

- מהו חותל?**
 א. לעשות קנין.
 ב. לומר לכבד לכותב שטר.
 ג. לעלות את שער הבית.

ניתן לעשות את המבחנים:
 בטל: 0737-289-669
 בעמילון דודים פלוס (לדעת) במייל: 7692282@gmail.com
ניתן לקבל את הסיכומים והמבחנים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144

בנקודות הפצה האחרות: 0737-289-669 שרת 4
 מערכת המבחנים פתוחה חמס שישי בבוקר עד יום שני ברילה
הגרלות בכל שבוע:
 פרס ראשון עד 500 ש"ח מדומות.
 פרס שני דרכי 400 ש"ח ב"פיה נוף,
 פרס שלישי: 10 זכרים בדרכי 120 ש"ח ב"פיה נוף

מבחן 215 תרומה כנא קמא קא - קו

לדעת הכמה

1. באיזה אופן תולקו המספנה ורבי מרשון ורבי עקיבא האם באוני יודע כמיז גזל שרץ להחזיר כלל אחד ואחד (גמרא ורש"י)?
  - א. דוקא בשבועת.
  - ב. דוקא כשלא נשבע.
  - ג. בין במשפט בין כשלא נשבע.
2. באיזה אופן הווישים צריכים לשלם את חוב אבד?
  - א. בכל אופן.
  - ב. כשעמד בידו.
  - ג. כשעמד בידו והמאור קרקעות.
3. המנוע קצעת מגיבה או אגודת כפקודו ונשבע בחלוץ לבין וחדרו מעצמו, כמה זליב לשלם?
  - א. קרן חובו ואישם.
  - ב. כשעמד מגיבה כפל וכשעמד אגודת קרן חובו ואישם.
  - ג. כשעמד מגיבה כפל וכשעמד אגודת קרן.
4. המנוע קצעת אבר ונשבע וחדו ונעו קצעת גמלו, האם הוא חייב כפל? ומהו?
  - א. חייב כפל, בין שנשבע על קצעת גמלו.
  - ב. כפול מכלול כרין שיצא ידו כקלים בשבועתו ראשונה.
  - ג. כפול מכלול כרין שקפה את חולעו להחזיר כאוסום בשבועתו ראשונה.

שאלה מדברי הגוים

- האם לגוים יש קדושת שביעית כלילת? ומדוע?**
- א. לא, מפני שגוים אלא עין בעלמא.
  - ב. כן, מפני שעשאו להם כבוד באת הברית והנאתו וביעור שורו.
  - ג. לא, שאף שהנאתו וביעור שורו, הוא כפייל לגבי שאר יצעים.

ניתן לעשות את המבטחים:

בטל: 0737-289-669
 בעמדות: דודים פלוס (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com
 ניתן לקבל את הסיכומים והמבטחים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 מערכת המבטחים פתוחה מימי שיש בבוקר עד יום שני ברליח
 פרס ראשון על 500 במדומן.
 פרס שני זיכוי 400 על ב'יפה נוף,
 פרס שלישי: 10 זיכוי בזיכוי 120 על ביפה נוף

מבחן 214 משפטים כנא קמא עז - ק

לדעת הכמה

1. הנוול קנים שרויים וצבע מהם, מהו הדיון?
  - א. דוח לטלם ארדמי הסמוכים.
  - ב. אומר לו הדי שילך לפניו.
  - ג. אם יש שבת סמוכים על גבי צמר פטור, ואם לאו חייב.
2. עליו קנים שלקטם כשדוד, האם יש בהם קדושת שביעית?
  - א. כן.
  - ב. לא.
  - ג. אם לקטם לאכילה כן, ואם לקטם לצעים לא.
3. אדור דבר אדור לעשות כפירות שביעית גם לרוב יוספי?
  - א. שריית שדוד.
  - ב. כיוספי.
  - ג. דפואה.
4. הקנה שדה עבדו ריש גלותא ואמר לעורים בפני המוכר שהוא צריך לכתוב שטר אחר, מהו הדיון למסקנה?
  - א. המוכר צריך לכתוב לו שטר נסוף.
  - ב. ריש גלותא צריך לכתוב לו שטר.
  - ג. אין לו אלא השטר שישל על ידו ריש גלותא.
5. באיזה מילה ואמר הדין שצריך לכתב עד למדני?
  - א. ככל גזילה.
  - ב. כשנשבעתו ששקר והודית.
  - ג. כשנשבעתו אלוט שלא נשבעתו לשקר.
6. על איזה שילוח אמרו הגמרא? ללא רבן ולא לשלוחו?
  - א. דבר שילוח בלי עדים.
  - ב. גם שילוח בעדים אם לא אמר לו שילח.
  - ג. מחלוקת.
7. גזל גזיל אגרות ששוחט גזיל פדויות, והזולו לך פדויות, האם הגזיל חייב להחזיר את השלשלת למדני?
  - א. כן.
  - ב. לא.
  - ג. הלוי כפי הלישטת בממאי.
8. אפולו כמלו או כפקודו, האם הוא פסול לעדות?
  - א. כפול.
  - ב. הסופר כמלוה כשר ובפקודו פסול.
  - ג. חספי כמלוה פסול ובפקודו כשר.
9. השוען טעת מגיבה באגודתו, האם חייב כפל?
  - א. לא.
  - ב. כן.
  - ג. מחלוקת.
10. מהו צריך הודא במקצת כדי להיות שבעה לפי רבי חייה בר אבא?
  - א. בפקודו.
  - ב. בחלואה.
  - ג. בין בפקודו בין בחלואה.

שאלה מדברי הגוים

- איזה דבר אדור לעשות מנשח ד' רמזין כריכות?**
- א. כל שורה אפילו אם היה היכל לעשותה בלי החלואה.
  - ב. שורה שראו כפחסיא והדרכ פטורים.
  - ג. מותר לעשות כל דבר שיהיה עושה גם כלי החלואה.

ניתן לעשות את המבטחים:

בטל: 0737-289-669
 בעמדות: דודים פלוס (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com
 ניתן לקבל את הסיכומים והמבטחים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 מערכת המבטחים פתוחה מימי שיש בבוקר עד יום שני ברליח
 פרס ראשון על 500 במדומן.
 פרס שני זיכוי 400 על ב'יפה נוף,
 פרס שלישי: 10 זיכוי בזיכוי 120 על ביפה נוף

מבחן 214 משפטים כנא קמא עז - ק

מבחן שבעה כדה היזמי

1. מהו הדיון לפי רבי יודנה שגזילה חוזרת בענייני כשבה שעל גבי הגזילה?
  - א. של חלוץ.
  - ב. של חנוך.
  - ג. מחלוקת.
2. מהו הדיון במוכר שפחתו וילדה כשהמוכר והלוקח ברי, לפי רמב"ם שאין נשבעים על חבדוים (רש"י)?
  - א. עשנו ברשות מוכר עד שיבוא הלוקח ראות.
  - ב. חלוקה.
  - ג. כל דאליס גבר.
3. מהו הדיון במקום ספקו העומדת להשבר ולעשה בה מלואמה?
  - א. יכול המכילם לכתוב את שברו או את חפצו.
  - ב. משלים שברו.
  - ג. יכול המכילם לכתוב את שברו או את חפצו, וי"א שישתמוכין לחלוץ אין לו אלא פטור.
4. באיזה אופן תולקו רב הונא ורב יהודה אם גזל מטבע ונפסל יכול לומר לו הדי שילך לפניו?
  - א. כפסקתו מדינת.
  - ב. כפסקתו מלכות.
  - ג. כפסקתו מלכות זו וינא במדינה אחרת.

שאלה מדברי הגוים

- איזה דבר אדור לעשות מנשח ד' רמזין כריכות?**
- א. כל שורה אפילו אם היה היכל לעשותה בלי החלואה.
  - ב. שורה שראו כפחסיא והדרכ פטורים.
  - ג. מותר לעשות כל דבר שיהיה עושה גם כלי החלואה.

ניתן לעשות את המבטחים:

בטל: 0737-289-669
 בעמדות: דודים פלוס (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com
 ניתן לקבל את הסיכומים והמבטחים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 מערכת המבטחים פתוחה מימי שיש בבוקר עד יום שני ברליח
 פרס ראשון על 500 במדומן.
 פרס שני זיכוי 400 על ב'יפה נוף,
 פרס שלישי: 10 זיכוי בזיכוי 120 על ביפה נוף

מבחן 214 משפטים כנא קמא עז - ק

מבחן שבעה כדה היזמי

1. מדוע טובה רבי ישעשאל לרפ"ש פאה אפילו מן היעושה?
  - א. מפני שכל ידו בהו המעלה.
  - ב. מפני שישנו את קומו, וי"א מנשום דכתיב בהו "תענוה" יתרא.
  - ג. מפני שישנו את קומו, וי"א מפני שפול לפורר את יעושתו.
2. באיזה אופן ישעיו אתי קונה מדרוריתא לרבי יוחנן?
  - א. כל שיעו.
  - ב. שיעו שלא עשאו בדיים.
  - ג. שיעו חרות.
3. הנוול קורה וקנה כבנו, מהו דיעו?
  - א. פטור מחשבה מפני תקנת השבים.
  - ב. יכול דיעו מפני תקנת השבים.
  - ג. חייב להחזירה מפני שירא בעין.
4. מדוע הנוול פדה והקניה משלם כשעת הגמילה?
  - א. מפני שישנו קומו.
  - ב. מפני שאין הנוול יכול לפטור עצמו כפחות ממה שגמל.
  - ג. קומו.
5. מהו הדיון לפי רבי רבא (נ"י) במגלו שפתי, כשבה שהשבה הנוול או הלוקחה?
  - א. של חוקה.
  - ב. של חלוץ.
  - ג. של המלכה.
6. באיזה אופן חוזק מטבע של הנוול לים חייבי?
  - א. במים עכורים או במים צלולים ותעול כרד.
  - ב. במים עכורים ביחד והמים עכורים אבל בעכורים ולא תעול ביחד או בעלולים ותעול ביחד פטור.
7. האם גזל פירות והקניו יכול לומר לו הדי שילך לפניו?
  - א. לא.
  - ב. כן.
  - ג. כהדקיהו כולם לא, והדקיהו מקצתם כן.
8. מהו הדיון אמר לעבד והקניו יורה נותן לו דמי אמרו?
  - א. כשהקניו ידו בשעת תעול לפי שקולו האבעי.
  - ב. כשהקניו ידו בשעת תעול לפי שקולו פניו.
  - ג. לפי התשובות פניו.
9. באיזה אופן תולקו רבנו יו"ט כשבה שקלול אם הוא חייב לטלם?
  - א. תלכוהו תורה ומגילות חסדים.
  - ב. ידו ולפניה משורת חלוץ.
  - ג. במקור זוללים והמבטח אורחים.
10. מהו לגמלים מ"ה ויהודיעת לרם את הדורו?
  - א. תלכוהו תורה ומגילות חסדים.
  - ב. ידו ולפניה משורת חלוץ.
  - ג. במקור זוללים והמבטח אורחים.

שאלה מדברי הגוים

- איזה דבר אדור לעשות מנשח ד' רמזין כריכות?**
- א. כל שורה אפילו אם היה היכל לעשותה בלי החלואה.
  - ב. שורה שראו כפחסיא והדרכ פטורים.
  - ג. מותר לעשות כל דבר שיהיה עושה גם כלי החלואה.

ניתן לעשות את המבטחים:

בטל: 0737-289-669
 בעמדות: דודים פלוס (לדעת)
 במייל: 7692282@gmail.com
 ניתן לקבל את הסיכומים והמבטחים:
 במייל: 7692282@gmail.com
 בפקס: 0799-414-144
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 בנקודות הפצה: 0737-289-669
 מערכת המבטחים פתוחה מימי שיש בבוקר עד יום שני ברליח
 פרס ראשון על 500 במדומן.
 פרס שני זיכוי 400 על ב'יפה נוף,
 פרס שלישי: 10 זיכוי בזיכוי 120 על ביפה נוף